

"The Basque History of the World": EEBBetatik maitasunez

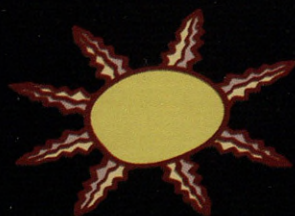
E u s k a l   H e r r i k o   A s t e k a r i a

ARGIA

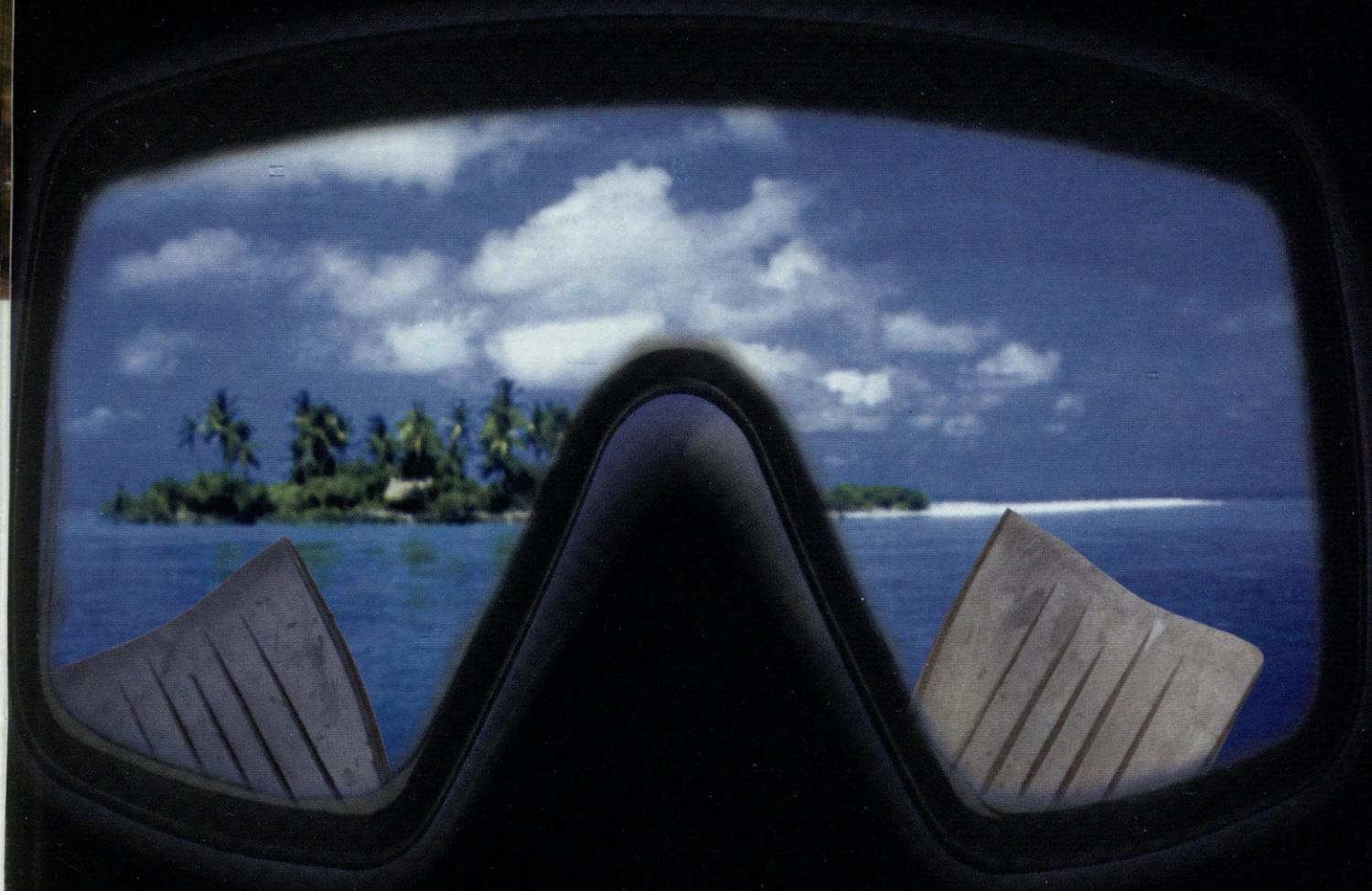
BEREZIA

Oporrak

Uharteak

OZEANOETAKO ALTXORREN BILA

Odon Elorza

"Unea da IRAk emandako pausoa ETAk eman dezan"

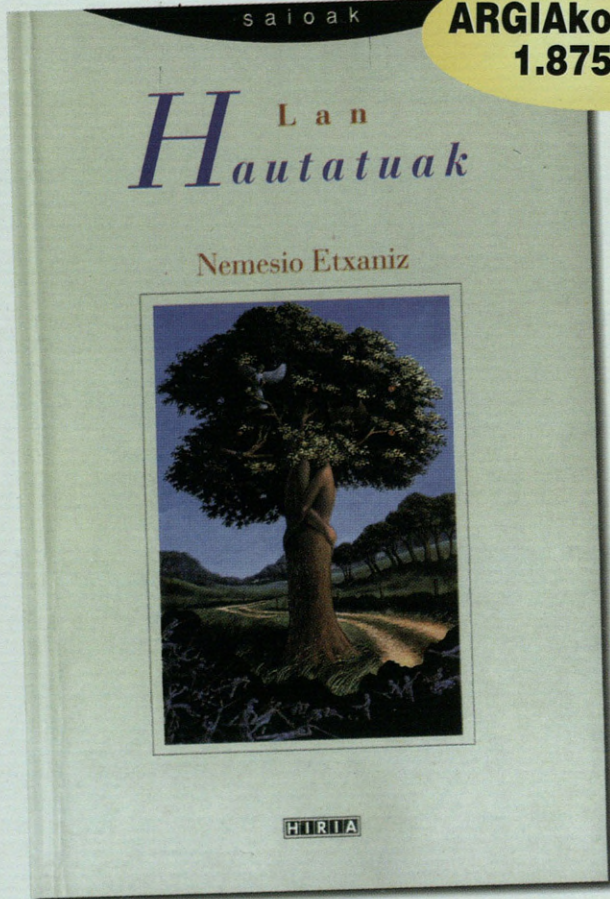

ARGIAren Eskaintzak

Kultura merkeago erosiz, Euskal Herriko Astekaria sendotu

Aukera Berezia Zuretzat

**Bidalketa gasturik gabe
etxean jasoko duzu**

**ARGIAko Prezioa
1.875 pta.**

~~**Kaleko Prezioa
2.050 pta.**~~

TITULUA: "Lan Hautatuak"

EGILEAK: Nemesio Etxaniz

ARGITALETXEA: HIRIA liburuak

GAIA: Liburu honetan, ezkutuan gelditu den Nemesio Etxanizen alderdia plazaratu dute Mikel Atxagak, Guillermo Etxebarriak eta Pako Sudupek, kazetari lana, alegia. Itzulpenak, iritzi artikuluak, elkarriketak, kontakizunak... jaso dira bertan. Gehienak "Zeruko Argia"n burututakoak, bertan 1960tik 1970era arte jardun baitzuen. Horretaz gain, Errepublika Garaian "El Día"n idatzitakoak eta baita "Karmel", "Goiz-Argi", "Euskera" edo "Gudari"n argitaratutakoak bildu dira.

Nemesio Etxaniz LAN HAUTATUAK

ETA EZ AHAZTU

~~**2.500 pta.**~~

2.000 Pta

**BITTOR AIAPEn
"BESTE ALDEAN"**

~~**2.500 pta.**~~

2.000 Pta

**UNHE TALDEA
"MUGAK ZABALDUZ"**

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____

HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA _____

PREZIOA _____

ALEAK _____

GUZTIRA _____

☐ VISA: Epea:

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____ N.A.F. / N.I.F. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea

Sukurtsala

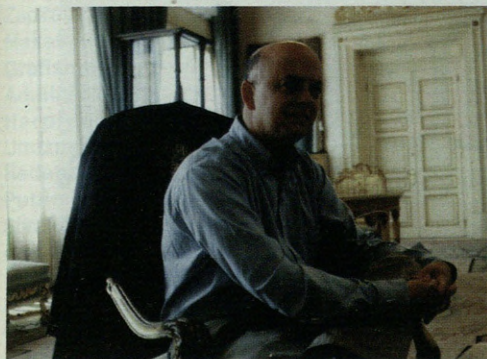
K.D

Kontu zenbakia

Argazkia: Ruben Plaza
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

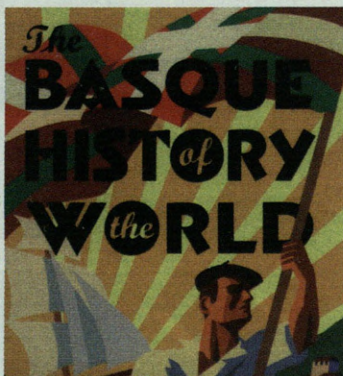
■ Odon Elorza: "Unea da IRAK emandako pausoa ETak eman dezan" 8

■ Oporrak berezia: Uharteak 23

■ Jon Arretxe: "Ni bezala jokoz kanpo dabiltzanei barre egiten diet" 18

■ "The Basque History of the World": EEBBetatik maitasunez 56

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Odon Elorza.	
Mikel Asurmendi	8

EKONOMIA

Hegaluzearen kanpaina zalantza betetik dator.	
Daniel Udalaiz	11

EUSKARA

Familiakide berriekin solasean.	
Izaskun Jauregi	14

GIZARTEA

Arriskuan dauden animaliak argitara.	
Lierni Arrieta. Ainhoa Oiartzabal	16
Elkarrizketa: Jon Arretxe.	
Nagore Irazustabarrena	18
Oporrak berezia: Uharteak.	23

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	54
"The Basque History of the World": EEBBetatik maitasunez.	
Nagore Irazustabarrena	56

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	62
Telebista-Irratia. Beñat Doxandabaratz	64
Agenda	67
Bizia	68
Ihesi	69
Denborapasak	72

IRITZIAK

Kultura: Miel Anjel Elustondo	60
Azkena: Elixabete Garmendia	74

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen berraren edizioa laguntzaile.

kutxa gizarte-ekintza
obra social

BIDEGILEAK: SAHTZ+PALACIOS

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
(komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
3.eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria	15.600 pta./93,76 euro
Ipar Euskal Herrian	746 lib./113,73 euro
Espainia	15.600 pta./93,76 euro
Beste atzerriak	20.100 pta./120,8 euro
Airez	31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

Erabileraren inguruan

Orainaldia eraikitzeke iragana ezagutu behar da eta batez ere etorkizunean sinetsi, zioen filosofo batek. Izan ere guk orain arte euskarak pairatu duena ezagutuz, aurrera egin dezan, sinets dezakegu etorkizuna daukagula, baina gure ekarriaren arabera izango dela, ahaztu gabe euskarak etsai indartsuak bezain amorratuak dituela.

Ezagupenaren aldetik gora goazen heinean errealitate gordinak aurpegiratzan gaitu gero eta tresna gehiago izaten dugun bitartean (betikoaz gain, euskara taldeak, herri aldizkariak, iratiak, hasten diren telebistak eta abar) ez daukagula behar den eraginik erabileran. Errealitateak berak erakusten du euskalduntzearen emaitzak ez dakarrela berez erabilerari handiagoa leku eta esparru guztietan.

Edozein herritan, edozein auzotan, gure Euskal Herri honetan, hitz egin dezakegunok, arrazoi ezberdinengatik, berba egiten ez badugu, salbuespenak salbuespen, arriskuan gaude, hain zuzen ere euskararen erronka handiena horretan datza eta.

Gure esparru aske bakar hau gainera mantendu ez ezik handitu ere egin behar dugu. Horretarako pertsona arruntek ere presioa, indarra (ahal dugun neurrian) sartu behar dugu. Halaber, egoera ezagutuz, oso atsedenaldi gutxi dagokigu oztopo laugarri batzuk bidean topatzen baititugu eguneroko zereginetan gure

hizkuntza erabiltzeko.

Nire ustetan, azken beltzan, zentzu zabal batean, denok izan behar dugu (norberak jakingo du nola) euskararen bultzatzaileak, defendatzaileak, borroka bera ehunka eta milaka borroka txikitian, arlo guztietan, familia zein lantegian, aisialdian nahiz kirol munduan, gure burua behar horretan prestatu ondoren, jakitun izanik euskaldun bakoitzaren barnean euskararen eta gazteleraren arteko borroka islatzen dela, motibazioaren garrantziaz oharturik, borondatea eta kontzientzia lagun ditugularik, harik eta ekandu sendoa erdietsi arte.

**TOMAS ANGEL GONZALEZ
ZORROTZA (BILBO)**

Hiruko Txikian

EUROKOPA

Zein zaila zaidan nire egin futbol talderik ezean konpetizioa gogo-grinaz jarraitzea. Frantziak eta bereziki Espainiak gal zezaten ez baita aski nere arreta piztuta iraunarazteko. Izan ere, bi horien porrotek ez naute ni nahikorik berdintzen, eta edozein kasuan "irabazi diagu" esan ezin horrek telebistatik erabat urrunarazten ez, baina nahi baino hotzago edukitzen nau bere aurrean. Maite dut futbola, eta ahal dudan guztietan baliatzen dut telebistatik ikusteko aukera. Eta futbola maite dudalako, pena hartzen dut jokalarien hutsekin, ez baldin bada nire taldearen onerako. Hala ere, askozaz

nahiago etxekoan trebetasunen kausaz irabaztea arerioen hutsaz baino. Eta norbegiarren garaipenak baino, espainiarren porrotak berotu baninduen ere, ez diot Molina atezainari nire pozaren ardura guztia ematen, norbegiar atezainak baloia ostikoz nahi bezala jotzen besteez utzi baitzioten. Aurrekaldean, goian presionatu behar dela alegia, defendatu nahi den eremutik baloia urrun ibili dadin. Eta behar den lekuan presionatzea ez bada aski, defentsako lanetan elkar aritzea ezinbestekoa da konpetizioan jarraitu nahi baldin bada behintzat.

◆ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

APARTEKO ORDUAK

Eusko Jaurilaritza publizitate kanpaina bat burutzen ari da aparteko orduak ezabatuak izan daitezzen. Lan Sailaren arabera, EAEko soldatapeko biztanleen %10-15ak aparteko orduak egiten ditu eta %75ak 45 lanordutik gora astean. Bizkitartean, enpresa bat bera ere ez zaie atxiki arazo horri aurre egiteko dauden laguntza publikoei. Bestalde, urteko 80 aparteko ordu onartzen dituen muga legala dago, nahiz eta kasu gehienetan gainditu egiten den. Eta Administrazioak badaki. Ondo dago publizitatera jotzea; baina funtsezkoa da, halaber, langileek, enpresa batzordeek eta sindikatuek lankideak kontzientziaztea, langabezian dauden milaka langileekin solidarioak izan daitezzen. Baita langileak babestea, aparteko orduak egitearen aurka agertzen direnek enpresen aldetik jasaten duten ezarpen eta mehatxuen aurrean. Alabaina, badira Administrazioak berak Lan Ikuskaritzaren bitartez har ditzaken beste neurri batzuk. Ezarritako muga legala gainditzeko duten edo aparteko orduak egitera behartzen duten enpresak kontrolatu eta zigortzea, esaterako ●

DANIEL UDALAITZ

PRESOEN ALDEKO MARTXA

BAIGORRIN (Nafarroa Beherea) ekainaren 17an abiatu zenetik abian da preso en aldeko martxa. Ibilaldi honek uztailaren 28ra bitartean Euskal Herri osoa zeharkatuko du eta Bizkaiko Hego Urriben amaituko da. Lehen kilometroetan 200 metroko erreleboak egiten dira. Ibilaldia aurrera egin ahala 100 metro bakoitzeko giltza eite duen egurrezko lekukoa eskutik eskura aldatuko da. Goizero, ziega itxurako kaiola batetik aterako dute ibiltariak, eta eguneko etapa bukatzean kaiolara itzuliko dute. Nafarroan Madrilgo Gobernuaren ordezkari berriak debekuarekin egin dio ongi etorria martxari.

JAVIER MADRAZO HARRITUTA

IZQUIERDA Unida (IU) alderdiaren lehen-dakarritza federalak Euskal Herriaren bakerako proposamen bat onetsi zuen joan den astean. Alta, EAEko eta Nafarroako federazioak ez dira kontuan hartuak izan gatazkaren ebazpenerako proposamen hau gauzatzekoan. IU-EBko Javier Madrazo koordinatzaileak absurdutzat jo du IUko lehendakariak onetsitako proposamena. Alderdiaren barruan aztertzen ari den txosten zabalago baten edukia buruzko eztabaida berretsi du Madrazok.

JOSEBA OLALDE

IU-EBko Javier Madrazo koordinatzailea.

TORTURA DESAGERTZEKO BORONDATE POLITIKORIK EZ

DONOSTIAN bildutako hainbat elkarteren arabera tortura desagertzeko 'borondate politikoa' falta da. Torturen Prebentziorako Psikologoen Elkargoak antolaturiko mahai-inguruan bildutakoek esan zuten, tortura kasu gehienak inkomunikazio egoeran izaten dira. Torturaren prebentzioan diharduten aditu hauen ustez, gai politikoei zer ikusia duten atxilotuak dira tortura gehien pairatzen dutenak. Entzutegi Nazionalak berebiziko rola jokatzen omen du zeregin horretan. Izan ere, torturatzaileak gero eta trebeagoak dira aztarnarik ez uzteko. Medikuek forentseak ubelduei baino ez bide diete begiratzeko eta tratatu txarren aztarnak aurkitzekotan horiek justifikatzeko joera izaten dute.

B A H E A

- Andres Krakenberg, Amnistia Internazionalako kidea: "Tortura kasuen zigorrak urriak eta sinbolikoak dira, hartaz, berretsiak izan behar lukete. Gainera, torturengatik zigortutako funtzionarioak karguz igotzen dute hainbat kasutan".
- Xabier Arzalluz, EAJko presidentea: "ETAk hiltzen jarraitzen duen bitartean EAJk ez du EHrekin itunik izango. EH ez da ETaren konplize, baina ETAk giza eskubideak errespetatzen ez dituen bitartean tokian tokiko itunak bertan behera utziko ditugu".

ETROA

BIDE BERRIAK

PSE-EEren ekimenez Eusko Legebiltzarrak Ibarretxe Lehendakariari alderdien foroa eratzeko emandako aginduak, euskal politikagintzak norabide berria hartu duela adierazten du. EAJk ez du Lizarra-Garaziko Ituna utziko, baina bizi dugun gatazka egoeratik ateratzeko gaur egun ez du tresna egokitzat jotzen. Agerian denetik behintzat, PSE-EEren proposamenean ere ez da ezer argirik ikusten, elkarriketarako ahalegina ez bada, eta hau ere Ajuria Eneko Itun hilaren itzalean egin bide nahi da. Ajuria Eneko Ituna, ordea, ezer konpondu ez zuen iragana da. Jokaldi berri baten atarian gaude baina oraindik karta guztiak ez dira mahai gainean.

■ Kepa Aulestia.

IZPIAK

Kepa Aulestia, EEko idazkaria izandakoak eta egun Talaia aldizkariaren zuzendaria denak 'Gutun amaigabea' liburua aurkeztu du Alberdaniaren eskutik. Duela 35 urte hildako aitona abertzaleari idatzitako gogoetak bildu ditu liburuan. Bere ustez, elkarriketarako egungo zailtasunak zerkusia du gure aurrekoekin izaniko transmisio faltarekin.

Enrique Villar, Espainiako ordezkaria EAEn, prebrikazio eta kalumnia delituak egin dituela uste du Eusko Jaurlaritzak. Juan Jose Ibarretxeren Gobernuak Enrique Villarren jokabidea salatzea nahiko ez delakoan, kereila kriminala aurkeztea deliberatu du.

■ Enrique Villar.

BERROZIEK PLANTO EGIN DUTE

ETA erakundearen ofentsibak Ertzaintzako bizkarzain taldeen lana areagotu bide du nabarmenki. Jagoletza-orduen ugaltzeak tentsio uneak sortarazi ditu "Berrozi" izenez ezagutzen diren ertzainen artean. Joan den astean eliteko hogeita hamar agentek indar-froga batzuk boikoteatu zituzten lan orduen gehitzearen aurka protestatzeko, baita baliabide edota bitarteko gehiago exijitzeko ere.

ERREFERENDUMA BALIATU

HELDU den udazkenean Frantziako presidentearen agintaldiak bost edo zazpi urtekoa izan behar duen ebatziko dute Frantziako herritarrek erreferendumaren bitartez. Abertzaleen Batasunak (AB) abagunea baliatu nahi du Ipar

Euskal Herriko heritarrei Euskal Departamendu eta euskararen koofizialtasunaren aldeko boza eman dezaten.

■ ABko hautagaiak azken bozketan.

- Jean Noel Etxeberri, ABko kidea: "Heldu den udazkeneko Frantziako erreferenduma Euskal Departamendua eta euskararen ofizialtasuna aldarrikatzeko unea izanen da".
- Jose Ramon Garai, Euskadiko Pilota Federazioko presidentea: "Ez da oso koherentea selekzio propioa eskatzen aritzea eta Espainiakoan egotea".
- Joseba Permach eta Arnaldo Otegi, EHko eledunak: "Parisek eta Madrilek gure herriaren eskubideak onartzen ez dituzten bitartean Juan Jose Ibarretxe lehendakariaren proposamenean ez dute aurrera egiterik eta porrot egingo dute".

PSE-EEko Batzorde Exekutiboan egoera politikoa bidera lezakeen norabide berri bat hartzea eskatu zuen. Bere jarrerari tinko eutsi zion eta dimisioa aurkeztu halabeharrean. Donostiako alkate eta militante xume gisara azaldu zaigu Odon Elorza.

“UNEA DA IRA-K EMANDAKO PAUSOA ETA-K EMAN DEZAN”

Ez omen zara politiko ortodoxoa, baina egoera kontraesankorak bizi dituzu. Zure alderdiari PPrein estrategiatik aldentzea eskatu izan diozu, Donostian PPrekin gobernatzan duzun bitartean.

Euskadiko politikak kontradikzio asko barnebiltzen ditu. Ematen diren aldagetak bizi dugun egoera politikoa arraroaren agerpide dira. 1999ko udan gobernu zabal bat eratzen saiatu nintzen EA eta EAJrekin. Une hartan (nire gogoaren kontra) kostu politikoa eta nor beraren estrategia politikoak zirela medio EAK eta EAJk (tarte-ko inolako baldintzarik ez zela) udal gobernuan ez sartzea erabaki zuten. Alderdi hauek udal gobernuan ez sartzeak egonkortasun bat hartzera bultzatu ninduen. Dena esatera, beste instituzio batzuek lortu ez dutena.

■ **Zer moduz moldatzen zara PPrekin udalgintzan?**

Zehaztu beharra dago: Donostiako udaletxean koalizio gobernu bat dago udal politikako gaietarako. Gobernua osatu genuenean argi utzi genuen gauza bat zirela udal politikako gaiak eta beste bat euskal errealitate politikoari buruzko jarrerak; egoera politiko oso konplexuarekiko jarrerak. Testuinguru honetan, PSE-EEk PPK daraman politikaren ezberdin bat ez egitea deigarria da niretzat. Hori aditzera eman izan dut azken bi urteotan gertaera garrantzitsu askoren

■ “PSE-EEen badago jarrera ‘baskista’rako osagai bat”.

inguruan.

■ **Donostia Euskal Herriko hiri euskaldunena edota abertzaleena izaki nola ote du alkate ez abertzale bat?**

Donostia da hiri anitza oso. Bera da hiri euskaldunena; donostiarren % 48ak erabiltzen du euskara. Udal hauteskundeetan, ordea, hautesleek hautagaia baloratzen dute, eta ez dute bozkatzeko alderdien arrazoi ideologikoengatik. Esate baterako, orain garatzen ari garen programa aurreko gobernuak (PSEk eta EA-EAJk osatua) eramane zuten politikaren jarraipena da. PPrekin biltzean hiriari gehiengo

baten bermea emango dion gobernua osatu nahi izan dugu. Udal politikak, kanpo-
tik begiraturik, kontraesankorra irudi dezake zenbaitetan. Hala ere, euskal nortasunari dagozkion aspektu oinarrikoetan inolako atzerapenik gertatu ez izanak hiriko hainbat sektore nazionalistari lasaitasun bat eman dio.

■ **EA-EAJ oposizioan izan arren, oro har, udal aurrekontua onesteko haien laguntza izan duzu. Aitzitik, trafikokudeaketan PP ez dator bat zure nahiekin. Kontxako pasealekuan ibilgailu pribatuei trafikoa ixtearekin, kasu.**

PP oso da sentibera ostaleriek edo merkatariek batzuetan gaizki planteatutako interesekiko; oso sektore faktikoak Donostian. Ordea, sentsibiltate eskasa dute ingurugiroarekiko eta garraio publikoarekiko politikan. Sentsibiltate kontua da.

Koalizio gobernua izateak, ordea, ez du esan nahi nork bere nortasuna galdu behar duenik eta alderdi bakoitzak dituen ideia finkoei eutsi behar ez zaientik.

■ **Politika bideratzeko elkarrikeria eta distentsioa proposatu zenion zure alderdiaren Batzorde Exekutiboari apirilean. Bere norabide politikoa aldatzen ez zuela ikusirik batzordea utzi zenuen. Nicolas Redondo Terrerosen ustez, ezin izan zenion mundu nazionalistaren presioari aurre egin.**

Ez. Inola ere ez. Izan ere, mundu nazionalistaren oraingo presioa eta orain

dela urte eta erdikoa berbera da. Ez dakit benetan adierazpen horren bidez zer adierazi nahi izan zuen. Berak argitu beharko luke. Nire jarrera hau aspalditik dator, azken hauteskunde autonomikoen osteantxe hartu nuen.

■ **Handik hilabetera-edo, PSE-EEK legez besteko proposamena aurkeztu zuen Eusko Legebiltzarrean. PSE-EEko sektore 'baskista' indartzearen ondorioa ote? Ba al dago sektore 'baskista'rik?**

PSE-EEen badago jarrera *baskista* defenditzeko eta bere gain hartzeko osagai bat. Sektore hau, uste dena baino garrantzitsuagoa da euskal gizartean. Biolentzia fenomenoa, ordea, PSE-EEren birdefinizio eraginkor hori bigarren toki batera baztertzen du. Aktualitateak eta testuinguruak izugarri agintzen dute, eta PSE-EEK har lezakeen norabide berria baztertzen du. ETaren egungo dinamika alderdiak ixtera eta lerrokatzea behartzen ditu. ETaren atentatu eta kale borrokaren aurrean estatu itunak gailentzen eta sendotzen ari dira gurean. Alderdi guztietan jalgi daitezkeen planteamendu posible berriak estaltzen ditu; xede ilusionagarriago batzuk defendi ditzaketen beste sektore batzuk trabatzen dira alderdi bakoitzean. Egoera politiko normalizatu batean sektore hauen proposamenak indartu litezke. Ikaragarria da gertatzen ari dena, ordea. Hilak eta umezurtzak pilatzen ari dira herri honetan, eta aldi berean, ETaren indarkeriak, alderdietan nahiz gizartean, ezta-

PSE-EE-KO HETERODOXOA

Donostiako Gros auzoan jaio zen 1955an. Zuzenbidean lizentziatua da. Lehen udal hauteskunde demokratikoez geroztik dago Donostiako udaletxean PSE-EEren izenean. 1990an zinegotzi kargua uzteko zorian egon zen. Hurrengo legealdian ozta-ozta atera zen hautatua. Alabaina, EAJ eta EAK ezin izan zuten elkar moldatu eta berari egokitu zitzaion alkatearen makila.

baida politikoan umezurtz uzten gaitu.

■ **Bakerako bidean proposamen edo gogoeta berriak plazaratu dira azkenaldi honetan. Txiki Benegas zure alderdikidearena zer iruditzen zaizu?**

□ **“Bizi dugun gatazkaren konponbiderako denon ahalegin intelektuala eta eskuzabaltasuna beharrezkoa da”**

Asmo onez egindako gogoeta da; interes handikoa distentsio egoera batean. Behin ETA desagertu ostean, EH Ezker Abertzalearen ordezkari bakarra bihurturiko eszenatoki batean oso interesgarria. Ardanak deitu planarekiko, Elkarrik eginiko proposamenekiko edota BAKen proposamenekiko diferentziak ditu, baina oso da interesantea. Txiki

Benegasen gogoeta aurreko proposamenekin bateragarria izan daiteke, baita besteren bat sartu ere. Alabaina, Euskadin, dramatismo eta oldarketatik aldentzeko, lehenik eta behin, biolentziaren desagertzea behar dugu. Biolentziak arazotik aldentzen gaitu, biolentzia egoerak areago aldentzen gaitu Nafarroatik edo Iparraldetik. Euskal Herriaren etorkizunean, lanerako gara daitezkeen elkarguneak aldentzen ditu biolentziak; izpirituak hozten ditu.

■ **PSE-EEren aldetiko jarrera berria aldiari aldiko jarrera oportunistatzat jo izan da EHTik. Alderdien arteko hurbiltze ahaleginetan ari zaren aldetik, zer iritzi duzu EHren balorazioaz?**

Bizi dugun gatazkaren konponbidean denon eskuzabaltasuna eta ahalegin intelektuala dira beharrezkoak nire iritziz. Konponbidea abiatzeko funtsezko abiapuntu bat dago, biolentziaren etena alegia. Benetako su-eten baten eszenatokia emango balitz, elkarriketarako bideak, alderdi politikoen arteko harreman-guneak azkartu litezke halabeharrez eta ezinbestez. Alabaina, alderdien arteko elkarriketa hauek

ETaren biolentziaren etenaren arabera planteatzen diren bitartean ez dugu aurrera egingo. Egoera horrelakoa da.

■ **Egoera horrelakoa da eta gatazkaren konponbidea blokeatua dago. Gizartea etsitzen hasia da.**

Tamalez horrela da. Edonola ere, ETak indarrean segitu arren, konfliktorearen distentsio eta humanizazio egoerak

RESA GUIPUZCOANA, S.A.

GIPUZKOAKO KONTZESIONARIO BAKARRA

N-1 444. km.a
Billabona (Gipuzkoa)
Tel.: 943 69 04 00
(8 linea)

Arlo guztietan aitzindariak

bilatu behar direlakoan nago. Euskal gizartearen gehiengoak soluzioak aurkitu eta eman daitezkeen uste osoa du. Konponketa beharrezkoa dela baina konponbidea ezin dela gizabanakoen borondatearen kontra zabaldu ere uste du. Hartara, Ipar Irlandan bezala, ETak du hitza eta gaitasuna hemengo indar politikoek protagonismo osoa har dezaten. Inolako bortxa, koakzio eta tutelarik gabe aurrera egiteko klabe

RUBEN PLAZA

■ "PSE-EEK berezko rola jokatu beharko luke bake prozesuan".

demokratikoetan eta epe arrazoidunen barnean. Egun biolentzia da aukera hori urruntzen duena. Benetako su-eten baten eszenatokiak elkarriketa bideak eta alderdien arteko politika guneak erraztuko litzuke.

■ Nola balora daitezke PSE-EEren azken mugimenduak?

PSE-EEen eman dena pauso bat da, bere estrategiaren aldaketa bat, egunez egun ematen den aldaketa txiki horietako bat. Tamalez Durangoko atentatuak berehala izoztu zuen eta hurrengo atentatuak are gehiago izoztuko du. Modu berean, ETaren jarduerak EAJ eta EA beren jarretan aldatzera behartzen ditu, atentatu bakoitzak Gasteizko Legebiltzarrerako hauteskundeak hurbilagoztzen ditu. Nik ez dut beste irtenbiderik ikusten, tamalez.

■ PPko Jesus Maria Pedrosa zinegotziaren hilketaz irakurketa berezi bat egin al duzu?

Jesus Maria Pedrosaren hilketaren ostean egoera oso muga dago, egoera delikatu, atzera pausok ematen ari dira, muturreko jarretara itzultzen ari gara. Berriz diot, une da ETak eman dezan IRAk emandako pausoa. Une horretatik aurrera gauzak erabat alda litezke. Artean, ETak ez badu pausoa ematen, jendea erradikalizatzen joanen da, ETarekiko arbuioa are handiago izanen da oraindik. Irtenbide elkarriketatuen aurkako posizioak indartzen ari dira. EAJ baztertuta dago eta giza baloreak, herri bati indarra ematen dioten

baloreak, arrunt galtzen hasiak dira, baita berreskuratzeko aukerak agortzen hasiak ere. Gure zibilizazioaren ezaugarriak galtzeaz daude. Analisia sinplea irudituko zaizu, baina nik beronetik abiatzen dut gatazkaren konponbidea posiblea.

■ Gatazkaren ebazpenean alderdi guztiak dira ezinbestekoak. Fase honetan baina, PSE-EEren jarrera giltzarritzat joa izan da. Ibarretxe lehendakaria eta PSOEn arteko balizko akordio bat ere aipatu izan da.

Egoera gaizto eta zitala da zinez.

□ "ETarekiko arbuioa are handiago izanen da oraindik, irtenbide elkarriketatuen aurkako posizioak indartzen ari dira"

ETak buruturiko azken hilketaren ostean ezin dira hipotesiak egin, koalizio hipotesiak eta abar. Egungo testuinguruan gauzak egunetik egunera aldatzen dira ETaren jardueraren eraginez. Alderdiei gogoetatzea geratzen zaie eta giza defentsaren mezua indartzea panorama politikoa argitzeko.

Zaila da Eusko Jaurlaritzaren berrosaketa bat egitea, objetiboki zaila da PSE-EE Gobernuan sartzea. Ez atzera ez aurrera egoeran gaude, non alderdiak astero berkokatzen diren. Jesus Maria Pedrosa zinegotzi popularraren hilketa gertatu izan balitz PSE-EEren proposamena eta Txiki Benegasen liburua aurkeztu baino 24 ordu lehenago, berauek ez

ziren aurkeztu ere egingo. Politika ETaren jardueran menpe dago.

■ PPk bere jarrera alda lezakeen portaerarik ikusten al duzu?

Elizaren, unibertsitatearen, eragile ekonomikoen eta gizarte mugimenduen lana oso da garrantzitsua. Ezin dituzte alderdi politikoak ordeztu, baina bai portaeren printzipioak zabaldu gatazka gainditzeko laguntzeko.

Artean, EHk gauza izan beharko luke autonomia politiko osoa hartzeko eta ETaren menpe egoteari uzteko. Hor dago gakoa. Bere barne sektore disidenteei protagonismo gehiago hartu behar dute, eta unea iritsita, gainontzeko alderdi politikoek heldutasun intelektuala erakutsi beharko dute elkargune bat aurkitzeko. Behin biolentzia desagertuta indar politikoaren arteko bilgune bat lortu daiteke. Ez naiz eszeptikoa horretan, lan egiteko gune bat ikusten dut.

■ PSOEko Idazkaritzarako hauteskundeak prestatzen ari dira. Zein da zure gustuko hautagaia?

Ez dut hautagai kutunik. Ez naiz Kongresu Federala aurretiko eztabaidetan parte hartzen ari. Udaletzeko lanek eta euskal egoerari buruzko gogoetek nire lanaren ehuneko ehuna hartzen didate. Edonola ere, gatazkaren norabidea aldatzeko alderdi guztiak giltzarri badira ere, beharbada PSOE da gainontzeko alderdien artean zubi lana egin dezakeena. Hots, Euskadi European eta Espainian egoki dezakeena. Honek guztiak sozialistok eztabaida sakon bat burutuzera bultzatu behar gaitu, gure baseen parte hartzea bermatuko duen eztabaida, gure diskurtsoa eta gure estrategia definituko duena. Definizio horretan PSE-EEK berezko rola jokatu beharko luke eta PSOEn Batzorde Exekutibo Federalak jarrera horiek bere egin bake prozesua bultzatzeko ●

◆ MIKEL ASURMENDI

Hegoaldeko baxurako arrantzak, antxoaren kanpaina eskasa amaituta, hegaluzearen harrapaketari ekin dio. Ondarroan IV. Itsasoko Feria egingo da, berau itsasoko sektore laguntzailearen erakuslehio eta arrantzaren egoeraren eztabaida gune izango da.

HEGALUZEAREN KANPAINA ZALANTZAZ BETERIK DATOR

Euskal arrantzaleek oso gogoan dute hegaluzearen iazko kanpaina txarra, eta, are gehiago, ofizialki amaitu berria den antxoaren kanpaina izan den bezain kaskarra izan ondoren. Amaitu berri den antxoaren kanpainan zerbait ona aipatzekotan, arrantzaleen artean aurreko urteetan gertatu izan diren iskanbilak ez sortu izana aipatu beharko genuke. Oraindik ez dugu datu ofizialik, baina iritzi guztiz zabaldua da aurtengo antxoaren arrantza aldia kaskarra izan dela. Azkeneko asteak soilik izan dira onak.

Gauzak horrela, euskal arrantzaleak kezkatu daude hegaluzearen kanpainari begira. Iaz 2.784 milioi pezetako (111 milioi libera) emaitzak izan zituen, eta horrek esan nahi du %16 jaitsi zirela 98ko emaitzak. Ez zen batere kanpaina ona izan, ez harrapaketa eta ez diru sarreretan. 1999ko kanpaina txar horrek eragin handia izan zuen baxurako arrantzako sektorearen emaitza orokorretan eta mota ezberdinetako arrainen harrapaketa; 13.035 milioi pezetako diru sarre-
rak izan zituen guztira.

Arazo horiei erregaien etengabeko prezio igoera gehitzen baldin badiegu, kostuek izugarri gora egingo dute -ezin dugu ahaztu gasolioa funtsezko osagaia dela gure itsasontzietarako-, eta, beraz, kezka are larriagoa izango da kanpainaren azken emaitzei dagokienez.

HARRAPAKETAK ETA EMAITZA EKONO- MIKOAK.

Hego Euskal Herriko baxurako arrantzaren sektoreak 1999an egindako harrapaketen balioa 13.035 milioi pezetakoa izan zen, %1 jaitsiz 1998arekiko. Horrela ageri da EAEko Jaurlaritzako Arrantza Sailak

ALBERTO ELOSEGI

■ Arrantzaleak kezkatu daude, antxoaren kanpaina txarra dela-eta.

ezagutzera emandako datuetan. Enkantean jarritako kopuruak %17 handiago izan arren, balio ekonomikoan jaitsi egin zen.

Horrela, zehazki esanda, 1999an

□ Hegoaldeko baxurako arrantzaren sektoreak 13.035 milioi pezeta (521 milioi libera) bildu zituen 1999an

64.733 tona harrapatu ziren eta 1998an 52.291. Igoera hori antxoaren, berdelaren eta txitxarroaren bilakaerari zor zaio. Oso aipagarria da antxoaren harrapaketa urte horretan izan zuen igoera, aurreko urtean

baino %106 gehiago, Prezioak, aldiz, %33 jaitsi ziren, eta horrek eragin zuen diru sarrerak harrapaketen pare ez igotzea. Joan den urteko kanpainan, harrapaketen balioa 4.100 milioi pezeta ingurukoa izan zen, aurreko urtean baino %39 gehiago.

Berdelaren harrapaketa ere %41 egin zuen gora, 21.752 tonatara iritsiz. Baina antxoarekin gertatu zenaren antzera, prezioak %24 egin zuen behera, 1.019 milioi pezeta bilduz, hau da, iaz baino %7 gehiago bakarrik. Txitxarroaren harrapaketa %26 egin zuen gora eta %13 prezioak. Horren ondorioz, arrain honekin 611 milioi pezeta bildu

IOSU ETXANIZ

■ Ondarroa: sektorearen erakusleihu

Ekainaren 22tik 25era IV. Ondarroako Itsasoko FERIA izango da, Lea Artibaiko Mankomunitateak Ondarroako Udalaren laguntzaz antolatutik. Beraz, egun horietan itsasoko sektore laguntzailearen erakusleihu teknologiko eta Euskal Herrian hain garrantzitsua den sektore honek dituen erronka nagusiei buruzko eztabaida gune bihurtuko da Ondarroa. FERIA hau, aurreko hiru urtetan lortutako emaitzei esker, sektoreko garrantzitsuenetakoa bihurtu da, bai Euskal Herriarentzat eta bai Kantauri osoko sektorearentzat. Ondarroa Euskal Herriko portu nagusia da harrapaketatari dagokionez (guztia %47,14), eta bere negozio kopurua urtean 8.500 milioi pezetakoa da (%48,35). Orobat, Kantauri osoko emaitzarik onenak lortzen ditu sektorean.

Aldi berean, feria, sektoreko profesionalentzat izateaz gainera, Euskal Herriko bazter guztietatik etor daitezkeen bisitariek Ondarroa eta Mankomunitatea ezagutzeko aukera izatea ere nahiko lukete antolatzaileek. Horregatik, agenda profesionalarekin batera, bestelako ekintza batzuk ere antolatu dituzte: itsas salbamenduko ariketak, arrain mota ugariaren dastaketa, itsaspeko arrantza lehiaketa eta abar.

Hirurogeita hamar erakustoki inguru izango dela uste da; Euskal Herrikoak, Espainiako Estatuko hainbat lekutakoak eta mundu osokoak. Urtetik urtera ugaritzen ari diren sektore-

inbertsioekin, eta, gainera, beste 104 espediente abian jarriak dira ontziak modernizatzeko.

Itsasoko FERIA honetako azken ekitaldietan zehar Kantauri osoko armadore eta profesionalekin izandako harreman komertzial geroz eta ugariagoetan nabarmentzen denez, geroz eta garrantzi handiagoa ematen diete honelako feria lokalei, eta, behatzaileek diotenez, sektoreko feria handien garrantzia eta merkatu kuotak bereganatzen ari dira. Duela gutxi horrelako beste feria bat ere izan da, arrakasta osoz, Bermeoko portuan. Nonbait, bezeroarekiko hurbiltasuna eta haien premiei hobeto egokitzen zaizkien produktuak eta zerbitzuak eskaintzea da honelako feriek duten arrakastaren gakoa.

Ondarroako FERIA, gainera, benetako eztabaida gune bihurtzen da, sektoreko gaiak eta sektorearen etorkizuna aztertzeko. Antolatzaileek hainbat eztabaida saio aurreikusi dituzte sektoreko partaide nagusien artean: Armadoreak, Nagusiak, Makinistak, Marinelak eta Administrazioa. Itsasosan eta arrantza arloan dauden arazo eta erronka nagusiak izango dituzte eztabaidagai. Besteak beste, flota berritzeko Eusko Jaurlaritzaren jardunbidea, arrantzako titulatu nautikoen egoera, kala berriak edo geroz eta marinel urritasun handiagoa ●

ziren, hau da, 1998an baino %43 gehiago.

Harrapaketa horietan halako igoera izan arren, esan dugunez, sektoreak orokorrean %1eko jaitsiera izan zuen. Hori

ko profesional horiek guztiek 1.600 metro koadro inguruko karpa bat erabiltzeko dute.

Feria hau joan den urtean guztiz finaturik geratu bazen ere, aurtengo, sektoreak bizi duen egoeraren ondorioz, garrantzia berezia bereganatuko du. Izan ere, une honetan euskal flota 44 ontzi berri eraikitzeke prozedura berritzaile batean murgildurik dago, 10.000 milioi pezeta (400 milioi libera) inguruko

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

**Bizkaiko Foru
Aldundia**
Kultura Saila

**Diputación Foral
de Bizkaia**
Departamento de Cultura

tunidoen kanpaina oso txarraren ondorio izan zen, bai harrapaketek eta bai prezioak beherakada nabarmena izan zutelako. Hegaluzearen bidez 2.784 milioi pezetako diru sarrera lortu zen, aurreko urtean baino %16 gutxiago. Hegalaburrak eta atunak ere %54ko beherakada izan zuten, 590 milioi pezeta bilduz.

Halaber, beste tunido batzuen bidez lortutako diru sarrerek ere jaitsiera garrantzitsua izan zuten -%58 gutxiagoraino helduz-, eta 69 milioi pezeta bildu ziren.

Azkenik, aipatu beharra dago, diru sarrera orokorraren beherakada hainbat espezieta izandako jaitsiera nabarmenari zor zaiola. Beherakada horretatik

kanpo geratzen dira txitxarroa, sardina, legatza eta mediana, horien prezioak ez baitzuten inolako aldaketarik izan. Zehazki, joan den urtean baxurako arrantzaren Hegoaldeko euskal sektoreak lortutako harrapaketen prezioak, batez beste, %16ko jaitsiera izan zuen ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Arrainaren jatorria eta kalitatea kontrolatzeko etiketa

U rte honen amaierarako, Europako Batasunaren erabakiz, arrainak kalitatearen eta informazioaren etiketa eramane beharko du derrigorrez. Alabaina, arrainaren kalitatea eta jatorria kontrolatzeko parametro batzuk lortu nahi dira. Pasaia, Hondarribia eta Ondarroako portuetan, neurri berrira ohitzeko asmoz, esperientzia eredu batzuk jarri dituzte martxan hilabete honetan. Arraina portuan bertan etiketatuko da saldu aurretik, eta gerora beste portuetara zabalduko da.

Arrantzaleak, hasiera batean, ez zeuden oso ados etiketarekin. "Errege Dekretuak pentsaera bat inposatzen zuen, baina ezin izan da bestelako irtenbiderik aurkitu, eta erabiltzen hasiko gara", adierazi zuen Ondarroako Arrantzaleen Kofradiako kide Victor Badiolak. Bere ustez, zailena arraina portuan bertan etiketatzea da.

Derrigorrezko etiketatzeak ez du inolako kalitate mugarik, informazioa ematea beste baldintzarik ez du. Une honetan bada taula bat, arrainaren kalitatea mailakatzeko; horren arabera, arraina "Aparta", "Goi Maila" edo "Erdi Maila"-koa da.

Joan den maiatzaren 19an, Europako Batasuneko itsasertzeko herrialde guztietatik etorritako ordezkariak bildu ziren Bilbon. Arrainaren kalitateari buruzko etiketaren ezaugarriak zeintzuk izan behar duten eta nola kontrola daitezkeen eztabaidatzea zen helburua. Etiketa hori norberaren borondatearen arabera izatea nahiko lukete. Etorkizunean ezarriko den borondatezko etiketa horren bidez, produktua nabarmentzeko aukera izango dute armadoreek edo merkaturatze enpresek. Etiketan jatorria, hustu zeneko portua eta tamaina adieraziko dira, eta, kalitatea aipatzeaz gainera, arrantzarako erabilitako tresna edo aparailua ere zehaztuko da, eta hori oso garrantzitsua da Arrantza eta Elikaduraren Institutu Teknolo-

gikoaren (AZTI) eta arrantzaleen iritziz. Esate baterako, Europako Batasuneko arautegiek bolanten desagerpena ezarri dute, eta etiketari esker iruzurra baztertu ahal izango da.

Herrialdeetako kultura eta ohituren ezberdintasuna kontuan izanik, ez da erraza izango Europako portu guztien artean irizpideak bateratzea. Horren ondorioz, etiketa eredu bat edo bi egitea erabaki daiteke. Euskal Herrian etiketaren kultura ez da berria. Dagoeneko badira hiru urte bestelako borondatezko etiketa erabiltzen dela, eta euskal kontsumitzaileak ikusia du hegaluzeak eta hegalaburrak isatsean daramaten etiketa, merkatuko kalitaterik handieneko arrain gisa bereiziz. Hain zuzen ere, Euskal Kalitatearen "K" kalitate markari dagokiona da ●

asteburu honetan...
...GARAGARDO lantegian
BAZKALDUKO DUGU !

BERTOKO
euskal GARAGARDOA

DEITU
ARINAGO!

Barazar Mendatea - ZEANURI

94 673 94 74

Uda igarotzeko aukera bat da. Ez berria, aspalditik hartzen baitituzte familia euskaldunek euskara ikasi nahi duten ikasleak etxean. Garai batean lana egin behar izaten zuten horren truk. Orain, dirua ordainduz, etxeko beste edozein balira bezala hartzen dituzte.

FAMILIAKIDE BERRIEKIN SOLASEAN

Hogeita hamar urte-edo badira familia euskaldunek ikasleak euren etxeetan hartzen dituztela euskara ikas dezaten. Hasieran ordea, apaizen edo ezagunen bitartez egiten ziren kontaktuak. Ezer ordaintzen ez zuten, gainera, ikasleek mantenuaren truk lan egin behar izaten zuten. 1986an sortu zen plangintza, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailordetzaren eskutik. Eta orain bost urte "Egonaldiak Familia Euskaldunetan" programaren ardura hartu zuen HABEk. Guztira, 2.500 ikasle inguruk parte hartu du hamabost urteetan eta 300 bat familiak. Aurten 62 familiek 127 egonaldi eskaini dituzte -batez beste, famili bakoitzak bi eskaintzen baititu-, maiatzaren 5etik ekainaren 5era luzatu den epean.

Sortu zenean behar zehatz bati erantzun nahi izan zion plangintzak: inguru erdaldunetan bizi eta ikasturtean zehar euskara ikasten zutenek, eskolatik kanpo euskaraz hitz egiteko aukera ezari, alegia.

BATEZ BESTEKOAK

► 1995ean, 61 familia eta 120 egonaldiatarako lekua eskaini zuen HABEk. 1999an, 64 familia eta 136 leku. 2000an, 62 familia eta 127 leku.

► Ikasle gehienak bizkaitarrak dira. Ondoren, arabarrak, gipuzkoarrak eta nafarrak. %60 emakumezkoak dira, eta gehienak 26-27 urte bitartekoak.

► Familia gehienak gipuzkoarrak dira, gero nafarrak eta bizkaitarrak. Iparraldekoak ere badaude.

► Familiek 82.000 pezeta jasotzen dute ikasle eta hilabeteko. 35.000 ordaintzen ditu ikasleak, bestea HABEk.

► Eskaintzen dira baserriak eta kaleetxeak -kaleko pisu edo baserriak-. Kostaldean, gehienak pisuak dira. Barnealdean, baserriak. Baina baserri tradizionalak gero eta gutxiago dira.

■ Euskaldunberri ugari biltzen da herrietan urtero, giro bikaina sortuz.

■ Nafarroako Zubietako familiek aspalditik hartzen dituzte ikasleak udan.

Euskara sailaren babeslea:

ARRASATEKO UDALA

ARRASATEN ERE BAI EUSKARARI

Oporrak aprobetxatuz, familia euskaldunekin bizi eta euskaraz aritzeko aukera eskaintzea egokia zen premia horri erantzuteko. Egun, behar hori bera ere mantentzen da, baina udako egonaldiak beste helburu batzuekin ere egiten dira. Plangintzan parte hartu nahi duten ikasleek hemezortzi eta berrogeita bost urte bitarteko adina izan behar dute eta HABEren euskalduntze programazioko zortzigarren urratsa edo horren baliokidea gainditua. Baina hori bete beharreko gutxiengo da. EGA dute ikasleek eta Filologiako ikasleek ere egiten dituzte eskakizunak. Hauek euskalki jakin bat ezagutu nahi izaten dute, normalean

euren lurraldekoa. Batzuk gainera, Iparaldeko leku jakin bateko hizkera aztertzeko asmoa dute. Azkenik, baserri giroko euskal kulturarekin harremanetan jartzeko ere eskakizun ugari egiten da. Ikaslegehienak kalekumeak dira eta bizi-modu hau ezezaguna da eurentzat. Bide batez, harreman berriak sortzen dituzte familiarekin eta herriko jendearekin. Isabel Soto iruindarrak dioenez, "euskaraz bizitzera" joaten dira, euskara ikastera baino gehiago. Bi urtetan segidan joan da Nafarroako Zubietara udan hilabete igarotzera, eta aurren errepikatze asmoa du.

SAREA BERMATU. Eskaera aurkezten duten familiek ere hainbat baldintza bete behar dute. %70etik gorako euskaldun kopurua duten herrietan biziko dira; gutxienez, ikaslea bertan bizi den garaian familiak lau kide izan behar ditu; euren komunikazio hizkuntza eukara izango da; eta logela bat izango dute ikasleari eskaintzeko. Hori horrela izanik, HABEtik familia bisitatzera joaten dira, egunean zehar ikasleak ahal dela beti norbait solaserako duela bermatzeko. Honela, ikaslearen eta familiaren artean plan bat finkatzen da eguna osatzeko: goizean egon daiteke semearekin, eguerdian amarekin... Horretarako ikasleak etxeko eginkizunetara moldatu behar du. Garrantzitsua da baita ere ahalik eta solaskide ezberdin gehien izatea. Aitonak eta alabak ez dutelako berdin hitz egiten eta gaiak ere ezberdinak direlako. Baina plangintzak ez du bakarrik familiarekin egotea eskaintzen. Kalean ere euskaraz bakarrik egingo duela ziurtatu nahi da. Horretarako, HABek etxetik kanpoko sarea bermatu behar du. Adibidez, Donostiako etxeek aurkeztutako eskariak sarri ez dira onartzen, ez baitaie ikasleei kaleko bizimodu euskalduna ziurtatzen.

Ingurua eta familia finkatuta, norberaren izaerak baldintzatzen du emaitza. Ikasle batzuk aukera guztiak aprobetxatzen dituzte hitz egiteko. Horiek, ulermenean asko aurreratzen dute eta baita hizketan ere. Ixilak eta lotsatiak ordea, norbaitek zerbait esan arte zain egoten dira erantzuteko. Hori da, hain zuzen, HABEren betiko borroka, familiak beti eskaintzen baitu nahiko aukera. Ikasleak jakin behar duena da, hizkuntza bat arituz ikasten dela ●

◆ IZASKUN JAUREGI

Arturo Campion

Arturoren kaiera

6.000 LIBURU IKAS ZENTROARI

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak euskarazko 6.000 liburu oparitu dizkio Ipar Euskal Herriko Ikas pedagogi zentroari. Aurreko bi urteetan bezala, Ikasek Seaska, Ikas-Bi, Euskal Haziak, AEK, Euskal Kultur Erakundeko liburutegi, udal liburutegi eta eskatzen duten eskolei banatuko dizkie. Adin guztiendako eta genero orotako liburuak dira (355 titulu orotara), eskolak emateko baliagarriak.

NAFARROAKO TOPONIMIA LIBURU BATEAN

Nafarroako Gobernuak "Toponimia de Navarra. Criterios de normalización lingüística y nomenclátor de localidades" liburua argitaratu du. Nafarroako Euskararen Kontseiluak toponimiaren normalizaziorako onartu dituen irizpideak ematen ditu ezagutzera bertan, baita hauen erabilera arautzen duten lege, dekretu eta bestelako arauak ere. Artean erregistratu gabeko herri izenak eta zuzendutakoak (azkena 1990ean eman zen argitara) biltzen ditu liburu berri honek.

426 ZIURTAGIRI

Iragan astean jakin genuen 426 gizarte eragilek jaso duela *Bai Euskarari* ziurtagiria. Aurreikuspenak gainditu direla esan zuten Kontseilukideek, Plan Estrategikoan parte hartu dutenen %62 baitira. Eragileok euskararen alde proposaturiko neurri minimoak jarriko dituzte indarrean. Orotara 23 sektoretan egin da prozesu guztia.

IRENE HURTADORENTZAT IX. GERRIKO SARIA

Ostiralean jasoko du Irene Hurtadok IX. Gerriko Ikerlan saria. "Goierriko Hizkeraren Kokapenerako. Goierriko hizkera toloserriko hizkerarekiko harremanetan: zenbait ezaugarriren nolakotasunaz eta hedaduraz" da lanaren izenburua.

Urrea

■ Groseko Euskara Taldearen ekimenez, Donostiako Gros auzoko anbulatorioak zenbait aldaketa burutu du, bertan eskaintzen diren zerbituetan euskararen presentzia hobetearren: mediku euskalduna izateko aukera, harrera nagusietan langile euskaldunak egotea, telefono deiei euskaraz erantzutea...

■ Nafarroako hizkuntza politika berraztertze PSNk aurkeztutako mozioa onartu egin zuen pasa den astean Nafarroako Parlamentuak. Administrazioan, unibertsitatean eta ikastetxeetan euskararen egoera aldatzea eskatzen duen proposamen honekin bat egin zuten UPNk eta baita CDNk ere.

I k a t z a

Eusko Jaurlaritzak 1998an eginiko barne txosten baten ondorioa da "Vertebrados amenazados del Pais Vasco" liburua. EAEn arriskupean dauden ornodunak lau kategoriatan sailkatzen ditu: desagertzeko arriskua daudenak, zaurgarriak, arraroak eta interes berezikoak.

ARRISKUAN DAUDEN ANIMALIAK ARGITARA

■ Lepahoria (goian) arraroen taldean sartu dute, eta dortoka (behean) zaurgarrien artean.

Baldintzak aldatzen ez badira, betirako galduko ditugu egun desagertzeko arriskuan dauden animaliak, egoera tamalgarrienean bizi baitira. Zaurgarri moduan katalogaturik dauden egoera ez da hain txarra, baina beraierengan eragiten duten faktore kaltegarriak ez badira aldatzen aurreko taldera igaroko dira. Arraroen taldea aldiz, tamaina txikiko populazioa duten espezieek osatzen dute. Azkenik, interes berezikoak, beraien ezaugarriak direla eta kulturalki edo zientifikoki balore berezia duten espezieak dira.

Jaurlaritzak argitaratu duen "Vertebrados amenazados del Pais Vasco" liburuan guztira 146 espezie aurki ditzakegu: arriskupean 9, zaurgarriak 31, arraroak 40 eta interes berezikoak 66.

Azkenaldian ugatza guztien ahotan

dabil, zergatik ote? Honek igaraba, Iparraldeko katxoa, ibai-kabuxa, benarriz arrunta, benarriz gorritza, ferra-saguzar mediterraniarra, Bonelli arranoa eta Hegoaldeko zuhaitz-igelarekin batera desagertzeko arriskuan dauden taldea osatzen du. Gaur egun ematen diren baldintzak aldatzen ez badira, museotan ikusteko oso animalia politak izango ditugu. Hala ere, ugatzaren kasua baikorra goa da, Aralarren bizilekua topatu duela baitirudi. Poliki-poliki Pirinioetatik gure lurrak birkonkistatzen ari da. Ugatz populazioen beherakada XIX. mendetik aurrera gertatu zen, batez ere, ehiza eta pozoien erabileragatik. Gaur egun, berriz, gizakiak eragindako habitataren eraldaketak erasotzen ditu ugatz populazioak. Ugatza berreskuratzeko asmotan bagabiltza, bere habitata erasotzeari utzi beharko diogu, pista eta errepide berririk egin gabe eta habia egiten duten lekua eta atsedan lekuak babestuz.

Igaraba, uretako ugaztun isats luze hau, ur bizitako errekatetan bizi da. Hanka motz eta oin palmatuekin buzeatzaile trebea dugu. Ibaietako animalia izanik, ibaia kaltetuz gero igaraba erasotzen ari gara. Ibaiak kanalizatu eta ibai ertzetako landaredia suntsitzean populazioak izugarri murriztu eta isolatu dira. Gaur egun, bere arazo nagusia hau da. Ibaietatik atera barik, ibai-kabuxa eta Iparraldeko katxoa ere arriskupean daude. Uren kalitatea hobetuz, espezie hauen egoerak hobera egingo luke.

Ilunabarrean ikusi ohi ditugu saguzarrik; hau izaten da beraiekin dugun harreman gertuena. Guretzat bereiztea zaila den arren, espezie ugari dago saguzarren artean. Hauetako bat, kare harritan topa dezakegu: ferra-saguzar mediterraniarra. Pisu astunen artean astunenetarikoa da; 11-17 gramo ditu. Leku epelak atsegin ditu eta tximeleta eta kakalardo elikatzen da. Beronen bizilekua erasotzeagatik murriztu da batez ere eta egurrari emandako tratamenduak ere kaltetu dute espeziea.

Argi ikusten denez, espezie gehienetan, desagertzera bultzatzen duen arrazoi habitataren suntsipena da.

ZAURGARRIAK. Zaurgarrien taldean desagertzeko arriskura iristeko bidean daudenak sartzen dira. Hauen artean ezagunena arrano beltza dugu. Harrapakari handi honek 90 zentimetroko luzera du eta moko beltz eta hanka horiekin ugaztun, hegazti eta narrastiak harrapatzen ditu. Oso hegazti zigortua izan da, bai ehiza, pozoia eta kabiensuntziketa dela eta. Harrapakin eskasiak, untxi eta antzekoen gutxitzeak, ere arazo

larriak eragin dizkio. Badira hesi elektrikoetan kiskali direnak ere.

Arraroa badirudi ere, dortokarik bada gure artean; dortoka korrontezalea dugu hauetariko bat. 20 zentimetroko luzera duen oskola du eta ibaïetan bizi da. Kalterik larriena, kanpoko espezien etorrerak eragiten dio.

Europako ugaztunik txikiena benetan txikia da: 1,2-3 gramo pisatzen ditu. Bere izena, satitsu etruriarra da. Metabolismo azkarra dela eta egunero bere pisuaren

■ Bizilekua erasotzeagatik murriztu da saguzarra (goian); satitsu etruriarra (behean) Europako ugaztunik txikienetakoa da.

an, Aralarren... baina populazioen artean ez dago harremanik. Goi mendietako putzu eta erreka geldoetan agertzen da, espezie gautarra izaki. Populazio hauek mantentzeko mendietako putzu edo urmaelen lehorteza eragotzi behar da.

Gizakiak asko ehizatu duen beste ugaztun bat lepahoria da. Tamaina ertainekoa eta marroi kolorekoa da eta lepo eta bular aldea horixka du. Gaur egungo basoen kudeaketa dela eta, zuhaitz zahar eta enbor hil geroz eta gutxiago dagoenez, harrapakinen gutxitzeak eragiten dio.

INTERES BEREZIKOAK. Interes berezikoetan, kulturalki edo zientifikoki deigarriak zaizkigunak aurkituko ditugu. Talde honetan interes ekologiko berezia duen txoritxo bat dago: ur zozoa. Ur kalitate onaren indikatzaile aparta, errekatxo azkarretan bizi ohi da, erreka alboan habia eginez. Igerian ere ez da makala eta ur azpian ibiltzeko gai da. Papar zuri, tripaundi eta buztan motzekoa dugu berau. Euskal Autonomia Erkidegoan, 100-250 bikote inguru daudela kalkulaten da. Azken urteetan beherakada nabarmena jasan duen hegaztia izan da.

Oso liburu ederra da hizpide dugun hau eta hainbat animalia ezezagunetara gerturatzeko baliogarria. Baina poztekoa litzateke hurrengo edizioan liburuaren orri kopuruak murriztea. Honek gure egoera hobetzen ari dela adieraziko baiduke. Hau guztia gure esku dago ●

◆ LIERNI ARRIETA
◆ AINHOA OIARTZABAL

■ Badirudi ugatzak Aralarren topatu duela bizilekua.

bikoitza irentsi behar izaten du. Nekazal ingurunean mekanizazioak eragindako sinplifikazioa dela eta, bere habitata desagertu egin dira.

ARRAROAK. Hirugarren taldea arraroena da. Izatez populazio txiki eta urriak dira; hau jakinik, zaintza berezia behar dute. Uhandre alpetarra, ortzadarak adina kolore duen narrasti hau, goi mendietan topa daiteke: Izkizen, Gorbe-

"NI BEZALA JOKOZ KANPO DABILTZANEI BARRE EGITEN DIET"

Basaurin jaio zen 1963an. Euskal Filologiako katedraduna da Deustuko Unibertsitatean, Heziketa Fisikoko lizentziatua EHU eta irakasle lanetan jardun du bertan. Musika karrera ere egin du eta egun Ingeles Filologian dago matrikulatua. Zortzi liburu ditu argitaratuak eta seigarrenarekin, ikasle giroko "Ostegunak" narrazio bildumarekin arrakasta handia lortu zuen. Hilabete batzuk dira "Ostiralak" ere kalean dela. Bidaia luzeak egin ditu munduan zehar eta, hainbat libururen oinarri izateaz gain, bidaien inguruan hitzaldiak ematen ditu. Jardun horretatik eta liburuetatik lortzen du bizibidea. Idazle, ikasle, abenturazale, kirolari... berari ere zail egiten zaio bere burua definitzea. Gasteizko Filologia fakultateko kafetegian egin dugu hitzordua. Azterketa garaia da eta ikasleak urduri dabilta batetik bestera. Baina Jon Arretxe lasai dago. Ez da azterketetara aurkeztuko.

Beste gauza askoren artean, unibertsitateko irakasle lanetan ere aritua zara, 37 urte bete dituzu berriki eta oraindik ikasle pisu batean bizi omen zara. Zer dela eta?

Bizimodu ona duzunean ez duzu zertan aldaturik. Beti izan naiz ikasle. Behintzat, ez diot inoiz utzi matrikulatua egoteari. Langile bizimoduak aspertu egiten ninduen eta bi aldiz utzi dut bizimodu hori. Ikasle izateari ez. Duela hamabi urte etorri nintzen Gasteiza IVEF ikastera, eta ikasle pisuetako giroa-eta asko gustatu zitzaidan.

■ **Azterketa garaian zaude, ezta?**

Bai, baina ez naiz aurkeztuko. Lotsagarria da esatea, baina azken bi urtetan Ingeles Filologiako gai bakarra gaunditu dut. Hizkuntza eskolan ere matrikulatua nago, frantsesean. Azkenean, hizkuntzak ikasteagatik egiten dut; hizkuntza da interesatzen zaidana, ez titulua.

■ **Ostegunetan parrandak egiten jarraitzen al duzu?**

Niretzako behar bat da ia. Txarto sentitzen naiz ez badut irte-ten. Ez dira lehengo moduko parrandak, baina, hainbeste urtetan hor ibilita, gutxienez bueltaxka bat eman ohi dut: Kutxi-n ogitartekoa jan, poteo txiki bat eta ordubiak aldera etxera. Gainera, giroa bera ere aldatu da, oraingoa ez da duela 8-10 urteko giro itzela. Zenbait lasterketa eta triatloirako entrenatzen ari naiz eta nire burua zaindu behar dut.

■ **Euskal Filologian doktorea, Heziketa Fisikoan lizentziatua, musika karrera egin, Ingeles Filologian matrikulatua... ikasle giroaz aparte, ikastea bera ere gustatuko zaizu, ezta?**

Ez. Batere ez. Alferra naiz eta dena juxtu gaunditu dut beti, txuleten lagun-

tzaz, pixka bat ikasita... Ikastea gustatzen zait, baina estudiantzea ez. Gauza batzuek merezi dute, zeozer aportatzen dizute, hizkuntzek bezala. Gainontzekoa tramite hutsa da, gaunditzen dituzu gaunditu behar direlako.

■ **Hainbat bidaia kronika idatzi duzu. Zertan hasi zinen lehenago, idatzen ala bidaiatzen? Batak bestea ekarri al zuen?**

Hamazazpi urterekin hasi nintzen lanean eta dirua bidaietan gastatzen hasi nintzen. Baina beti opor sasoian izaten ziren, turista moduan. Nire lehen lana uztean hasi nintzen bidaia luzeagoak egiten, bakarrik, beste modu batera. Horrek gehiago inspiratzen ninduen idazteko. Biak nahiko lotuta etorri ziren: bidaiatzeko mota horri ekitearekin batera etorri zen idaztearen hasia.

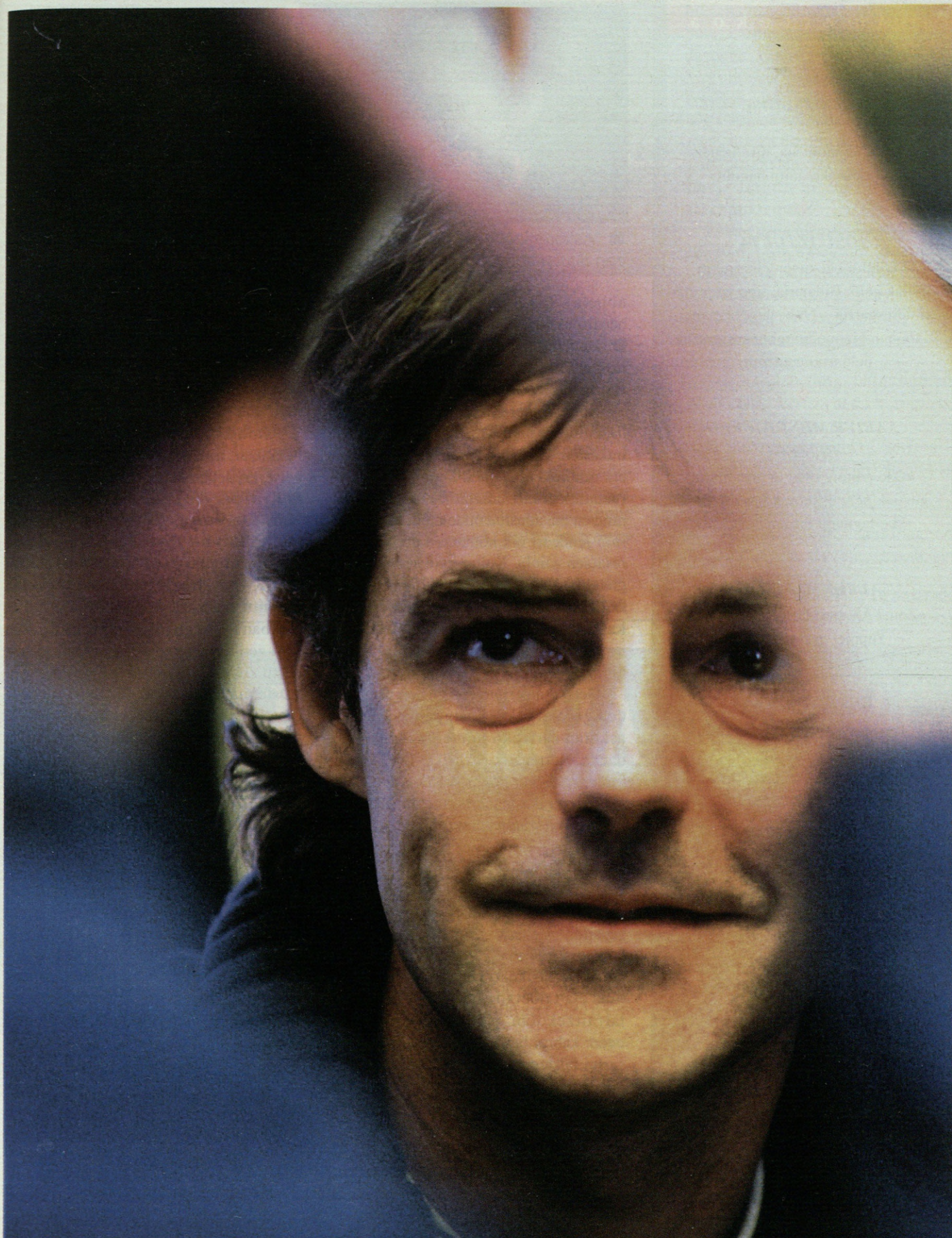
■ **Nora eraman zaituzte bidaia horiek?**

Hasieran toki askotan egon nintzen. Baina une batetik aurrera horrek ez ninduen betetzen. Eta erabaki nuen bidaia luzeagoak egin behar nituela, tokiak hobeto ezagutuz eta itzultzeko presarik gabe.

□ **"Gero eta serioago ikusten dut EHU. Jendea gero eta ikastunagoa da. Karrera askotan sartzeko numerus clausus-ak daude"**

Lehen bidaia luzea Afrikara egin nuen. Sahara inguruan ibili nintzen gehienbat: Maroko, Aljeria, Mali, Senegal... Hiru hilabete eman nituen han. Oso bidaia garrantzitsua izan zen niretzat eta handik atera zen "Tubabu" bidaia kronika. Bigarrenean, Asia aldera jo nuen: India, Pakistan, Txina, Seda bidea, Karakorumeko goibidea... Transiberianoan itzuli nintzen Europara. Hurrengoan Amazoniara joan eta handik atera nuen "Tuparen semeak" kronika. Gero Sumatrara joan nintzen eta hurrengoan Asiara berriro: Indiako Himalaia eta Nepal egin nituen monasterio budistetan-eta egonda (hortik inspiratuta egin nuen "Oroituz"

JOSEBA OLALDE

■ "Bizimodu hau luzatzen saiatuko naiz. Idazten, bidaiak egiten, hitzaldiak ematen... jarraituko dut".

Hamarrekoa

IBAN ZALDUA

«Oso tipo jakintsua, dirudienez.
Literaturako aditu handia»

JOSU IZTUETA

«Triatloi batzuetan elkarrekin
ibiliak gara. Bidaia, tipo jator eta
interesgarria... Ni bezala, bera ere
daraman bizimoduarekin zoriontsua
dela iruditzen zait»

XABIER MENDIGUREN

ELIZEGI

«Oso editore ona. Ia nire liburu
guztiak bere eskutatik pasa dira eta
asko lagundu dit lan horiekin»

ALFONSO ALONSO

«Zein? Ah, bai! Gasteizko alkatea.
Yuppie, gazte, dotorea»

UNAI ITURRIAGA

«Ondo moldatzen naiz berarekin.
Bertsolari ona da eta, irakurri
diodanagatik, idazle nahikoa ona ere
bai. Pertsona interesgarria»

MANUEL MONTERO

«Hori zein da? Hemengo errektore
berria, ezta?»

IÑURRATEGI ANAIK

«Mendizale handiak»

AMAIA ELOSEGI

ETA

ESTHER MUGERZA

«Oso bidaia polita egin zuten
bizikletaz. Ausarta izan behar da
hori egiteko»

JOSEBA OLALDE

■ «Askorentzat bere bidaia kontatzen dituen tipo bat nintzen ni».

nobela). Iaz Amazonian izan nintzen berriro indioekin bizitzen.

■ **Horien inguruan hitzaldiak eta erakustaldiak ematea da orain zure lanaren zati bat. Gustura egiten al duzu?**

Neure aukera da hori. Duela sei urte hasi nintzen fakultatean Heziketa Fisikoa irakasten. Hiru urte eman nituen horretan eta nik aukeratu nuen lana uztea. Liburuetatik eta hitzaldietatik bizitzen saiatu nintzen eta apustua ondo atera zait. Badi-rudi jendea nik kontatzen dudana interesatzen zaiola. Kultur etxe eta eskalategietatik sarritan hots egiten didate.

■ **EHUn ikasle zara oraindik eta irakasle izana zara. Ikuspuntu desberdinetatik ezagutzen duzu. Nola ari da aldatzen EHU?**

Gero eta serioagoa ikusten dut. Jendea gero eta ikastunagoa da. Karrera askotan sartzeko numerus clausus-ak daude. Horregatik gazteek, 16-17 urterekin dagoeneko, gogor ikasten dute eurek nahi duten ikasketak burutu ahal izateko. Giro hobea izaten genuen lehen; alaitasuna galdu da. Eta hori ez da nire irudipena bakarrik, galde iezaiozu horko taberna-riari eta gauza bera esango dizu.

Irakasle moduan egon nintzenean, bestalde, nazkatuta amaitu nuen. Sekulako mafia zegoen fakultate horren barruan. Heziketa Fisikoko Departamendua inbidiaz eta taldetxoz beterik zegoen. Hor jarraitzekotan gauza bera egin behar nuen: kabroi bat bihurtu, taldetxo batean sartu, besteen aurka egin... Ez nengoen horretarako prest. Oso giro eskasa zegoen eta, entzun dudanez, gainerako sailetan ere gauza bera gertatzen da.

■ **Literaturara itzulita, bidaia kronikak aipatu ditugu. Baina, haurrentzako lan bat, ipuinak, nobelak... ere idatzi dituzu.**

Genero batetik bestera aldatzen sentitzen naiz gustura. «Hakuna Matata»

ipuin bilduma lan isolatua izan zen. Joan den hamarkadaren hasieran idatzi nuen. Euskal Herrian jende asko dago liburu bakarra idatzi eta gero desagertu egin dena. Ni ere bide horretan nengoen. Bidaetan ezagututako errealitatea eta fikzioa nahastu eta bost ipuin idatzi nituen. Lan horrekin hustu egin nintzen. 1995a arte ez nuen besterik idatzi. Handik aurrera martxan jarri eta urtero liburu bat atera dut. Bidaia literaturarekin hasi nintzen, baina horrekin ere apurtu nahi nuen eta horregatik idatzi nuen «Ostegunak». Ez nuen klitxe horretan sartu nahi. Askorentzat bere bidaia kontatzen dituen tipo bat nintzen ni. «Ostegunak» esperimentu bat izan zen.

■ **Nola definituko zenituzke «Ostegunak» eta «Ostiralak»?**

Umore liburuak dira. Hori zen, behintzat, nire helburua. Umore urbano, beltz, krudela... duten liburuak.

■ **Kritikak ere jaso izan dituzte, ezta? Hori literatura ez ote zen... «Ostiralak» liburuan Ibon Zaldibia pertsonaiaren ahotan (Iban Zaldia errealitatean) «Ostegunak» sui generis bezala definitu zenuen...**

Iban Zaldia oso oso kritika arraroa izan zen. Ez zuen ezer ere ulertu. Serio hartu zuen brometan hartu behar zena. «Ostegunak» ganberrada bat izan zen, esperimentu bat. Nik denetik entzun dut, ganberrada bat dela, apologismoz beteta dagoela... Baina, jendea gustatu egin zaio eta hori da niri inporta zaidana.

■ **Zenbatgarren edizioa dago kalean?**

13.a. 15.000 bat ale saldu dira dagoeneko. Ni ere harrিতa nago. Ez nuen horrelakorik espero. «Ostiralak» en lehen edizioa 4.000koa izan zen eta berehala agortu zen. Bien artean «Oroitzuz» idatzi nuen, nire ustez, nire nobelarik onena, askogatik gainera. Baina, ez da besteak bezain komertziala. Nire barruko gauzak atera nituen.

■ **Bizibidea, neurri batean, hortik atez...**

□ **«Iban Zaldia oso oso kritika arraroa izan zen. Ez zuen ezer ere ulertu. Serio hartu zuen brometan hartu behar zena»**

ratzen duzula kontuan hartuta, hurrengo lana zer izango da, ona ala komertziala?

Ez diot horri begiratzeko. Boladaka izaten da gehiago, gogoak esaten duenaren arabera. Aurten, trilogia osatzeko, "Larunbatak" idaztea pentsatzen nuen. Baina orain ez nago tontakeriak idazteko gogoz. Aita duela gutxi hil zait, eta ez dut horretarako umorerik. Bestelako liburu bat idazteko gogoia etorri zait: serioa, sentsazioz betetakoa, munduan zehar ezagututako pertsonaia eta eszena konkretuak bilduko dituen... Gero "Larunbatak" aterako da eta ondoren gogoak ematen didana.

■ **"Ostegunak" en ikasle parranderoak azaldu zenituen, "Ostiralak" en, ikasketak amaituta, lanean hasi beharko luketenak dituzu hizpide. "Larunbatak" zeren inguruan izango da?**

"Rockero zaharren" inguruan. Umore patetikoa erabiliko dut. 30 urte ingurukoak izango dira protagonistak, eusten saiatu, baina jokoaz kanpo sentitzen direnak.

■ **Zu ez al zara jokoaz kanpo sentitzen?**

■ Ni gustura sentitzen naiz. Baina, nire

JOSEBA OLALDE

■ **"Etorkizuna ez da existitzen".**

buruari eta nire antzera dabilzaneie ere barre egiten diet. Hori garbi ikusten da "Ostiralak" liburuan. "Larunbatak" horretan ere krudela izango naiz nire buruarekin eta nire modukoekin. Baina dena katxondeo giro horren barruan.

■ **Trilogiaren lehen bi aleetan ondorengo hitzak topatu ditugu: petarda, kante, borde... Horiek errealistagoa egingo dute testua, baina non dago oreka?**

Bila daitezke euskarazko berba garbiagoak, baina gazteriak zein berba era-

biltzen ditu? Elkarrizketak ez lirateke batere sinesgarriak izango. Esaten dutenez, liburu bi horien arrakasta hizkuntza horretan datza, esamolde horiekin identifikatzen delako irakurleak. Ez nuen apropos egin. Errealitatean gazteen hizkera horrelakoa baita, guri gustatu ala ez.

■ **Bizimodu honekin noiz arte jarraituko duzu?**

Hau guztia luzatzen saiatuko naiz. Idazten, bidaiak egiten, hitzaldiak ematen... jarraituko dut. Eta ez dakit zertan, baina zeozertan matrikulatuko naiz. Ez dut pentsatzen hemendik ez dakit zenbat urtera zer egingo dudana. Etorkizuna ez da existitzen.

■ **Kirola eta parranda, lana, bidaiak eta ikasketak... erraza al da hori guztia batera egitea?**

Egin daiteke, ez baduzu horretatik ezer ere lar serio hartzen. Bizitzan hartzen dituzun konpromisoaren arabera, guztia bateratu daiteke estresatu barik. Gauza bakar bat eginez aspertu egingo nintzateke. Agian dena txarto, baina denetarik egiten dut ●

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

HARTU ARGIA ASTERO

- Urtebete 46 ale
- Euskal Kulturaren Urtekaria doan
- Orain harpidetuz gero, gure azokako opari bat zuretzat
- Zure helbidean jasoko duzu merkeago
- Gure azokako produktuetan deskontu bereziak
- Zozketa eta eskaintza berezietan parte hartzeko aukera

URTEBETEKO HARPIDETZA (BEZa barne) • Hego Euskal Herria: 15.600 pzta / 93,76 euro • **Ipar Euskal Herria:** 746 libera / 113,73 euro
• **Espainia:** 15.600 pzta / 93,76 euro • **Beste Atzerriak:** 20.100 pzta / 120,8 euro • **Airez:** 31.450 pzta / 189,02 euro

Izena: ..... 1. deitura ..... 2. deitura: .....

N.A./I.F.K.: ..... Helbidea: .....

Posta kodea: ..... Herria: ..... Tel./Faxa: ..... e-posta: .....

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐

Transferentziaz ARGIAren kontura ☐

(Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik)

Banku edo aurrezki kutxa: ..... Titularra: .....

Titularren telefonoa: ..... Titularren helbidea: .....

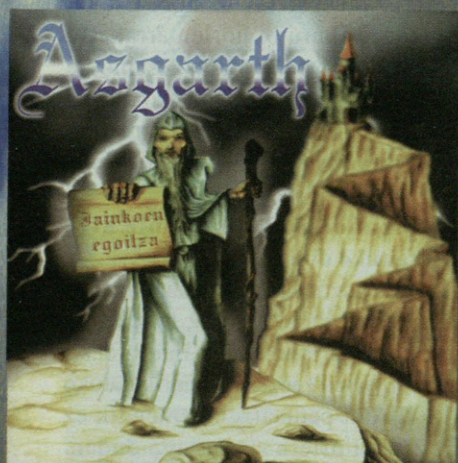
Entitatea   Bulegoa   K.D.   Kontu zenbakia

DATA:

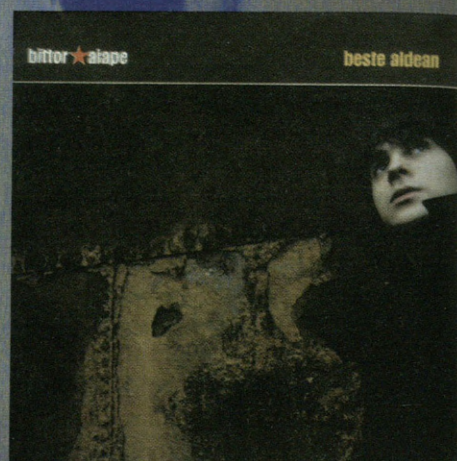
SINADURA:

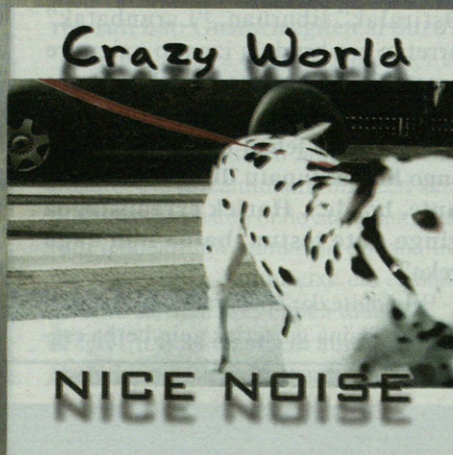
Musika bizi!

ASGARTH
"Jainkoen Egoitza"
 IZ-523-KD
 Euskal Heavy-Rock Melodikoa

BITTOR AIAPE
"Beste Aldean"
 IZ-521-KD
 Euskal Rock-a

NICE NOISE
"Crazy World"
 IZ-524-KD
 Pop-Rock Klasikoa

Berrikuntzak

BdB duo

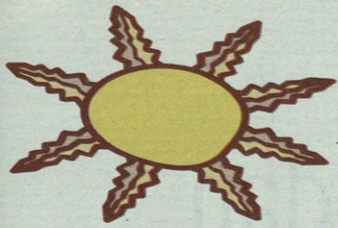
Ch BORDES / M. RAVEL / M. INFANTE / F. DE MADINA / A. IGLESÍAS

BdB DUO
 IZ-522-KD
 Klasikoa

UNHE
"Mugak Zabalduz"
 IZ-525-KD
 Euskal Jazz-Folk

O p o r r a k

B e r e z i a

Itsasoak inguratuta

Ura maite ez duenak barnealdetik ibili beharko du aurten ARGIAk proposatutako bidaietan. Lurraren ertzera arrimatzerik izango du, baina gehiegi ausartzen bada busti egingo da, batzuetan ur epeletan eta beste batzuetan izoztutakoetan. Alaskako uharteetara ez abiatu beroaren ezta epelaren bila ere. Kolpera beherantz egiten baduzu, Borneora iritsiko zara eta Joko Olinpikoen aitzakiaz Australiari ere bisita egin diezaiokezu. Etxera bidean, Indiaren malkoan, Sri Lankan atsedena hartu eta jauzi handia eginez Korsikan lur har dezakezu.

Baita, Iparraldera pittin bat joz, Irlandako pubetan ere, Guinness pinta batzuk dastatuz. Lasai, Euskal Herrian, Bizkaiko muturretik Lapurdiko azken uharteraino, oraindik kilometro batzuk falta zaizkizu-eta. Munduari bira egiteko gogoa, astia eta dirua duenak guztiak egin ditzake, bata bestearen jarraian. Horrela ez bada (gehiengoaren patua), aurtengo oporretan, behinik behin, uharte hauetako batera joan zaitzke.

• Irlanda. Julen Gabiria	24
• Sri Lanka. Jaime Otamendi	27
• Borneo. Koldo Almandoz	30
• Korsika. Maialen Lujanbio	32
• Australia. Estitxu Eizagirre	35
• Alaskako uharteak. Edu Romero	39
• Euskal kostaldeko uharteak. Mikel Estonba	44
• Patxadaz hartuta. Nerea Pikabea, Katixa Garate	50

Lehen mozkorra Irlandan

17 urte nituen Dublingo pub batean lehenengoz sartu nintzenean. Ingelesa ikastera joan eta, bueltan, euskaraz lehen baino hobeto mintzatzen nintzela ikusi nuen, hara joaten diren beste gaztetxo guztiak bezala. Ez dakit zein izan ote zen lehenengo pub hura, baina gogoan ditut Dublingo O'Donogues's edota Dun Laoghaireko The Party Kitchen. Barra eusten zuten gizonkote haien artean sartu eta Guinness pinta bana eskatzen genuen, Euskal Herrian zurito batekin balantzaka hasiko ginela jakin arren. Eta nork bere errekorra ezartzen zuen; hiru pinta, esate baterako, idazten duen honek. Nahikoa eta sobera ingurukoekin mintzapraktika egin eta kantuan hasteko.

Testuak eta argazkiak:
Julen Gabiria

Bi uztail pasatu nituen Irlandan, eta Dublin eta Belfast baino ez nituen ezagutu. Geroago, 95eko irailean, diru apur bat bildu eta aspalditik gainezka nuen gogoari kasu eginda, erabaki nuen benetako Irlanda ezagutu behar nuela. Benetako pub-ak eta musikariak, eta postaletan baino ikusi ez nuen Irlanda idealizatu hura: amildegiak, euria larreetan, denborak gelditutako herrixkak. Prest nengoen Irlandaz mozkortzeko eta, zinez diotsuet, hiru Guinness pintak eragindakoa baino "aitzur" ederragoa harripatu nuen 1995 hartan.

Mozkorrak bost urteko ajea utzi dit. Eta aurtengo irailean (astelehena kentzeko modurik onena gehiago mozkortzea dela diotenen iritzia kasu eginda) berriz abiatuko naiz munduko txoko eder horretara. Bien bitartean, nirekin batera amets egitera gonbidatzen zaituztet.

Dublindik abiatu baino lehen, egun bat edo bi hartuko ditugu hiri hau bisitatzeko. Irlandako historian gaketzat har ditzakegun hamaika txoko aurkituko ditugu: General Post Office, Trinity College unibertsitatea, Kilmainham kartzela... Literaturarekin erlazio zuzena izan duten zenbait pub deskubritzea ere ez da aukera txarra izango, edota Joyce-ren "Ulysses" liburuak deskribatzen dituen auzoetan murgiltzea ("Bloomsland" izeneko ibilbide bat aurkituko dugu Informazio Bulegoan, gai honi buruz).

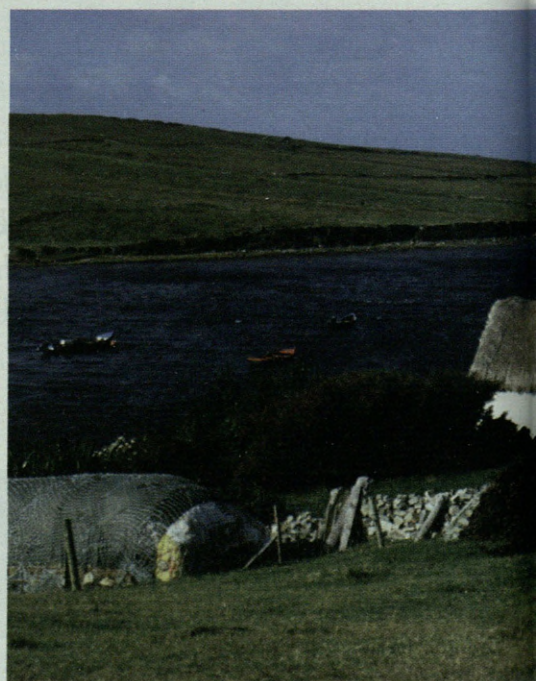
Ipar Irlandara joko dugu ondoren, Belfastara. Han, West Belfast deitutako inguruan, auzo bi aurkituko ditugu: Falls, katolikoen auzoa; eta Shankill, protestanteena. Hemengo gatazka politikoa ulertzeko derrigorrezkoa da auzo hauek hurbiltzea: muralak, Milltown kanposantua, auzo biak banatzen dituen "peace line" beldurgarria...

Iparrerago oraindik, ia irla honetako

puntan, Giant's Causeway delakoa dago, naturak modu harrigarrian sortutako eskultura bat: hexagono itxurako 40.000 basaltozko zutabe.

Ondoren Derryra abiatuko gara, Irlandako historia garaikidean ezinbesteko erreferentzia den Bogside auzoa bisitatzera. Egungo gatazkaren hasieratzat jotzen dira 1968an auzo honetan bi egunez sortutako istiluak, eskubide zibilen aldeko manifestazio baten ondoren. "You are now entering Free Derry" esaldiak egingo digu ongietorria, eta segituan 1972ko Igande Odoltsua oroitaraziko digun mural bat aurkituko dugu, soldadu britainiarrek hildako 14 lagunen irudiekin.

Ipar Irlanda atzean utzita (baina Ulster barruan jarraitzen dugularik, izan ere Ipar Irlandako sei konderriek eta Errepublikako beste hiruk osatzen baitute Ulster eskualdea), Donegalen sartzen gara. Konderri honetan hasiko gara Ozeano Atlantikoaren haserrearekin disfrutatzeko, Inishowen penintsulatik hasita.

PAISAJEA. Inguru hau ikusita, bati baino gehiagori

GUINNESS. Pintarik gabe ez alde egin Irlandatik.

Irlandako punturik iparraldekoena da, eta akaso ederrenetakoa ere bai, geroago deskubrituko dugun beste zenbait txokoren baimenarekin. Hondartzak, amildegia, arrantzaleen herrixkak eta paisaia ikusgarriak.

Kostaldea hegoalderantz jarraituz, Fanad, Rosguill eta The Rosses bezalako tokiak topatuko ditugu, eta beharbada norbaiti bururatuko zaio Atlantiko ertzean etxetxo bat erosi eta betiko bertan geratzea. Ez da plan txarra, ez jauna! Bestalde, gaelikoa entzuteko aukera bikaina izango dugu hemen, eta baita konderri honetako beste zenbait bazterretan ere, Donegal delako gaelikozko hiztun komunitaterik handiena duen konderria. Bide batez (eta gomendio honek Irlandako edozein tokitarako balio

utuko zaio bertan etxetxoa erostea.

du), sartu zaitezte herri txikietako pubetan, jendearekin berba egin eta parrandarako prest egon. Merez du, benetan.

Donegaleetik behera, Sligo pasatu (Yeats idazlearen jarraitzaileentzat interes berezia izan

dezake inguru honek) eta, denboraz ondo gabiltzala ikusten badugu, Achill uhartera hurbil gaitzke. Bertako mendi eta zohikaztegiak entrenamendu ona izan daitezke gure begientzat, apur bat beherago zain dugun lurralde miresgarriaz erabat gozatzeko. Zertaz ari naizen? Connemara, jakina.

Kostalde honetan zehar, Atlantikoaren orroak eta haizeak bidelagun ditugula, toki ahaztezinak aurkituko ditugu. Gainera, zorte pixka batekin turistarik gabeko paradisu txikiekin

Oporrak Berezia

Irlanda

egin dezakegu topo, batez ere gure ibilbideak aukeratzerakoan zertxobait arriskatzten badugu. Hori bai, autostopez bagoaz pazientziarekin jokatu beharko dugu, kostaldeko bide hauek oso bakartiak baitira, eta inor autoz pasatzekotan bi gidari mota izango dira: baserritarrak (ez gaituzte hartuko, autoa bertatik bertara ibiltzeko erabiltzen dutelako) edo turistak (ez gaituzte hartuko, horrelakoak direlako).

Westport-etik behera, Leenane herrixkatik pasatuko gara. Irlandako fiord bakarra herri honetantxe dago, zenbait mendiren artean sarturik. Toki apartak dira hauek guztiak, eta ez da harritzekoa hainbat eta hainbat film Connemara parte honetan eginak izatea, John Ford handiaren "The quiet man" klasikotik hasi eta "The field" edo "Far and away" bezalako film berriagoetaraino. Leenanetik hurbil, Clifden-erako bidean bertan, "Connemara National Park" delakoa

HONDARRIBIA

Ezagutzea merezi duen hiria

Hondarribiko Udala
Euskara Zerbitzua
Tel.: 943 64 43 00
Kale Nagusia, 20
20280 HONDARRIBIA

PATXADA. Turistarik gabeko paradisuak badira.

aurkituko dugu. Connemarako mendirik garrantzitsuenak (ez larritu, altuenak 730 metro baino ez ditu), Twelve Bens deiturikoak, parke honen barruan daude, eta baita ehunka laku eta monumentu megalitiko ere.

Lurralde gogorra eta basatia da honako hau, nekaritzarako baliorik gabea, eta horrek azaltzen du hain leku bakartia izatea. XVII. mendean, Cromwell diktadore britainiarrak irlandar asko euren jatorrizko lurretatik bota zuen (eta noski, lur horiek soldadu britainiarrei eta bere lagun protestanteei eman zizkien), irlandar hauek erbeste gogor batera bidaliz: nora eta "Connacht-eko infernura". Connemara, alegia. Beste garai batean, XIX. mendearen erdialdean,

Irlandak Gosete Handia deritzona jasan behar izan zuen: patata-uztak hondatu egin ziren eta ondorioz jendetza izugarriak hil ziren, edo uhartetik alde egin behar izan zuten, gehienak Estatu Batuetara. Irlandako zortzi milioi biztanleetatik erdia

baino ez zen geratu. Connemaran, nola ez, gaitz hori are gogorragoa izan zen, eta lurraldea zeharo hutsik geratu zen.

Edonola ere, Connemarak bere izaera basatia mantendu du, eta gaur egun horrelako paradisu bat aurkitzea bidaiariak izan dezakeen plazerrik handienetakoa bihurtzen da dudarik gabe.

Clifden hiriburutik makina bat txango antola ditzakegu, adibidez Sky Road zoragarrian zehar ibiltzea, edo ardiz betetako mendixkaren bat igotzea, edota gida turistikoetan azaltzen ez diren errepide txikietatik galtzea. Gozatu ederra hartuko dugu, euririk egiten ez badu behintzat.

Lurralde hau atzean utzi ondoren Galway hiri gazte, alai eta koloretsua bisitatuko dugu. Zertxobait hegoalderago, berriz, gure bidaiaren azken estazioak daude. The Burren izeneko eskualdea aurkituko dugu lehendabizi, formazio geologiko bitxi bati esker ezagun bihurtu dena. Kare-harrizko lurzorua erosionatuz joan da euriaren eraginez, eta ondorioz haitzuloz osatutako sare zabal bat sortu da lurpean, bisitariaren gozamenerako.

Azkenik mundu guztian famatuak diren amildegi batzuekin gozatzeko aukera izango dugu, The Burren-etik kilometro gutxira. Cliffs of Moher deitutako amildegiez ari naiz. Segundo batez arnasa geratu eta bihotza kolpeka hasiko zaigu hainbeste edertasun nondik agertu ote den sinetsi ezinik. 200 metro baino gehiagoko jauzia, eta behean Atlantikoa, olatuak haserre apurtuz. Ikusgarria. Aurrean, berriz, Aran uharteak ikusiko ditugu. Denbora eta dirua geratzen bazaigu, oso interesgarria izan daiteke hiru irla horietara hurbiltzea.

Eta Dublinera bueltan goazela, ikusitako guztia oraindik ere buruan dugula, konturatuko gara zer den Irlandaz mozkortuta egotea. Kontuz ibili, herri honek dependentzia sortzen du eta □

DIMAKO UDALA

UDAL BULEGOA	94 631 57 25
UDAL LIBURUTEGIA	94 631 90 04
HERRIKO ESKOLA	94 631 55 32
OSASUN ZENTROA	94 631 56 30
JUBILATUEN ELKARTEA	Ugarana 83 zkian
HIRUGARREN ADINEKO ERRESIDENTZIA	94 631 57 76
NEKAZAL ESKOLA	94 633 80 14 / 65

INGURU IKUSGARRIAK • IBILBIDE EKOLOGIKOAK:

Baltzolako kobak, Jentilzubi, Axlór, Zumeltza, Leungane, Aramotz mendi katean "Islandiako espato" harrobia, Eskuako larrak.

URKIOLAKO PARKE NATURALEAN KOKATUA

ARKITEKTURA: Dorretxeak, Piedadea, Uxargo Palazioa, Errotak, etabar ...

GASTRONOMIA: Jatetxe egoki, atsegin eta lasaiak.

HERRIKO JAIK: Ekainaren 29an San Pedro.

HERRI EUSKALDUNA

Sri Lanka, Indiaren malkoa

Tea, Buda, elefantea, kontraste handiko paisajak, bukaerarik gabeko gerra, biztanle zoragarriak... Indiaren malkoa, Holanda, Portugal eta Ingalaterraren kolonia izandakoa, deskafeinatua dela esan daiteke.

Testuak eta argazkiak:
Jaime Otamendi

Oso opor bukaera tristea izan da. Urterokoa baino askoz ere tristeagoa. Oraindik hegazkinean gertatutakoa burutik kendu ezinda nabil; eta ez prexixio, Colombon abiatu garenetik ordubetera abioiak arazoak zituela-eta buelta hartu eta justu-justuko lur hartzea egin dugulako. Ez. Ehun emakume haien ume, gazte, zahar aurpegiak ezin ahazturik nabilelako da. Colombotik, Sri Lankako hiriburutik Jordaniako hiriburura, Ammanera, egin dute gurekin bidaia. Alde batean turistak eta bestean emakume gizagaixo horiek: adin guztietako emakumeak, denak Sri Lankakoak eta Jordaniara bidean hango aberatsen etxeetan zerbitzen lana izango zutelakoan. Oso gauza gutxi aldean, arropa xaharrak soinean eta tristura aurpegietan. Turista izateaz lotsatu eta guzti egin gara. Jordanian sartzeko bisadoak idazten lagundu diegu. Gure idazteko era ez dute

ezagutzen, zirilikoa baita euren. Zingalera edo tamilerak jakiteaz gain, ingelesa ere gutako edozeinek baino hobeto hitz egin arren, mundu 'aurreratuan' ezin dute euren izena ere idatzi. Erabat hutsaren hurrengo direla sentiarazita iritsi dira Ammanera, eta han, lehen ezer ez baziren, mediku azterketa pasatukoan (lehen mundura gaixotasunik ezin da ekarri), sei gizaseme lodi, koipetsu eta mafioso itxurako batzuek zozketatu eta eraman dituzte. Guztiaren lekuko, goitik behera pistolaz jositako poliziak. Auskalo ze paradero izan duten neska horiek. Guri behintzat, mundiala izan den Sri Lankako egonaldi-ibilaldia kontrako eztarrira joan zaigu".

Beste batek kontatu izan balit puztutako gertakizuna zela pentsatuko nuen, baina neronek bizi eta idatzitakoa da orain hiru urteko udan. Sri Lanka, Indiaren malkotik bueltan. Dena esaten hasi-

ORIOKO HONDARTZAN

- 360 partzela elektrizitatearekin
- 130 ura eta isurbidearekin
- Bi igerileku
- Taberna, Jatetxea, Supermerkatua
- Ur beroa dohainik
- Egunero mediku zerbitzua

URTARRILETIK URRIRA IREKITA

Tel.: 943 83 48 01 - Faxa: 943 13 34 33 • Camping Orio - 20810 ORIO

ta, Asian sekula izan gabea izaki, kontinente hartara arrimatzeke lehen Ceilan eta orain Sri Lanka den uhar-tera joatea modu egokia zela entzun-da animatu ginen. "India deskafeina-tua da hau" esaten zigun han ezagutu genuen Tati katalanak. Sri Lanka ez omen da hain zikina, inor goseak hiltzen ez omen da ikusten eta kale bazterrean bizi diren pertsonak ere ez omen dira hainbeste. Benetako kafe-zale itsua naiz ni, baina herrialde des-kafeinatu honek erabat ase ninduen. Paisajez erakargarria eta kontrastez bete da, jendea berriz zoragarria, irekia eta emana. Hori guztia, kultura eta erlijio nahasketak ez aipatzearren (zingalesak, tamilak, budistak, hin-duak, musulmanak, katolikoak...). Te soroez betetako mendiek eta itsas bazterrek seko txoratuta utzi ninduten. Berealdiko inpresioa berriz, erli-jioak egin zidan. Budismoa da han nagusi eta bi huskeriez gain, ezer gutxi nekien Budaren jarraitzaileen inguruan. Historia eta kultura oparo-dun herria da Sri Lanka. Portugal,

Holanda eta Ingalaterraren kolonia izana da eta kolonia horien eragina nabarmen da denean, ingelesena batez ere. Gehienak tamilak (iparraldean) eta zingalesak dira (hegoaldean). Bukaerarik gabeko gerran bizi den herria da (batez ere iparraldean -tamilek independentzia lortu nahi dute-), eta horregatik, ohiko turismo bideetan arriskutsutzat jota dago Sri Lankara joatea (honetaz euskaldunok zerbait badakigu). Arrazoi hori dela eta, oso modu onean zen, bai bertara joatea eta baita hango bizimodua ere (guretzat, noski).

Ohiturei dagokienez, emakumeak etxerako izaten segitzen du han. Gizonezkoa da plazan ibiltzen dena (gona edo "shadoga" jantzita) eta zail da emakumezkoa kalean ikustea, hiriburuan ez baldin bada. Era guztietako jendea ikusten da noski, baina patroik ttikikoak dira oro har eta azal ilunekoak. Otordua arrozarekin osatzen da, arroza erdian eta hura laguntzeko beste hamaika plater ttikitan saltsak (pikanteak), okela, oilaskoa, eta abar. Kostaldera arrimatz gero, ez inolaz ere mariskoari muzinik egin (Ahungalleko hondartzaren alde batean familia batek marisko janak antolatzen ditu. Ahal izanda, probatu). Edateko, tea aurkituko duzu nonahi. Munduko terik onena produzitzen dute, nahiz eta beraiek hartzen duten modua guri arrotza gertatu. Tea erostekotan bazabiltza, erreginarean tea deitzen diotena ei da onena (Ingalaterrako erreginari bidaltzen diotena omen). Eta tearekin batera, espeziak. Era guztietakoak aurkituko dituzu, eta baita inon diren sendabelar guztiak ere. Diruz ondroso baldin bazabiltza berriz, harri bitxiak. Sri Lanka oso aberatsa da errubi, diamante, topazio eta gainerakoetan.

Ezagutzeko tokiak aipatzen hasita, Colombo aipatu behar da ezinbestean. Hiriburua izaki, hara ailegatuko zara aurrena. Jende nahasketaz gain, ez nion nik ordeza beste grazia-rik harrapatu. Hortik aurrera, barnealde eta itsasaldea ezagutzeko gomen-

BIZTANLEAK. Jendea zoragarria da, irekia eta

dioa egingo nizuke. Barnealdean Anuradhapura, Polonaruwa, Siriya, historia izugarria duten tokiak dira: garai bateko eraikinak, Budari eskainitako pagodak (errezo tokiak), pinturak... Anuradhapuran, Brazen jau-regia ikusi ahal izango duzu eta Sri Maha Bodi zuhaitz sagaratua ere bai. Sigiriyan berriz, monasterio zahar batean, harkaitzean egindako pintura zaharrak. Toki horietan guztietan Budaren eskulturak ikusiko dituzu nonahi (Buda Aukana adibidez, altueran 13 metro dituen). Inguru horretan, Pinawelan elefanteak auke-ran (elefantea da Sri Lankako animalia nagusia). Eskualde berean, diruz oso pobre ez bazabiltza behintzat, Dambullako Kandalama hotela duzu bisitatu beharrekoa: basoaren erdian, inguruarekin bat egindako luxuzko hotela da. Kapritxo.

Kandy da Sri Lankako bigarren hiria. Uhartearen erdi parean dago eta hiri sakratua da; Budaren hagina hantxe dago. Historia luzea du Budaren haginak: orain templu ikusgarri batean giltzapetuta daukate. Urtean behin bakarrik ateratzen dute hagin sakratua, abuztuko ilargi betearen aurreko hamar egun eta gauetan. "Esala Perahera" du izena prozesioak eta harrigarria da; Sri Lankako festa-rik handiena omen. Sekulakoa da prozesioa. Arropa ikusgarritz apain-dutako elefanteak dira nagusi bide guztian. Konta ezin ahala elefante.

GIZONEZKOAK. "Shadoga" jantzita.

etxerak. Kultura eta erlijio nahasketa, izugarria.

Horietako batek darama hagin sakratua. Inguru guztian berriz, erlijioso, dantzari, fakir eta musikariek, berealdiko ikuskizuna sortzen dute. Gauekoa da ikusgarriena. Sri Lankara joaten hasita, merezi du beraz, aldezturik abuztuko ilargiaren kontuak ateratzeak.

Osterantzean, bidaia guztietan bezala norberak hartuko dio neurria lurraldeari. Bi gomendio ez nituzke gorde nahi, ordea: Nuwara Eliya eta Galle. Nuwara Eliya altuen dagoen herria da: mendi-mendian eta te soroz inguratuta. Garai bateko ingeles aberatsen atsedena leku izana, etxe zoragarriak bezala argirik gabekoak ikusiko dituzu, baina dena paisaje berde-berdean kokatua. Aukera izatera, tea nola egiten duten ikus dezakezu te etxe batean. Tea egiteko prozesuarekin lotuta, beste hotel bat ere aipatuko nuke, atrebentziaz: Tea factory izenekoa, hain zuzen. Gu joandakoan ireki berria zen, mendi kasko batean dago eta garai batean tea egiteko fabrika izana zen. Orduko izaera errespetatuz hotel bihurtu dute. Ikusgarria da. Bertan geratzen bazara, behean pauso batzuk eginda dagoen herrixkara jaitsi, ea oraindik etxeetan argirik gabe segitzen ote duten ikusitera. Bertako jendea nola bizi den jakiteko toki ezin hobea da horrakoa.

Galle berriz hegoaldeko kostan duzu. Defentsarako eraikina du kurioa (ez naiz askoz gehiago akordatzeko), baina inguru guztia, itsasalde guztia interesgarria da egun batzuk bertan lasai egiteko. Ipar ekialdean, bestalde, Trincomaleeko badia bisita dezakezu. Urteetan turistak gutxi iritsi diren tokia da, munduko badiarik ederrenen artean aintzat hartua halako sailkapenik egitera ausartzen diren artean. Turistakariaren bat edo beste egiteko, azkenik, Bundalako parke nazionala aipatuko nuke. Tokia bikaina da, elefante, krokodilo, bufalo eta abarrak turistak entretenitzeaz aspertuta dauden arren.

Zerorrek ikusi beharko duzu hortik aurrerakoa. Indiaren malko "deskafeinatuak" tentatzen zaituen, edo "benetakoa" behar duzun. Uharteei buruz ari garenez, ez ahantzi Maldibak ere urruti ez daukazula... oso turista tipikoa baldin bazara, noski □

Esaten dutena baino askoz gehiago

Gertaera historikoen gune dela esaten dute: wolframio metala hemen aurkitu zen eta bertan berretsi Lehenengo Karlstadari amaiera eman zion hitzarmena. Gainera, bertako Santo Kristo Hilzorikoaren imajina Barroko garaia European eman duen maisulanik handiena dela esaten dute eta bertan paseatzean erakuntza bikain eta jauregi zoragarriak miresten direla. Eta hemengo errellenu eta tostoi zapore ezta gogoangarria dela ere esaten dute. Hori guztia egia da. Baina bertaratu gabe ez dago jabetzerik. Zatoz.

Esaten dutena da gutxienezkoa.

Arantzazutik 20 km.ra eta

Loiolatik 26ra

duzu:

Bergara.

BERGARAKO UDALA

Gidatutako bisitaldiak **doan** Aste Santuan eta udan.
Turismo Bulegoa - tf. 943- 77 91 28.

Berdeztatuaturiko

SKRANG IBAIAN GORA ERAMANGO NAUEN KANOARI ITXA-ROTEN

Zer ostia egiten dut nik Kutchingo merkatuan?

Nire alboan dagoen eskale honek gainera kristoren nazka ematen dit. Eta bero puta honek! Borneon ez dago airerik. Ziurrenik oihaneko zuhaitz eta landareek arnasten dute aire guztia. 21 urte ditut eta botak buztin lehorrez zikinduta. Bost urte nituenetik lotzen ditut zapaten lokarriak nire kabuz: 16 urte bider urteak dituen 365 egun = 5.840 egun. Txikitan, futboleak asko aritu naizenez... egunean lokarriak pare bat alditan-edo lotu ditudala kalkulatu dut: 5.840 bider 2 = 11.680 egun. Eta lokarriak lotzen sei bat segundu ematen ditudanez... 11.680 bider 6 = 70.080 segundu. Hiruko errege la sinple bati esker, zenbaki hauek guztiek 19 ordu eta hogeitama kosta minutuko emaitza ematen dute... Beraz, nire bizitzako ia egun oso bat igaro dut nire zapaten lokarriak lotzen.

Ondoan dudana eskale honek, 40 bat urte izango ditu. Zaila da gero asiarren adina asmatzea! Bada, adin horrekin, eta itxura denez hankak jaio zen egunetik falta zaizkionez, lokarriak lotu ez izanagatik bi egun baino gehiago aurreztu ditu honek bere bizitzan. Hala ere nahiko baba itsusiak ditu eskuan. Bere gorputza hara eta hona mugitzen duen karrotxoa bultzatzeagatik ziurrenik. Baina bi aldiz pentsatuz gero, honek guztiak ez du zentzu gehiegirik. Hemen jende guztia hanka hutsik dabil. Motor hotsa. Puf! Eskerrak. Une egokian azaldu da kanoa. Motorea gobernatzen, eguzkitako betaurreko beltzak eta gorputz osoa tatuaturik duen pirata itxurako gizon zahar bat. Koaderno gordeko dut. Beroak gehiegitxo ez ote nauen putasemetzen pentsatu dut une batez.

BUREZURRAK HABEAN ZINTZILIK

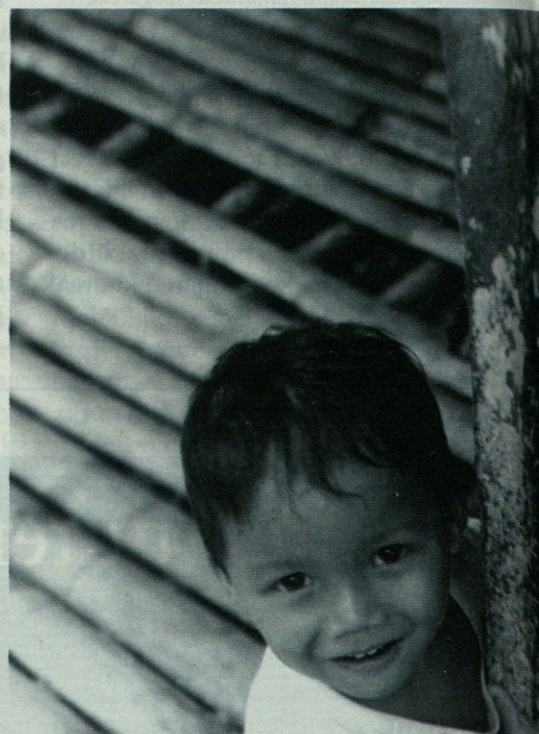
Iban ehiztari batek burezur bat aurkitu

zuen oihanean. Beldurturik zera galdetu zion: "Zu zergatik zaude hemen?". "Hitz egiteagatik nago hemen", erantzun zion burezurak.

Aurkikuntza bitxiaz harro, ehiztaria bere herrixkara lasterka itzuli zen, gertatutakoa kontatzeko irrikitan.

"Hitz egiten duen burezur bat aurkitu dut oihanean!".

Herriko buruzagiak ez zuen kontaki-

BORNEO. Itsas ondoan, herritarrek hezetasuner

zuna sinestu eta oihanean barneratu zen ehiztariarekin. Burezura zegoen tokira iritsi zirenean, ehiztariak, makurtu eta berriro egin zion galdera. "Zu zergatik zaude hemen?" Baina burezurak ez zion erantzun. Buruzagiak, haserreturik, labana hartu eta burua moztu zion ehiztariari. Buruzagia aldendu zenean, burezurak galdera bat egin zion ehiztariaren buruari: "Zu zergatik zaude hemen?". Eta ehiztariaren buruak zera erantzun zion: "Hitz egiteagatik nago hemen".

(Iban gerlariek etsai bat akatzen dute-

Duela bospasei urte bidaia koaderno batean idatzirik hitz zatarrak dira honakak. Zergatik Borneo? Borneo irla bat delako. Borneo bustitzen duten itsasoetan oraindik piratak existitzen direlako. Oihaneko hezetasunak, moskituak eta gau hotsek elikadura katearen maila arriskutsu batean jartzen zaituztela susmatzen duzulako. Sute ikaragarriak izaten direlako -erretzeko egurra geratzen delako besterik ez bada-. Bertan iraungitzea dagoen Iban herriaren azken 10.000 seme-alabek euren lurraldeen suntsipenaren aurka kementsuki borrokatzen dutelako. Borneora, aitona eta amonak herentzia aurreratu eta nahi duzun tokira bidaiatzeko txartela erosten dizutelako eta azkenik, borneotarrek, azalean zizelaturik, ipuinak kontatzen dituzten tatuajeak daramatzatelako.

Testuak eta argazkiak:
Koldo Almandoz

uhartea

nean, haren burua moztu eta oihanean uzten dute pizti eta zomorroek garbi dezaten. Kaskezurra besterik geratzen ez denean huntzez eginiko saskitxo batean sartu eta etxeko habean zintzilikatzen dute. Iban herriaren sinesmenean, hildakoen arima burezurrean ezkutatzten da. Mende hasieran, misiolari kristauek ohitura hau debekatu bazuten ere, Bigarren

Mundu Gerran bertara hurbildu zen japoniar askok preso du arima oraindik huntzez eginiko saskitxo baten barruan).

ARGIA TATUATURIK DARAMATEN GERRARIAK

Borneoko Sarawak lurraldean bizi diren Iban gerrariak bidaiaaren kontzeptu berezia dute. Bizitza haientzat, eremu zehatz batean egin beharreko bidaia da. Mundu honetakoa, existentziaren une bat besterik ez da, eta irauten duen bitartean, ahalik eta etsai gehien burua moztu eta ahalik eta bidaia gehien egin behar da. Bidaia bakoitzeko, Iban gerrariak sinbolo bat tatuatzten du bere azalean. Jaioterrira itzultzean, tatuaje berri hori erakutsi eta egin berri duen bidaia pasatako bizipenak ipuin bihurtzen ditu, herrikideen mirespena lortzeko.

Baina tatuajea ez da ipuinen mapa soil. Iban gerrariak hiltzen direnean, eta euren arima huntzez eginiko saski batean preso dagoen kaskezurren geratzen ez badira, oihana utzi eta mundu berri batera doaz. Eremu berri honetan, zerua lur bihurtzen da, gaua eguna, sua ura eta iluntasuna argia. Orduan, bizitzan zehar azalean tatuaturiko sinboloak, mundu berrian egin beharreko bidea eraku-

tsiko duten argi iturri bilakatzen dira.

BOENGA TERONG (IBAN OLERKIA)

Skrang ibaiko urertzean, karramarroa eta zakurra eztabaidan zebiltzan.

Skrang ibaiko urertzean, karramarroak zakurraren koskabiloak tximurtzikatu zituen.

Skrang ibaian hondoratuta, karramarroa barrezka hari da. Skrang ibaiaren urertzean, zakur negartiak bere potroak miazkatzen ditu.

Martin arrantzalea urertzera hurbildu da eta zakurrak gertatutakoa azaltzen dio.

Martin arrantzaleak ibaiko uretan hondoratu eta bere mokoarekin karramarroa harrapatzen du.

Martin arrantzalea urertzera itzuli eta hankaz gora jartzen du. Martin arrantzaleak karramarroari barre egiten dio eta zakurraren jabe zaharra agertzen da.

Tatuaje gehien dituen atsoa, herriko jakintsuena da. Tatuaje gehien dituen atsoak karramarroa eta Martin arrantzalearen arteko urperaldi froga batez ebatziko du eztabaida. Tatuaje gehien dituen atsoak bi egun eta gau bat itxaron ditu urertzean karramarroa hatsik gabe urgaineratu den arte. Tatuaje gehien dituen atsoak arrazoiak Martin arrantzaleak duela erabakitzen du □

berora ohitu dira.

Pirinioak Mediterraneotik-Kantaurira zebarkaldia

• Planteamendua Uztailaren 21etik - Abuztuaren 29ra

Gure eszenatokia PIRINIOA da eta azken urte hauetan lan borretan gabiltz, bots; Mendian patxadan, pausoz pauso, zure pausoa, lasaitasunean zeuk bizi dezazun.

Ibilbideak bere bidea du eta batzuetan G.R.11, G.R.10 eta H.R.P.rekin bat egiten du. Iraupen osoa 35 egunetakoa da, 7 eguneko 5 zatitan banatua atsedean egun batekin zati boietako edozein zure aukerara eskainiz. Aipatu behar da eguneroko bidea 6-7 ordu erritmo lasaiez izango dela, batzuetan gainbehera dexteak gaindituz, eta apur bat prestakua egotea eskatzen da. Taldekideen kopurua 8-15ekoa da.

Zebarkaldira sartuko den pertsona, leku, ordu eta egun jakin batetan (aukeratutako zatien arabera) furgonetaz jasoko da eta bukaeran, jasotako lekuan utziko zaio. Antolakuntzaren giza-taldea 4 pertsonak osatuko dute: sukaldaria, sukaldari laguntzailea eta bi gidari.

Kampamenduan erosotasun ugari izango da, baita liburutegitxo bat ere. Zatoz! Gira ezin hobea.

J. Ramon Agirre "Márron", tel.: 943 18 02 53 • Txingu Arrieta, tel.: 943 34 04 59 • www.travel.to/pirineos

Corcegatik Korsikara

Askotan bezala, besteren proposamenaren untzia polizoi sartuta iritsi nintzen bertara. Fundamentu pittin bat zuten lagunei eskerrak, udaberrian bidaia-txartel eta abarrak lotu antza utzi genituen. Ez zegoen atzerako aukerarik; bat, bi eta hiru, Korsikara!

Testuak eta argazkiak:
Maialen Lujanbio

Uztailak hiru zituen, San Fermini "aio" esan eta antena puntaraino trastez beteriko "Citroen Berlingo" batean, gure garraio-bide, aterpe, almazen eta hotel izango zen etxetxo urdin hartan, artean guretzat Corcega zenera hiru lagun abiatu ginenean. Biderik luzeenaren hautua egin genuen. Corcegarako itsas-saltoa Marsella edo Nizatik egin ordez, Italiako Pesaraino autoz joan ginen, "bide batez" lagun zaharrak agurtu eta pasta eta kafe ona probatzearen. Uztailaren 8an, "Gora San Fermin!", lepoan zapi gorria lotu eta Livornoko portuan autoa eta gu "zodiac" erraldoi gisako baten barrunbeetan murgildu ginen, ordu pare baten buruan, ohartzetako, italiarren ahotik jada Korsika, "La corsica" bihurtua zen lurrean lehorreratzeko.

KOLORE PUZZLEA

Dagoenik ere, bat askotan gogoratzin ez den herri horietako bat da Korsika. Joan bitartekoa da, hala ere, inpresio hori, behin ezagututakoan ez baita nola hala ahazten. Uharte txikitxo da, bizilagun duen Sardiniaren ondoan bai behintzat. 160 kilometro luze eta 40 eta kosta zabal gutxi gorabehera eta liburuetan miatu gabe. Adar formako lur-mutur bat ipar aldera, Frantziako kostaldetik urre; irla goitik behera ebakitzen duen errepide potolo bat ekialdean; hiririk... hiri esateko modukorik, apenas...; herriak, hor nonbait, ez gehiegi eta zipriztinak bezala han-hemenka; erdialde menditsua eta mende bal eta eki itsas-ertzak arrunt ezberdinak: lehena harkaiztsua, basatia-goa, mendi arteko kalatxoak josia, eta bigarrena, zonalde lauagoa, hare zuridun hondartza paradisiakoen katea, turistaz ondo kutsatua.

Korsikako txanpon ofiziala libera izan, Joan Carlosen muturjearen biletekin doanarentzat garestitxo

gerta daiteke, gure gisa, etxea bizkarrean hartuta joan ezean. Korsika den eremu txikian naturak erakustaldi ikusgarria egiten du, bere soinekorik anitzen eta dotoreenak azalduz; zenbat usain, kolore, paisaia... Kontinente eta klima ezberdinetako puskatxo osatutako maketa erraldoi bat dirudi, puzzle zoragarri bat.

TTUR-TTUR

Iparra, iparra izan zen gure lehenengo norantza, hasi orduko ez txoratzearen. Gure oskol urdinaren garraio, janari, arropa, kometa, baloi eta alferrikako traste, "tetris" a bezala, zehaztasun milimetrikoz kokatu, karta dorre baten pare, eta ttur-ttur joa ten ginen bazterretara begira harik eta gauek burua oskolpera sarrarazten zигun arte. Eta lotarako, egur-ola batzuk autoaren barnean trabeska ezarri, koltxoi puzgarria haizatu, elkarren gerri eta izterren mugak esploratu eta negoziatu, eta hiru-rok goxo-goxo... "segi hauntzoxio!", "utzi pakian!", "enaiz kabitzen!"... lo.

Iparraldea inguru mendiskatsua da eta landaretza itxi xamarrekoea. Alde batera begira Pirinioa irudika daiteke eta bestera aldez, Mediterraneo etengabe jarraika datorkizu. Mendi arteko txokotan, kalatxo erdi galduak ezkutaketan jolasten eta turkesa koloreko uretan gu. Macinaghju, Rugliano... irlaren ipar adarretik, Centuri, Morsaglia, Pinon barrena, Patrimonio ingurura egin genuen, ardoaren zonaldera. Sinbolikoki, asko iraun ez zuten botila pare bat erosi eta martxa.

ETXEAK. Bastia hiriburua.

Halakoxea da Korsika, mendi-
gain bat igaro eta Pirinioetatik oli-
bondoetara jaitsi ginen gisa berean,
hurrengo gaina pasatzean, Casta-
nicians sartu eta galdu ginen. Kilo-
metroak eta kilometroak gaztai-
nondoen itzalpe goxoan barrena,
"skalextria" baino bide bihurtune-
tsuago batean, zeinetan txerri koa-
drilak ziren jaun eta jabe, autoekin
askorik larritu gabe, bide erditik
pasioan zebiltzala. Azken batean,
behin Asterix eta Obelix pasa ondo-
ren, zer beldur behar zuten ba...

Zuhaitz arte itxi hartan,
inoiz mendi kaxko-
ren bat bistara
a z a l t z e n
z i t z a i g u n
eta t o n t o -
r r e a n ,
m o n a s t e -
r i o g i r o -
k o
h e r r i x k a
h u s t u
i t x u r a k o ,
m i s t e r i o t s u
eta d e s o l a t u
bat. "El nombre
de la rosa" filmeko
eszenatoki bizia.

Turistak, gu eta beste despistaturen
bat paraje honetan. Bide ertzeko trafi-

BARNEALDEA. Miru lakura iritsi ginenekoa.

ko seinaleak, guztiak bala zuloz
dekoratuak, punteria entseatzeko
diana perfektua ziren nonbait.
"F.N.L.C.", "Corsica nazione", talde
ezberdinen sinadura idatzia zerama-
ten azpialdean. Mendi-zoko itxi har-
tan, korsikar independentisten pren-
tsaurrekoetako argazkiak imajina
zitezkeen, euren arma eta kaputxe-
kin.

Ez genuen bertako egoera sozial,
politiko, linguistiko nahiz kulturala-
ren berri euren ahotik jasotzerik izan.
Kontaktu jakinik gabe joan ginen eta
ez autoaren EH pegatinak, ez nahi
gabe ere egunero tokatzen zen kami-
seta erreibindikatiboak, ez zuten inor
hurbilarazi, uxatu akaso... Jakin
genuen turistekin hizketarako uzkur
xamarrak omen zirela, errezelo han-
dia izaten zutela eta ez da harritze-
koa. Korsoz hizketan somatu genuen
jendea, barnealdean batik bat. Italia-
ra kutsu handiko frantses moduko bat

izan zitekeen gure belarrietara eta
jakin genuen halaber, onarpenaren
aldeko borrokan lanean ari zirela.
Txerriak eskibatuz, beraz, mende-
balderantz jo genuen, harrizko hondar-
tza zabaletara. Mendiak itsaso harro-
aren zaindaria eta ehunka metrotan,
behin hippy izandako guraso "betiko
gazte" horietako batzuk biluzik,
euren seme-alabatxoak bainujantzia
inondik erantzi nahi ezik, bakea eta
gu.

Galeria izeneko "postal" honetan,
kometarekin jolasean eta gure gor-
putz lirain biluziak itsasoari eskaini-
tzen eman genituen bi egun. Mediter-
rania guretzat oso-osorik, ur
epeletako baleak sirena ginen orain,
olatuen sehaskan kulunka. Dena
zoragarri, gendarme mutur-luzeen
"zodiac" bat guganaino heldu zen
arte: "le naturisme est interdit!", "ze
ostia esateu tipo honek?", "le naturis-
me est interdit!". Biluzik egotea gale-

ETXARRI-KO KANPINA

- INGURUGIRO HEZIKETAKO ZENTRUA
- BUNGALOWAK ALOKATZEN DIRA
- KULTURA MEGALITIKO ZENTRUA

• **Iharduerak** •
• Arku • tiroa • Mendi txirindula • Ibilbide megalitikoak •
Polikirol pista • Ping-Pong • Animazioa

• **Instalazioak** •
• Taberna-jatetxea • Ikuztegia • Erizaindegia • Aterpea • Kanpin
gasa • Bungalowak • Barbakoak • Urberoa dohainik •
Haurrentzako parkea • Igerilekuak • Supermerkatua • 250 toki
• Kaxa fortea • 25 karabana partzela argi eta ur hartzearekin

www.navarra.net/etxarri
camping.etxarri@navarra.net

Tel. / Faxa: 948 46 05 37
31820 ETXARRI-ARANATZ (Nafarroa)

razita omen zegoen, izorrai! Munduaren punta hartan ere...! Modeloak pasarelan barrena bezala lehorreratu ginen. Gendarmeen "zodiac" a olatu batek irauli eta goitik behera blai eginda aldegin zuten eurek. Zer espero liteke biluzik egotea galerazten den mundu batean?

"Manu Chao" eta "Martires" en zintak buelta eta buelta eta buelta, hegomendebalerantz jarraitu genuen txangoa; Ile Rousse eta Calvi herri handixeagoan bisitatxoa egin eta Portora iristean, berriro oinarritzko kanpamentua zabaltzeko aukera heldu zen.

Iparraldeko harkaitzak berdexka baziren, Porto ingurukoak gorri-gorriak eta ilunabarreko eguzki sarre-ran su hartzen zuten, naturak forma ezinezkoetan diseinatutako Calanches famatuak. Turista jende gehiago topatu genuen inguru honetan: ibiltari motxiladunak, bizikletaz gora eta behera zebiltzanak (hau, oso modu egokia da Korsika ezagutzeko, sasoirik duenarentzat...), moto-zaleak, itsasontzietako handi-ustekoak, buzeolariak (Korsika euren paradisua omen), eta abar. Izan ere aukera eder bezain askotarikoa eskaintzen du Portok, lehorretik nahiz itsasoz.

Mediterranio urdinean, koloretako arraintxoan artean bainu

atsegin askoak hartu izanda ere, gehien harritu eta gozatu gintuztenak, erdialdeko mendikatean behera itsaso egarriz zihoazen erreka garde-nak izan ziren. Buruz salta eta igeri pittin bat egiteko adinako putzuak eraikitzen zituzten errekek, urak bidean atsedean hartzeko. Mendiarte zoragarri bateko luxuzko pizsina naturalak.

Izan ere, hain lurralde txikian, bada mendikate garai bat irla diagonal bat dibujatuz ebakitzen duena. 2.700 metrora iristen da tontorrik altuena eta GR ibilbide bat bada, 13-14 egunetan uharte alderik-alde zeharkatzeko. Egin kontu; eski estaziorik ere bada Korsikan eta bertatik 40 minuturen buruan, plastikozko botak erantzi eta itsasoan plisti-plasta ibiltzeko moduan egon gaitezke. Mendi

katearen erdi aldean, Corte herria eta Restonica parke naturala, eskalataile eta piragua zaleen leku kuttuna da, ikusgarria.

Uztaila hil-zori zen, berriro mendebal kostarantz, Ajaccio sartu-irten sinboliko bat egin eta Napoleonen goratzarre ikurren ihesi Propianun gaua pasa ondoren azken kanpamentua Bonifaccio jarri genuen. Bonifaccio hego-muturra da; zerua garbi dela, Sardinia ikus daiteken puntua; herri berezi eta polita; estratuetan mailaka-mailaka eraikitako arroka zurien itsas-ertza; bere harresi eta kale estu; txoko kuttuna. Honenbestez, ipar-hego dexenteko bira eginga genuen eta Korsikaren inpresio bozeto bat ekarriko genuen bueltan. Eki kosta, turistaz gainezka egongo zelakoan (eta gu ondoegi ohituta),

hondartza pare batean oin-urratsak mareari utzi eta Bastiaraino ia zuzenean igo ginen. Hiru asteren buruan, berriro Bastia, berriro barkua, berriro Livorno.

Metro eta erdi eskasean, hiru gorputzek elkarrekin lo egiten ikasi genuen; gure egin beharrak ia edozein lekutan egiten; euskaldunik, bat bera ere ez genuen ikusi (miraria!) eta herri zoragarri bat genekarren betirako disko-gogorrean, diapo nola-halako batzuk ordezkari zituela. Abuztuaren hiruan iritsi ginen Euskal Herrira, beltz-beltz eginga eta nola ez, eurpean □

ITSASOA. Mediterraneo mendiz inguratuta.

ZALDIBIAKO UDALA

Notiziak, iritziak, ideiak edo sentimenak
Ilunpetik atera nahi dituenak
Argitan luze jotzea merezi duelako,
Urte askotarako, zuri!

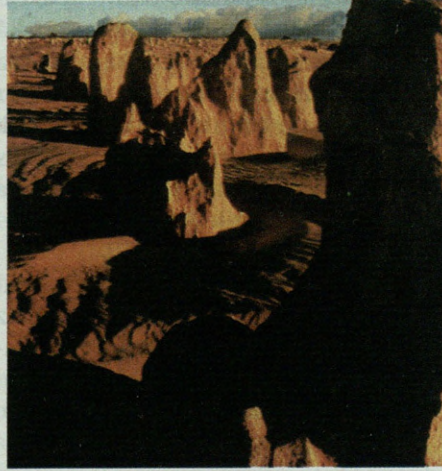
Zaldibiako Udala: 943 88 03 57
Kultur Etxea: 943 16 03 38

TALAI - MENDI
RESTAURANTE - KANPINA

EKAINAREN 24tik IRAILAREN 10 arte IREKITA
Hondartzatik 300m. tara
www.alaplaya.com/talaimendi
Tel: 943 83 37 56 • 943 83 00 42 ZARAUZKO SARRERAN

Noeren arkan saltoka

GUZTIZ APARTE. Beste kontinenteengandik at egonik, Australiako animalia, paisaje eta gizakiak bakar eta desberdinak dira.

Utziko al diozu behingoz ARGIA irakurtzeari? Esan zenidan lanaz koteraino zaudela, asteburuek gustu monotonoa dutela eta ospa egin nahi duzula hemendik. Bada, terapia aurkitu dizut: Australia. Begira zer jartzen duen prospektoak!

Testuak:
Estitxu Eizagirre

Hemengo bizitzaz deskonektatzeko pilula majikoa: Gure mundutik guztiz "out" dago, baina zientifikoki ere bai; estresik gabeko garai hurrun batean, lurreko plakak mugitzean, Australia beste kontinenteengandik guztiz aparte geratu zen. Bertako bizimodu, animalia, landare eta pertsonak arrunt ezberdinak dira.

Noe eta bibliarengan fedea, sendabidea: Australia beste kontinenteengandik banandu zenean, animaliek lurraren zein aldetan geratu aukeratu behar izan zuten. Horregatik, itsasoaren erdian, Australia Noeren arka bat

da, guztiz animalia ezberdinak gordezten dituen: arraultzak jarri eta kumei bularra ematen dieten ornitorrinkoak, txingurrien zurgagailu praktiko diren ekidnak, emuak, koala banbujaleak, eta 50 kanguru mota ezberdin, hasi arratoi neurrikoetatik, eta bi metrotik gorakoetara.

Belar txarren sendabelar: Urte osoan begi bistan izan ditugun Lizarra (batzuri alergiak sorrarazi dizkiena) eta haritzak utzita, sustrai sendoagoko landare exotikoak daude Australian; arbola denak dira akazia eta eukaliptuen familiakoak eta sekulako oihan eta parke nazionalak daude.

ONDARROA

Ondarroako Udala

Bizkaiko ur ertzean
aukera izugarria,
kresal giroa
bai itsasoz bai lehorreraz
Ondarroara hurbil zaitez

Herri euskalduna eta arrantzalea

www.paisvasco.com/ondarroa

Munduko depresio eta krisirik handienak sendatzeko kontsolagarr: Australia da altitude baxuena duen kontinentea (200-340 metro batez beste). Eta paisaje mota denetik du: erdia baino gehiago lautada da, meseta zabal bat etzaten baita mendebaldean. Ekialdean, berriz, mendi erraldoiak daude zutik, Alpe Australiarrak tartean (gailur altuena Kosciusko, 2.230 metro). Hegoaldean 9.000 kilometro karratuko Eyre lokatz-putzua, ur azpitik 12-14 metroko altitudea (edo altitude falta) duena. Eta hiru basamortu, harkaitzezko zein hondarrezkoak.

Fobia sozialak gaintzeko lurral-

dea: Australiak 18 milioi lagun ditu, arraza guztietakoak: %95 europarra da (batik bat britaniarra), %1,5 bertakoa eta beste %1,3 asiarra. Bakardade eta intimitatea nahiko balute, bakoitzak kilometro bateko lorategipuska izateko lain lur badago, baina fobia gehiago diote basamortuari elkar zanpatzeari baino, eta horregatik denak hiriburuetan pilatu dira: Sidney edo Melbourne hirietan bizi da hiru australiarretik bat!

"Azken indio" konplexuaren kontrako antidotoa: Euskaldunak ez gara azken indio bakarrak; Australian ere bertakoak ez dira bere lurra- ren jabe, eta azken indiotzat tratatzen

dituzte. Iparralde eta erdialdeko (Iparraldeko Lurraldean eta Queensland-en) erreserbetan bizi dira, bizimodu eta sistema berrira egokitu gabe, penak alkoholetan itoz. Beren arbasoak fruitu biltzaile eta ehiztariak ziren (boomeranga ehizatzeke erabiltzen zuten arma da). Klanetan antolatu eta nomada ibiltzen ziren: ehiza non, etxea han. Eta horrela bizi izan ziren, nekazaritza eta abeltzantzarik gabeko harri aroan, XVII. mendean europarrek kolonizatu zituzten arte.

Pello Zabalaren denpendentziatik aske: Australian ez dago euri arriskurik. Klima barietate handia dago, baina orokorrean tropikala. Urtaroak

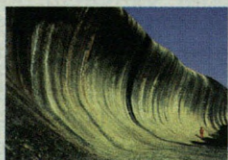
► ZER IKUSI DAITEKE AUSTRALIAN?

• **Munduko arte galeriarik zaharrena, Arnhem Land, Iparraldeko Lurraldea.** Hemengo paleolito garaioak baino zaharragoak dira aborigenen margoak (20.000-65.000 urte dituzte). Australiako oso toki sakratuetako kobetan aurkitzen dira, eta ehizako eszenak, gertakizun historikoak eta heriotzarekin lotutako mitoak irudikatzen dituzte.

• **Parke Nazionalak:** Australiak Setik bat parkea du, guztira 40 milioi hektarea! Hauen artean berezia da "Kakadu", Uneskoren humanitatearen patrimonio izendatu baizuen. Bertan krokodiloak, itsas hegazti mota zabalak eta ur jauziak daude.

• **Olatua, "Wave Rock", Iparraldeko Lurraldea:** Erosioak sortutako forma oso bitxiak daude, hauen artean 15 metroko harrizko olatua, lautadan beti lehertzen ari dena.

• **Arrezifeen hesi handia:** Munduko koral arreziferik handiena da (350.000 kilometro koadro). Itsas animalia eta landaren aberastasun txundigarria du (500 koral eta 2000 arrain motatik gora). Eta hain du ur gardena, urpean 50 metroko distantziara ikus baitaiteke.

• **Desertuak:** Hiru desertu ezberdin daude: harrizkoa, erliebe kiribilduduna (Gibson basamortua); hondarrezkoa, duna gorri aldakorrek (Simpson deitua) eta Victoria.

• **Ayers rock (Uluru aborigenez):** Aborigenen mendi sakratua, desertu erdian zutik dirauen monolitoa da. Eguzki sarrera eta irteerakin lilurtzeko lekua. Bertan daude Aborigen Zentro Kulturala eta harkaitzetako antzinako pinturak.

• **Opera:** Sidneyko opera moderno hau da Australiako ikur arkitektonikoa.

alderantziz bizi dituzte: euria udan egiten du, monzoia deitzen dioten garaian, baina asko jota ere metro eta erdi ur botatzen du urte osoan. Neguak, berriz, leunak dira, eta uda zein negua izan, beti egiten du beroa (25-30°C).

Kirol adikzioa kroniko egiteko: Aurten Joko Olinpikoak Sidneyn jokatzen dira, irailaren 15etik urriaren 1era. Informazio osoa www.australia.com helbide elektronikoan duzu. On egin.

KANGURUAK HANBURGESETAN

Jateko ere aukera asko dago irla

handian. Itsasotan blai, Australia oso da aberatsa itsaskietan: ostrak, langostak, karramarroak... Saltsak, espeziak eta belar aromatiko zaleak dira, eta postreak dira euren espezialitatea. Nazioaren ikur izanda, kangurua jateari errespetua diote, baina sentiberatasun kulturalik gabeko turistontzat jaki ederra da, koipe gutxi eta zapore fuerteko haragia. Joko Olinpikoetako maskota den emua ere gero eta gehiago jaten da, eta kokodriloa ere ez dute zapatetarako bakarrik harrapatzen.

Plater sustantzia handiko hauekin batera, Australian ere badira azkar(regi) prestatutako jakiak: usain anglosaxoiko "fish and chips"ak (patata eta arrain frijituak) eta, nola ez, gizakia heltzen ez den lekuetara ere zabaltzen diren hanburgesa amerikarrak. Baina Sidneyko enpresariak bertako tradizioa masa kultura bihurtu dute: kanguru haragizko hanburgesak saltzen dituzte!

KANGURUAK. 500 mota daude, arratoi itxura dutenetatik 2 metrokoetara.

Bigarren mundu gerraren ondoren, Australian babes hartu zuten etorkinek bere jatetxeak zabaltu zituzte. Beraz, Asia osoa dasta deza-kezu, jatetxe tailandiarra, turkiarra,

Aholkuak

-Noiz bidaiatu: Klima kontuan hartuta aproposena martxotik maiatzera, australiar udazkenean, alegia. Erdialdeko eta iparraldeko lurraldeetara joateko ekaina eta abuztua ere egokiak dira.

-Orduak: Udan 8 ordu aurreratuta bizi dira, eta neguan 10 ordu.

-Txanpona: Dolar australiarra (AUD) = 98 pezeta, 3,9 libera.

-Hizkuntza: Eraman ezazu ingeles hiztegia.

-Kontuz kanguruekin! Kangurua ageri duen trafiko seinalea Australian bakarrik ikus daiteke, baina ez da apaingarri soil bat. Bidera kanguru asko atera ohi da eta istripuak sortzen dituzte. Hauek hiltzeko arriskuaz gain, kotxea ere ongi mailatuta uzten dute.

-Nola gidatu: Kotxea ezkerreko bidetik gidatu behar da.

-Bigarren azala: 15eko babesa baino gehiagoko krema ezinbestekoa da. Munduan azaleko minbizi kopuru altuenetakoa du Australiak. Egun lainotsuetan ere erradiazio handia egon ohi da.

-Zer erropa eraman: Badaezpada ere, denetik eraman. Egunez bero handia eginagatik, gauz izoztu egiten du basamortuetan □

Zumaia, bertan aukera

Ez ahaztu data hauek:
Ekainaren 25ean **Artisau Azoka**
Ekainaren 28tik Uztailak 2ra, **San Pedroak**

Uztaila:

2an: IV. **Ardi Txakur** Txapelketa.
Eskola taldearen euskal dantzak.
8an: Mari kalean, **Abesbatzen Topaketa**.
9an: Txusma taldearen Kale Antzerkia.
15ean: **Errusiar Musika Banda**.
16an: **Hankagorriren** "Petrikiloak".
22an: Kantaldia: **Caroline&Mixel**.
29an: Musika Bandaren **Udako kontzertua**.
30an: Haurrentzat Behi Bi's taldearen "Bertsotas".

Abuztua:

Hil osoan: Zumaia XII. **Arte Erakusketa**.
1-11. XV. **Nazioarteko Musika Jaialdia**.
1ean: **Benito Lertxundi**.
6ean: **Pablo Milanes**.

5ean: **Berbena Berezia**.
10ean: **Euskal Jaiak**.
15ean: II. **Kaleko Pintura Topaketa**.
19an: **Udako Rock Kontzertua**.
20an: XIV. **Traineru Estropada**.

Eta gehiago

Zumaia Udala
Udaltzaia Kultur Erakundeak

zumaia@paisvasco.com

Tel. 943 86 10 56 Foronda Kultur Etxea

japoniarra eta indonesiarra bisitatu-ta, edo mundu osoa plateran eduki, Malta, Argentina, Egipto eta Mazedoniako jakiekin. Herri hauetako benetako sukaldaritza ezagutzeko, ez zaitez "souvenirs" en ondoko txiringitora joan; sar zaitez etorkin gehienak biltzen dituen auzoetan. Hauetako jatetxe asko, gainera, oso merkeak dira.

AITA SANTUTIK DOCTOR LIVINGSTONERA

Bidaiaitzeko hamaika modu bada. Norberak bere izakera, gustu eta baliabideen arabera antolatu dezala bere espedizioa:

Bidaia agentziekin joanda: Dena aurrez antolatuta dutenez, ez duzu ezertaz arduratu beharrik izango, kartera husteaz ez bada. 3-4 egunetako bisitaldietatik 22 egunekotara, eskaintza zabala da, eta gutxienez 6 ibilbide ezberdin badira. Horrez gain, egunpasa gidatuak prestatzen dituzte, eta 3-4 eguneko itsasbidaia egiteko aukera ere badago. Gauero hoteleko ohe erosoetan egingo duzu lo. Prezioak asko aldatzen dira egun kopuruen arabera, aukeratutako ibilbidearen arabera eta hotelen kategorien arabera: 200.000 pezetatik (8.000 libera) 600.000ra. Bezperan bidailagunarekin tramite hutsez ezkontzako paperak sinatzea aholkatzen da, ezkonberriei deskontua egiten baitiete.

Bertako bidaia antolatuak: Austra-

liako enpresa berezituak ekintza ezberdinak gidatzen dituzte. "Todoterrero" tan oihanera safaria egin daitezke, ondoren izarrei begira lo egin eta museo aborigenak bisitatu (India-na Jonesen kasta). Bizikletaz zeharkaldiak ere antolatzen dituzte, talde txikientzat eta 5 eta 14 egun artekoak. Begiratu web orrian:

HOMO TURISMUS. Koala, kanguru eta bestelako animaliekin batera horrelako espiezeak ere topatuko dituzu, galtzeko arriskuan badaude ere.

www.omen.com.au/roc/tour. Oinezko trabesiak ere eskaintzen dira.

Kirola eginaz: Itsasoak, mendiak eta lautadak joko asko ematen dute. Koralezko arrezifean urpekaritza

praktikatzeko aletak, tuboa eta betaurrekoak nahikoak dira, eta horretan gehiago sakondu nahi duenarentzat badira ikastaroak eta gaueko txangoak. Horrez gain, bela, uretako eskia eta uretako motorrak, surfa, ibaietan txalupa zeharkaldiak, ur lasterretako raftinga, arrantza... edozer egin liteke uretan. Eski pista oso onak ere badira Hegoaldeko Gales Berria eta Victoria estatuetan. Golf zelaia eta eskalatze-ko "Blue Mountains" ak ere hortxe dituzu.

Txapela buruan: Euskaldunen bidaiaitzeko era tradizionalak agintzen duenez, motxila bizkarrean eta txapela buruan hartuta abiatzea da askatasun gehien ematen duen aukera. Tren edo autobusez mugitu, eta iristen zaren lekuan hondartza edo eliz ataririk ez bada, lasai: hotel, "bed & breakfast", landetxe, ikasle pisu, aterpetxe eta kanpinetan aurkituko duzu babesa. Australiako gidak dituzu bidaialagun onenak.

Lana eginaz: Australia ezagutzeko bizimodua aurrera ateratzeko aukera dute, sosek oporretarako ematen ez dietenek. Hirietan uda partean ez da lan zaila aldi baterako lanak aurkitzea. Baserri eta landetxetan ere nahikoa zeregin izaten da uzta bilketa garaian. Eta landetxe askok lanaren truk loa eta mantenua ematen dute. Begira ezazu Lionel Pollard programa (Victoria estatua): Telefonoa (03) 51 55 - 02 18 da eta e-maila NH@b150.aone.net.au □

- Autokarabanak
- Karabanak
- Erremolkeak

FURGONETEN ERALDAKETAREN TAILERRA

• LAN BEREZIAK •

Aldaba-Haundi, z/g • 20400 TOLOSA

Tel: 943 65 50 85 • Faxe: 943 65 50 86

Autobiako irteera ikaztegiarako

LIZARRA

- ✓ Goi mailako kanpinetako en gisako zerbitzu eta prestakuntzak ATERPETXEA
- ✓ Ikasketen Amaierako bidaia
- ✓ Bidai Pedagogikoak - Kanpamentuak

EGITARAU PRESTATUAK

HEZKUNTZ EGITARAUAK: Erromanikoa • Bonejakue bidaia • Lizarrako historia

• Uraren ikerketa • Ardoaren ikerketa • Zain zuriak • Karlismoa

• Zaborraren birziklapena • Nafarroa ezagutzea

KIROL EGITARAUAK: Zelaia • Piraguismoa • Senderismoa • Eskaladaren hastapenak

• Igeriketa • Orientazioa • Mendiko bizikletak • Espeleologia • Mini Golf

Tel.: 948 55 17 33 Faxe: 948 55 47 55 - 31200 LIZARRA (NAFARROA)

www.navarra.net/lizarra • lizarrakanpina@navarra.net

Lau egun Alexander artxipelagoan

Udako oporrak badira ere, eta Euskal Herria epela bidean bada ere, haize hotzari aurre egitekotan gara. Alaskako hegoaldean untziz bidaiatu dugu, lau egunez. Bale, aurora, fiord eta glaziarrez gozatu dugu, baina pena ere ematen du Alaskak, hamaika herri itzaliz baitoaz.

Testuak eta argazkiak:
Edu Romero

GLAZIARRAK. Milia asko egin dute atzera eta neguak gero eta goxoagoak dira.

LEHEN EGUNA

Skagwayko portua fiord aski itxi baten barnean dago. Itsaso goibela, euritarako dagoen ortzia dakuskit... udazkena dela esan nezake, hozkirritik babesteko jaka polarraren premia baitut. Arrano buruzuri bat, EEBBetako ikurreko hegaztia, pareko mendietako basoetarantz igaroda, hegaz aise eta indartsu, kai osoa gaineretik zeharkatuz. Prismatikoez segitu dut, haitz batzuen giblean desagertu den arte. Sudurretan itsas haizea daukat; eztul eta eztul nabilen arren (zer arraro!), oso gustura nago. Ziur aski, bezperan Klua-ne-n agertutako aurora borealak horrekin zerikusia du. Bihotza pozik, jai du

eritasunak. Hobe.

Untziaren popan nago. Ekipajearen gehiena sotoan segurean lagata, beharrezkoena dut soilik: garbiketarakoak, aldatzeko arropak, botika, lo egiteko zakua eta kamera.

Ni bezala, berrogeita koska lagun jarleku bila dabilta. Hamaka bana dugu: tokia atzean irekia den arren, gutxienez estalpean gabilta. Berogailu mordo bat piztuta daude sabaian, bidaiariok

izotz ez gaitzen. Beste zenbait, denak gazteak ez, kanpin dendak altxatzen hasi dira. Ezkerraldean agure bizar-zuri bat eseri da. Abuztu alaskatarraren freskoa hamar metrora

ITSAS IGARABA

TOTEMA SITKA-N. Tlingit herriak altxatu zuen.

egonagatik, maukarik gabeko alkan-doratzkoa darama, "Daytona" idatzirik duena, eta "jeans" higatuak. Eskuinaldean, neska australiar bat. Lo zurrungan egoten direnetakoak ote? Badaezpada, eta lekua beteegi ez dagoenez, beste txoko batzuei begira jarri naiz. Zorionez, isilak dira, ingurukoen gisan. Ilunabarra ez da barte-ko ortzian miratutakoa bezalakoa izan, baina murgildu den eguzkiaren agurra izugarri gustatu zait. Bihar berriro.

LEHEN GAUA

Lo zaila izan da: burruntziko oilas-koa bainintzan biraka ibili naiz, noiz

ezkerretara, noiz eskuinetara, goitiko bero jasanezinagatik. Eskifaiako bati horretaz mintzatu natzaio, eta beheko solairuko arduradunengana igorri nau. Arazoa konponbidean dagoela ihardetsi didate. Oren biak aldera, ferria Juneau-ra iritsi da, kontinente-ra, eta erdi lo, erdi iratzarririk, zenbait jende igo dela sumatu dut. Beste-rik ez: ez dakit luzaroan geratu garen, ala aitaren batean abiatu.

BIGARREN EGUNA

Dutxatu (ur beroa ordainduta!) eta gosaldutakoan, zer egin izan da kontua. Aspergarritasuna mendratu nahian, garraio-konpainiak denetik

prestatu du: lauzpabost makina dauzkan umeentzako jolastokia (bata gidari eroa da, bestea martziano-hiltzailea, eta gainerakoak, fabrika bere-tik atereak: ez harritu gero inoren desmasiez!), helduontzako taberna -gaueroko kontzertua eta guzti- eta nahi duenak brankan areto estalia du, irakurketan, itsasoari so, kuluxkan edo berriketan egoteko. Batzuk xake-an ari dira. Ah! Hemen nagusi den bezeroarentzat, liburu dendatzkoa eta oroigarri-denda ere bai!

Ohar-taulan dioenez, aretoan Alas-kako hainbat kontuz hitzaldiak ematen dituzte egunero. Hoberik ezean, hara jo dut: ingelesa lan nezake, eta aspertzekotan, ihes egin. Hizlaria ranger edo basozaina da, xelebrea baina txoil ona: ezagun da horretan zaildua dela, haren parabolarekin nekatzerik ez baitago. Tele-predikaria dirudi, imintzioengatik, doinuaren-gatik, umorearengatik (hiru silabako barre merkea sortzen duen estatubatuar haren gisakoa inoiz!). Hiru ordu laurdenez ezpalartez mintzatutakoan, itsas zakurrez eta itsas igarabez gertatu duen "talk-show"era gonbi-datu gaitu. Bitartean, balea bat zebile-la oihukatu du norbaitek. Ziri-miriaren erdian, uretan desagertzen ari zitzaion bizkarra ikusi diot aurrena, baina minutua joan gabe, oso-osorik, bi hegatsak zabaldurik popatik ehun bat metrora gorputza biratuz jauzi egin baitu, betiko urrundu aurretik. Xibarta gaztea zen. Basozainak aipatu duenez, hain gertu ibilki, estreina-koa da.

Gu ere, kostatik oso hurbil garama-tzate: konifera-oihan sarriz estalitako uhartetxoak ezker-eskuin ditugu, batzuk ganduak-edo erdi ezkutaturik (ederra, ziri-miriaren erdiko ostada-rra!). Kaioak eta antxetak airean ikusi ditut, eta ur azalean kokatu martinak lanperna-musuak eta pottorroak ere bai. Batek ezpalarta-sarda bat begiz-tatu duela esan dit. Ez nik, adi-adi ibiliagatik, ez eta bizkar-hegalaren punttarik ere. New Jerseyko agure bat hurreratu zait, eta paisaia seinala-tuz, "Amazing, isn't it?" ("Aparta,

HILOBIA. Printzesa errusiarra dago ehortzita Sitka herrian.

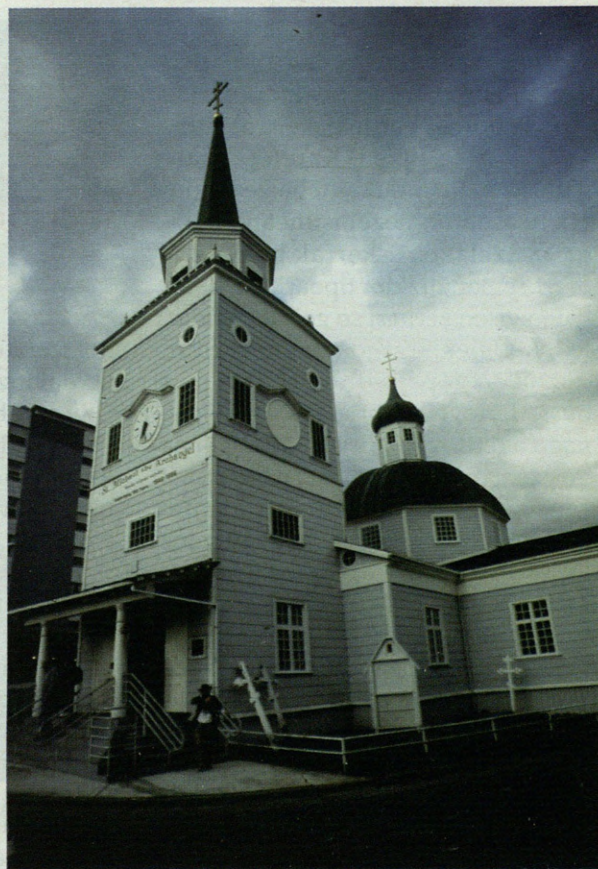

ezta?") esan. Hagitz polita dela adierazi diot, baina aparta, aparta... Nire jatorriaz galdetu dit segidan, eta arrapostuaren ondorioz, politikara lerratu -ene baimenaz-, independentziaren aldekoa ote naizen galdez. Bere herrian 1776an gertatuari egoki ote zeritzon galdeginez erantzun diot. Haatik, motza izan da jarduna: estatubatuar gehienekin izan ditudan elkarrizketak erraz hasi arren, bost minututik ez dira pasa, sakondu gabe (neu ere, ez naiz Chomsky, baina). Beste europar frankok haxe nabaritu dute. Albisteak albiste, Euskal Herria anitzez ziurragoa dela ikasirik, joan egin da. Berbaldia ere "amazing" iruditu al zaio?

Arratsaldeko pausaldia Baranof uharteko Sitka hirian izan da. Lehorra jaitsi naiz, Washingtonen menpe ia 132 urte eraman arren, XIX. mendeko tsarren "Russkaya Amerika"ren ondarea topatzeko itxaropenaz: hiri-burua izan zen-eta. Errusiako azken-aurren agintaritzarrak, txetxeniarrek odolez zapaldu dituen Jeltsinek, alegia, Japoniak berreskuratu nahi dituen Kuril-ez zera esan zuen, Alaskaren galeraren hutsa ez dela errepikatuko. Hirirainokoa ez dut errusiar aztarnarik ikusi. Alta, hiri barnean bai. San Mikel katedrala nabariena da: fresko eta ikonoetan saildu ortodoxoak dauzka (batzuek irudiaren gainean metalezko jantziak dituzte), alfabeto zirilikozko izkribuak... Egun U\$Arena denez, agian, sarreran saltoki bat dago: Errusiatik ekarri ikonoak, errosarioak eta liburu sakratuak salgai daude, mikro-Lourdes baten iduriko. Errusiar hilerria non zen galdetu dut kanpoan. Badiari begira dagoen kanposantuko hilarrietan errusierazko epitafioak daude; baten azpian, printzesa bat datza. Lau bat edari-lata jaso ditut, nobleziakoa ez omen den norbaitek utziak. Segidan, opari-denda batean sartu naiz, auskalo, zerbait atzemateko esperantzaz. Hiritar batzuek 1867ko erosketarekin metropolirako bidea hartu zutela jakin dut andre harengandik, baina era berean, beste asko geratu zela. Deigarriena, berriz, hau: orain Erru-

sia irekitzen hasia denez (badakigu nola), hango jatorriko zenbait haraxe joan berri dira, mende bat geroago. Biztanleen artean, badirudi "the Petrofs" (edo horrelako deiturakoak) direla hizkuntza eslaviarrari egun ere atxiki diotenak, bestela ingelesak ia erabat ordezkatu arren. Aldiz, Europako ekialdeko kutsuko dantzak eta festa-jantziak, "Macarena"k eta Elvis-ek ez dituzte ahanzturara eraman; alta, Sitkan gordetako koreografiak ezezagunak zaizkie errusiar bisitari petoei. "Ulu" deritzan inuiten aiztoa, oparigai tipikoa, han ere badaukate. Eskimalak ez dira bertakoak, baina nori axola zaio? Alaskan nabil, eta jende orok estatu harekin lotzen ditu. Gehienek plastikozko zein zurezko girtainak dituzte, baina batzuk hartz nahiz baleen hezurrez edo mortsaren betortzez eginak dira, eta sinestezina den arren, beste asko 1768an marinel europarrek desagertarazitako Steller itsas behiaren hezurrez. Ordu arte urotan ibili sirenidoa betiko galdu aurretik, inuitek harapatutako aleen hezurdurak iparralde-rago lurperatuta daude antza.

Kirol-kaiko belardian, aurreko beste iragan baten aztarnak daude: "totem" luzea, eta behinola natiboek grabatu petroglifoak. Bi nerabe, biak ere amerindiarrek agidanez, amerikar futboleko baloiarekin jostatzen ari ziren aurrean, "jaurtiketa bikainak" (oroitzen?) behin eta berriz egiten, ingelesez, "of course", eta jaka zeharo yankiak arbasoen zurezko lanaren oinetan trakeski botata. Erroia, hartza, eta hainbat izaki bata bestearen gainean dituen arte-lana fotografiatzeko, jantziak mugitzeko baimena eskatu diet. Dena txepeltzen

ELIZA. Sitka herriko eliza ortodoxoa.

zuten. Urruntzean, Sitkako "tlingit" herriaren kultur etxea atzean aurkitu dut, ustekabea, eta barruan sartu, nola ez. Bilera zuten orduan, eta jendea iristen ari zen artean, batzuekin hizketan hasi naiz. Net pozgarria zait berenak iraun dezan nahi dutela ikustea, baina beranduegiko ahalegina deritzat: inork tlingit hizkuntzaz ote dakien galdetutakoan, hiztun bakarra zegoela beldurrez aditu dut (bildutakoen artean ala herri osoan?), gutxienez, hirurogei bat urteko agurea. Patuak ez dakarkigu hori, ezta?

Apezpikuaren etxea ere kanpotik ikusi dut, eta aspaldiko txalupa natibo koloretsua ere bai, baina ferrira joateko tenorea zenez, Sitkari "do svi-dañya" esan diot (amerindiarrek ez omen zerabilten halako agurrik, beste pentsamolde batekoak izaki). Ilunabarrean ere, bezperan bezala, gorridura nagusi izan da. Han ere "Arrats gorri, bihar eguraldi" ote?

BIGARREN GAUA

Ordu biak aldera, lagun batek esnatu nau. Hodeiek ezkutatutako aurora boreal berdexka zegoen, ez goregi, luze-luzea. Karelera joan naiz, jaka eta zirarekin, haizearekin eta itsasoaren hezetasunean hotza gaitza zelako. Eskerrak behin eta berriz eman dizkiot tipoari, eta haur baten gisan zeruari so geratu. Tamalez, hodeiek argi-jokoen ñabardura guztiak oztopatu dituzte, baina niri bost. Berrogeita zortzi bat ordu lehenago agertutako zuriska liluragarriagoa zen: baina hori ere ez da ahuntzaren gauerdiko eztula. Latitude horietara itzuli behar dut, negu minean izanik ere (orduan usuago agertzen dira), berdin zait Nunavut, Yukon, Jakutia nahiz Groenlandiara, hauxe baita "amazing", argiok gauero huts ematen baititut.

HIRUGARREN EGUNA

Atzokoa: dutxa, gosaria, hitzaldia. Gaurko "show"aren gaiak hartzak eta arranoak izan dira, hots, sinboloak. Basozaina hurbildu zait. Fotokopia batzuetan, nazio independente guztien zabalera Alaskarenarekin alderatuak ditu, eta denei bezala, ez baigekien-edo, niri ere 49. estatua zein handia den azaldu dit, bere herrikideek hain atsegin dituzten superlatibo eta konparatiboak erabiliz. Une hartan australiarra ez, Sam Osabaren etsai aljeriarra, sudandarra edo libiarra izatea gustatuko zitzaidakeen, "Ene herria handiagoa duk!"-edo botatzeko. Zerrendan Euskal Herririk ez, jakina, ez eta "Basque

Country"rik ere. Beraz, jakizu Alaska egungo hiru Espainia, edo gaurko 2,7 Frantzia bezain zabala dela. Jatorra dirudi, bestela. Hala ere, Hawai'i salbu, gainerako estatuez ari denean, "Lower 48" izen-sintagma (Kanadaren hegoaldeko mugaren latitudea 48. paralelotik beheiti dago) hitzetik

Balea bat zebilela oihukatu du norbaitek, bi hegatsak zabaldurik popatik ehun bat metrora gorputza biratuz jauzi egin du

hortzera darabil, han ohi den legez. Ez dakit zergatik, baina ez zait laket, "Ebrotik behera, Mirandatik behera, Pirinioetatik behera" ezagunekin lotzen dudalako, apika. Harengandik bitxia, sortzez kaliforniarra baita!

Wrangell uhartean 15 minuturako geratu gara. Ziri-mirian lasterka abiatu naiz, kilometrora dagoen hondartzako harkaitzetako petroglifoetara. Kamera ordu onean hartu dut! Euritane ateratzea alukeria da, eta astoa bezala zamaturik ibili naiz, ferria ez galtzeko toki ezezagunean korrika eta muturka. Bertan behera utzi eta gibelatzea pentsatu dut. Xede berera zihoan gazte batek bihotzik ez galtze-

ILUNABARRA. Ferriak utzitako lorratza.

ko esan dit ingelesez, untzia ordu laurdenean "gutxienez" geratuko dela baieztatuz. Zer arraiio! Elkarrekin segitu dugu. Ontariokoa da, eta frantsesez ere badaki, baina Pariseko unibertsitateetan doinu kanadarra joan zaio. Blai eginda, arroak atzeman ditugu: batean aurpegi bat-edo dago

(lanperna-musua ote?), beste batzuetan kiribilak, borobilak, marrak... Axkar ikusi eta antxintxiketan itzuli gara, baina garaiz: ferriak ez digu ihes egin.

Arratsaldean Revillagigedo uharteko Ketchikan-en izan naiz, luzexeago ordea. Totemen parkera joateko taxia hartu nahi izan dut. Alferriak. Beraz, ibili egin naiz. Valdez-ek eta Cordova-k bezala, izen espainola du irilatxoak. Duela bi mende, hegoaldekook gaupasarik gabeko inperioa genuenean, Arteaga, Fidalgo, Martínez, López de Haro, Bodega y Quadra eta Malaspina nabigatzaileak hemen pasatu ziren, baina finkatzeke, gaztelarazko leku-izen batzuk utzirik soilik. Joan den gizaldiaren hasieran ere bisitari izan ziren: San Mikel katedralean irakurri nuenez, natibo gazte bat -ortodoxoen martiri saindua orain- eriak moztuz ankerki torturatu eta odolustuta hil zuten gure herrikideek, bere fedeaz arnegarazi nahian. Orduan ere, tolerantziaren etsenplu genituen asko.

HIRUGARREN GAUA

Popa jendez mukuru dago. Bihar goizean Bellingham-era (Seattletik gertu) iritsi arte, ez dugu lurrik zapalduko: estatuen ferriak ez dezake Kanadan atraka. Ondorioz, Karlota Erreginarenean irla eta Vancouver uhartea bisitatu ezinik, "haida" eta "kwakiutl" herririk ez, hirietako gaueko argiak baino ez ditut ikusi. Untziko tximiniari egundoko ke beltza dario ardura.

Irakurria nuenez, ferriok arras kutsagarriak dira: dudarik ez dut. Gizon japoniar bat nonahi dago, Jainkoa bezala: aretoan, popan, jangelan, komunean... Ingelesezi dakienez, edonorekin berriketan hasten da. Material-bilketan ari den idazlearen itxura hartu diot. Sony-k eta Aiwa-k ez dute

haren ahotsaren bolumen-kontrolik kaleratu oraino, eta MacArthur edo Truman-en bila hasi behar dut aurki, urduri jartzen bainau. Beno, lotara noa: ametsetan ez bide zait agertuko.

AZKEN GOIZA EZ:

Ez, amets gozoa izan da. Hirugarrenez dutxa, gosaria eta basozainaren hainbatgarren hitzaldietara joan naiz. Alaskari buruzko lehiaketa umoretsua izan da aurrena. Hori bai, amerikana da osoa, entzuleen uluak eta guzti. Bigarrena ere, "only in America": "Zer eman dit Alaskak?" gaia banaka aitortzea. Natura, basabizitza, hartzak eta amerikar sinbolo hegalaria (AWACS hegazkina ez!) hain arruntak izatea laudatu dute denek. Bezperako gure solasaldiarengatik-edo, atzerritarra eta guzti, niri ere mikroa luzatu dit. Lotsaz, ez dudala gehiegi esateko erantzun diot, hego ekialdea soilki ikusirik, itzultzeko asmoz nagoela, besteak beste Kodiak uhartea eta Aleutiarrak bisitatzeko, eta emaria eta hutsunea -deus badago- beharbada gero nabari nitzakeela. Aurora hura gogoan, Yukonek gehiago eskaini didala gehitu dut. Egun, mikroa aurrean paratuko balit, Alaskak pena ere eman didala esanen nuke: urtsidoak, idi musketadunak, Dall ahuntzak, baleak, aurorak, glaziarrak eta fiordak gozamen hutsa dira enetzat, baina gizakiaz deus gutxi oroitu dira ahoa laudoz beteta daukatenak. Alegia, eyak, txugatx, aleutiar, yuit, tanaina... hamaika herri itzaliz doaz, gizaki izateko hamaika era desagertzen ari da haien aurrean, baina Alaskak ez die txikiziorik bururatzen. Eta miretsitako Naturaz, erne! Glaziarrak "mile" mordoan atzeratu dira; uda gero eta goizago hasirik, negu gero eta goxoagoak dituztela aipatu didate heldu batzuek (hotzena -40°C da orain; lehenago, -50°C aise). Axola zaie? Dendan sarturten bat egin behar badute, askok ez daki kotxearen motorra itzaltzea zer den: aho bete hortz utzi ninduen bat "30 minutu ere" ibili zen pizturik! Berziklaia-kontuetan ere, Gipuzkoa ez da eredueta eredu, noski, baina haien ondoan, Alemania dugu. Agudo joan, ahal deino! □

"EPELAGO". Helduek diotenez, orain epelago egiten du; hotzenean 40° C 0 azpitik.

Aia-ko Udala
(Gipuzkoa)

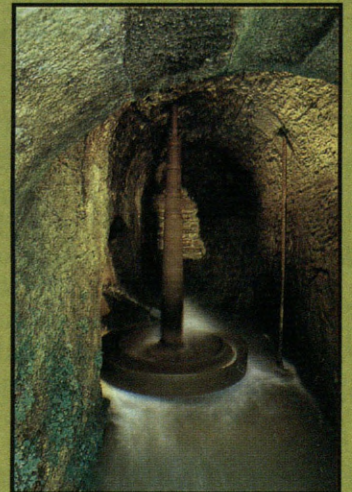
ITURRARANGO HARRERA ETXEA ETA MUSEOA

Ordutegia:

Urtean zehar, larunbata, igande eta jai egunetan.
Goizez: 10etatik 14etara.
Uztaila, Abuztua, Iraila egunero astelehena ezezik.
Goizez: 10etatik 14etara.
Arratsalde: 16,30tik 18,30tara
Telefona: 943 83 53 89

Honen inguruan JARDIN BOTANIKOA eta ERLATEGI DIDAKTIKOA ere ikus daitezke

**PAGOETAKO PARKEAN
ZEHAR IBILALDI GIDATUAK
EGITEKO AUKERA**

AGORREGIKO BURDINOLA ETA ERROTAK

Ikustalde gidatuak erakusketa praktikoei:

Urtean zehar: Igande eta jai egunetan.
Goizez: 10etatik 14etara
Uztaila eta Irailan: ostiral, larunbata eta igande
Goizez: 10etatik 14etara
Abuztuan: egunero astelehena ezik.
Goizez: 10etatik 14etara

Balio natural handiko

Euskal Herriko kostaldea-
ren ezaugarriak aipaga-
rriena adin eta konposake-
ta desberdineko
itsaslabarrek osatuta ego-
tea da. Oro har, sartune
eta irtenune handirik azal-
tzen ez dituzten itsaslabar
hauek soilik Kantauri itsa-
sora urak isurtzen dituzten
ibai laburrek amaieran
eratzen dituzten itsasada-
rretan ebakitzen dira. Kos-
talde honetan, salbuespe-
nak salbuespen, ez ditugu
tamaina handiko irlak,
baina bai itsasbazterreko
paisajea aberasten duten
hainbat itsas harkaitz eta
irla txiki. Irla hauetako
gehienak gainera, gizakia-
rekiko azaltzen dituzten
isolamendu-baldintzei
esker, itsas eta itsasbazte-
rreko hainbat animalia eta
landareren azken gordele-
ku bilakatu dira. Natura
eta ekologia ikuspegietatik
balio handiko lekuak dira.
Segidan, Euskal Herriko
irla eta itsas harkaitz
garrantzitsuenen errebasoa
eta berauen jatorria eta
bilakaera azalduko ditugu.

BIZKAIA. Ezkerretik eskuinera, Euskal Herriko mendebaletik abiatuta Bizkaian dauden irlak: Billano

BILLANO IRLA

Gorlizko Legorri edo Billano lurmu-
turraren aurrean kokatutako irla txiki
honek itsasotik irteten ari den herensuge
baten itxura du askorentzat. Harri-irla
txiki hau kostalde-zati honen paisajearen
elementurik bereizgarriena da zalantza-
rik gabe.

Naturaren ikuspegitik, bere tamaina
txikia izan arren, bertan ekaitz-txori txi-
kiak eta ubarroi mottodunak habia egi-
ten dutela frogatuta dago, gure kostalde-
an espezie hauek agertzen diren leku
bakanetakoa delarik.

GAZTELUGATXE ETA AKETX IRLAK

Bakio eta Bermeo artean, Matxitxako
lurmuturraren ondoan kokatutako bi
harri-irla hauek erakargarritasun handi-

ko lekua bilakatzen dute gure kostalde-
ko txoko hau. Bietatik, gaur egun soilik
Aketxek mantentzen du irla-izaera, Gaz-
telugatxen, lehorrekiko azaltzen duen
hurbiltasuna dela eta, gizakiak pasabide
bat eraiki baitu lehen soilik itsasbehere-
tan agerian gelditzen zen istmoaren gai-
nean. Pasabide honek, Gaztelugatxek
irla-izaera galtzea eragiteaz gain, irlaren
gainean baseliza bat eta bertaraino iri-
sten den bide bat eraikitzea ahalbidetu
du eta honek irlen ezaugarri diren isola-
mendu-baldintzak desagertzea eragin
du.

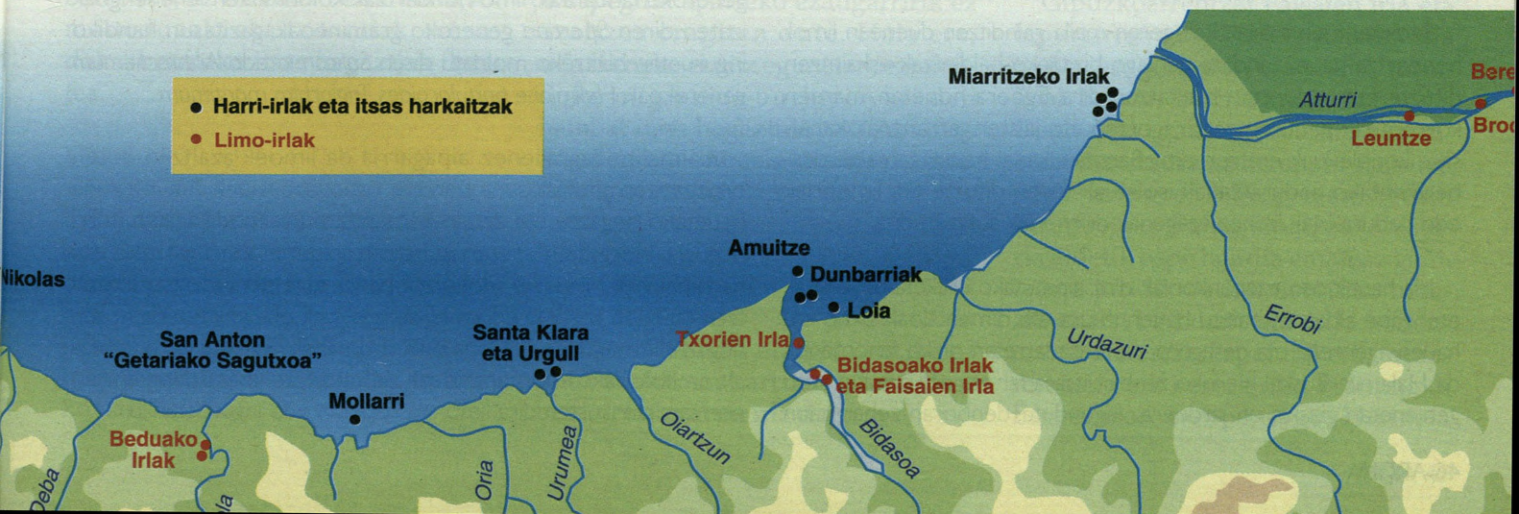
Arrazoi hau dela eta, natura ikuspegi-
tik behintzat, interesgarriagoa da Aketx
irla, bertan ubarroi mottodun, ekaitz-
txori txiki eta kaio-espezie desberdinen
kolonia habigile garrantzitsuenekin
batera, Euskal Herrian leku bakan

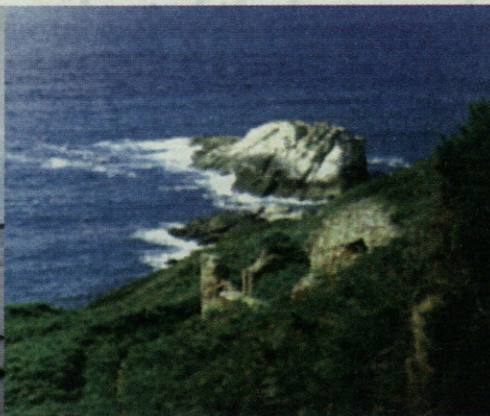
Testuak eta argazkiak:
Mikel Estonba

Lekeitioko herrian, Lea ibaiaren bokalearen aurrean kokatutako harri-irla handi hau, egun, itsasbeheretan agerian gelditzen den hondarrezko tonbolo baten bidez lotuta dago lehorrarekin. Hondarrezko istmo hau eta Lekeitio herriarekiko hurbiltasuna direla eta, irla honek ez ditu irlen ezaugarri diren isolamendu-baldintzak azaltzen eta horregatik, bertan

EKIALDERANTZ. Gipuzkoako lehen irlak Beduako limo irlak dira eta horien atzetik datoz San Anton "Getariako sagutxo", Mollari,

ez dugu aipamen berezia merezi duten animalia edo landarerik. Hala ere, ingurune eder honen paisajearen zati baliotsu eta aberasgarria denik ezin ukatu.

BEDUAKO IRLAK

Bizkaiko kostaldea utzi eta Gipuz-

koara iritsita, Zumaiaraino joan behar dugu lehenengo irlak aurkitzeko. Kasu honetan Urola ibaiaren itsasadarrean gora joan behar dugu, Bedua izenez ezaguna den ingururaino. Bertan, izen bereko limo-irlak aurkituko ditugu itsasadarraren erdian. *Glaux maritima* espezie bakana barruan har-

tzen duen landaredi halofiloaren ordezkaritza interesgarria eta anitza azaltzen duten bi limo-irla hauek, garai beroagoen lekuko bezala gelditu den San Migueleko artadi kantauriarrarekin batera, interes ekologiko eta paisajistiko handiko lekua bilakatzten dute Bedua.

Limo- edo padura-irlak

KOSTALDEKO IRLA MOTA hauek soilik itsasadar eta estuarioen barruan aurkituko ditugu. Hauen jatorria, ibaietatik datorren urgeza eta mareen bidez itsasadarretan gora eta behera dabilen ur gaziaren arteko nahasketan bilatu behar da. Nahasketa honen ondorioz, bai ibaietako urak, bai itsasokoak garraiatzen dituzten limo eta buztin kantitate handiak agregatu txikietan elkartzen dira eta estuario eta itsasadar hondoetan metatzen dira. Denborarekin, sedimentazio-prozesu honek itsasbeheretan agerian gelditzen diren limo-lautadak eratzen ditu. Jarraian, mareen gorabeherak eta uraren gazitasun aldakorrek ezartzen dituzten bizi-baldintza gogorretan bizirauteko moldatuta dauden landare halofitoak limo-hondartza hauek kolonizatzen hasten dira. Beraiei esker, sedimentazio-prozesua nabarmen azkartzen da.

Sedimentuen mailak itsasgoren maila gainditzen duenean limo-hondartza hauek landare gehiago bizitzeko baldintzak eskaintzen dituzte eta paduretan bilakatzen dira. Egoera honetan, mareen korranteak paduren zehar igotzen eta jaisten jarraitzeak kanalsare konplexuak eratzen ditu. Sarritan, kanal hauek tamaina desberdinetako padura-zatiak isolatuak uzten dituzte eta limo-irlak edo padura-irlak izenez ezagunak diren irlak sortzen dira.

Irla hauek oso ezegonkorak dira, aipatutako eraketa-prozesuak etengabe aldatzen baititu hauen itxura eta dimentsioak. Limo-irla hauen agerpena eta desagertzea itsasadarretan ohiko fenomeno da. Hala ere, Euskal Herriko zenbait itsasadar eta estuariotan, kasu gehienetan gizakiaren jardueraz lagunduta, denboran zehar iraun

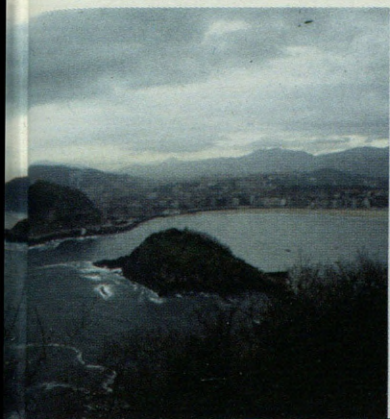
duten hainbat limo-irla egonkorragoak daude eta horregatik, euskal kostaldeko irlen errepaso honetan sartzea interesgarria iruditzaigau.

Limo-irletako bizitzari dagokionez, limoak elikagaietan oso aberatsak izan arren, mareen ondoriozko ur eta gazitasunaren aldakortasunak eta limoen oxigeno urritasunak bizi-baldintza gogorrek ezartzen dizkie bertan bizi nahi duten animalia eta landareei. Muturreko baldintza hauei aurre egin ahal izateko, bertako bizidunek moldaera bereziak garatu behar izan dituzte eta horregatik balio ekologiko handiko espezieak direla onartzen da.

Landareen artean, aipagarriak dira alga itxura duten *Zoostera* generoko landareak, limo-hondartzak kolonizatzen lehenengoak izaten diren *Spartina* generoko gramineoak, gazitasun handiko inguruetan bizitzeko moldatu diren *Salicornia* edo *Arthrocnemum* generokoak, *Halimione portulacoides*, *Triglochim maritimum*...

Animaliei dagokionez, aipagarria da limoek azaltzen duten ornogabeen aberastasuna. Izan ere, ornogabe hauek dira ingurune hauetako hegazti- eta arrain-komunitate jorien elikagaien iturri nagusia. Hegaztien artean, substratu bigunetan mugitzeko eta harrapakinak bilatzeko moko eta hanka luze eta indartsuak azaltzen dituzten limikolo edo zangaluze txikiak ditugu limo-irla hauen hegaztirik ezagunenak. Dena dela, ardeidoak (lertxun, lertxuntxoak, amiltxoriak...) edo anátidoak (ahateak, zertzetak, antzarak...) ere, sarritan ikusten dira limo-irla hauetan edo inguruetan □

Santa Klara eta Urgull, Amuitze irla eta Bidasoako irlak.

SAN ANTON IRLA

"Getariako sagutxo" izenez ere ezaguna den San Anton mendia, egun Getariako portuko instalazioen bidez lehorrekin lotuta badago ere, giza-kiak leku honetan eskua sartu baino lehen, irla bat zen.

Gaur egun, irlen isolamendu-bal-dintzak galdu baditu ere, bere itsasla-bar malkartsuek hainbat landare eta animalia bakanen gordeleku izaten jarraitzen dute, hala nola, *Armeria euskadiensis* edo *Limonium binervosum* itsaslabarretako belarrak edo belatz handia edo harkaitz-zozo urdina hegazti-espezieak.

MOLLARRI IRLA

Zarautz eta Orio artean kokatuta dagoen Talaia mendiaren aurrean harri-irla txiki bat dago: Mollarri irla. Bere tamaina txikia dela eta, naturaren aldetik ez du aparteko garrantzirik. Hala ere, udazken eta neguko ekaitz gogorreko egunetan batez ere, ez da zaila bertan ubarroi mottodunak, ekaitz-txoriak, txenadak... bezalako itsas hegaztiak ikustea.

DONOSTIAKO IRLAK: SANTA KLARA ETA URGULL

Bai, bai! Ongi irakurri duzu! Urgull ere Donostiako irlen artean sartu dugu; gaur egun irla baino mendi edo penintsula txiki bat badirudi ere, jatorriz Santa Klara bezalakoa da, hots, higadura diferentzialak sortuta-ko harri-irla bat.

Eta zergatik galdu du irla-izaera? Arrazoia Urumea ibaiak eta itsasoak garraiatutako hondar-kantitate handiak Urgull irlaren atzealdean sortu zuten tonboloan bilatu behar da, hare-tonbolo honen gainean altxatu baitziren hasiera batean Donostiako alde zaharra eta gotorlekua eta geroago Donostiako zabalunea.

Natura ikuspegitik, aspekturik aipagarrienak, bai Santa Klaran eta bai Urgullen ere, *Armeria euskadiensis* landare endemikoak azaltzen dituen populazio joriak eta sugandila iberiar-ak bi irla hauetan azaltzen duen *Podarcis hispanica sebastiani* izeneko subespezie endemikoa lirakeke.

AMUITZE IRLA

Hondarribiko Higer lurmuturraren aurrean kokatutako harri-irla txiki honetara, itsasbeheretan, belauneta-raino uretan sartuta irits daiteke arazorik gabe. Lehorrearekiko hurbiltasunak eta bere tamaina txikiak natura ikuspegitik aparteko ezaugarriak ez azaltzea eragiten dute. Hala ere, udazkeneko ekaitz egunetan, ezteion-doko migrazioa burutzen ari den hainbat itsas hegaztirentzat Amuitze atsedean eta babeslekua bilakatzen dela kontuan hartzekoa da.

TXINGUDI KO IRLAK: BIDASOAKO IRLAK, FAISAIEN IRLA ETA TXORIEN IRLA

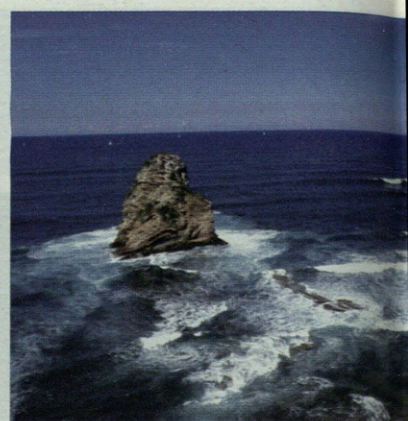
Txingudi badia eta Bidasoa ibaiaren bokalearen barruan jatorri desberdineko zenbait irla dago.

Irun eta Hendaiako hirien hazkuntza nabarmen txikitu duen Bidasoa ibaiaren lehengo deltaren lekuko isilen modura Galera, Santiago Aurrera eta Hiru Kanale izenez ezagunak diren limo-irlak mantentzen dira. Duela gutxi arte, mareen eraginetik babesten zuten murrutxiki batzuei esker, nekazaritzarako erabiltzen ziren, bi handienek (Galera eta Santiago Aurrera) gaur egun padura-izatera erreperatu dute, murrutxiki erori baitziren. Ingurune hauek bere egotia naturalera itzultzeko duten ahalmen handiaren frogak garbia bilakatu dira.

Ikuspegi naturalaren aldetik, ingurune hauetan dauden animalia- eta landare-komunitate interesgarriei gain, aipatzekoa da lore zuriz deigarriak azaltzen dituen *Cochlearia pyrenaica aestuaria* landare halofiloaren presentzia. Euskal Herrian soilik itsasadar honetan agertzen da.

Gipuzkoarrentzat Faisaien irla eta lapurtarrentzat Konferentziaren irla izenez ezaguna den irla txikia, aurrekoak bezala, jatorriz limo-irla bat da. Dena dela, gaur egun erabat artifiziala den itxura azaltzen du Faisaien irlak, izan ere, 1659. urtean, bertan Pirinioetako Pakea sinatzeak, historia aldetik ospe handia emateaz gain, izaera juridiko-administratibo berezia ekarri baitzuen irla txiki honentzat. Urte erdia Espainiako Estatuaren esku eta beste erdia Frantziako Estatuaren menpe dago. Historia

EKIALDEKO MUGARAINO. Gipuzkoako azken irlak eta Lapurdiko guztiak ezkerretik eskuinera: Faisaien irla, Txorien irla eta Beltzen

aldetik duen garrantzia honek eragin zuen irla mareen eraginetik at uzten duen harrizko murraren erai-kuntza.

Azkenik, Hendaiaiko Beltzenia aldean dagoen Txorien irla aipatuko dugu. Jatorriz, Txorien irla hondarrezko irla artifizia da. Hendaiaiko arrantza-portua eraikitzeke lanetan dragatu behar izan zuten hondarra badiaren erdian metatu zuten eta modu horretan sortu zen Txorien irla.

Ikuspegi naturaletik Txorien irlak aparteko baliorik ez izan arren, bere ondoan eratu den Beltzeniako paduran elikatzen diren hegaztientzat atsedenleku eta babeslekua bilakatzten da itsasgoretan, batez ere, hegaztien migrazio-garaietan, udazkenean eta udaberrian.

ABADIAKO IRLAK. DUNBARRIAK ETA LOIA

Txingudi badiaren mendebaldeko muturrean, Santa Ana lurmuturraren inguruan, Abadiako ingurune babes-

tua dago. Antoine d'Abbadie zientzialari eta euskaltzale ezagunaren lurjabegoa izan zen eremu zoragarri honetan ere, hainbat itsas harkaitz eta harri-irla aurkituko du bertara hurbiltzen den bisitariak. Ezagunenak, Hendaiaiko turismo-irudia osatzen duten Dunbarriak dira, baina ez dira bakarrak, hondartzaren beste aldean irekitzen den Loia badian, itsasbeheretan legar eta harkoskorren tonbolo baten bidez lehorrarekin lotua gelditzen den izen bereko harri-irla bat baitago.

Harri-irlak eta itsas harkaitzak

HARRIZKO ITSASLABARREZ OSATUTAKO kostaldeetan ohikoa da harri-irla txikiak eta itsas harkaitzak aurkitzea. Irla hauen jatorria itsasoaren aldetik itsaslabarrek jasaten duten higaduran bilatu behar da. Zehazkiago, higadura diferentzialean, itsaslabarrek osatzen dituzten materialek eta hauen egituraketak zati batzuk beste batzuk baino errazago higatzea eragiten baitute.

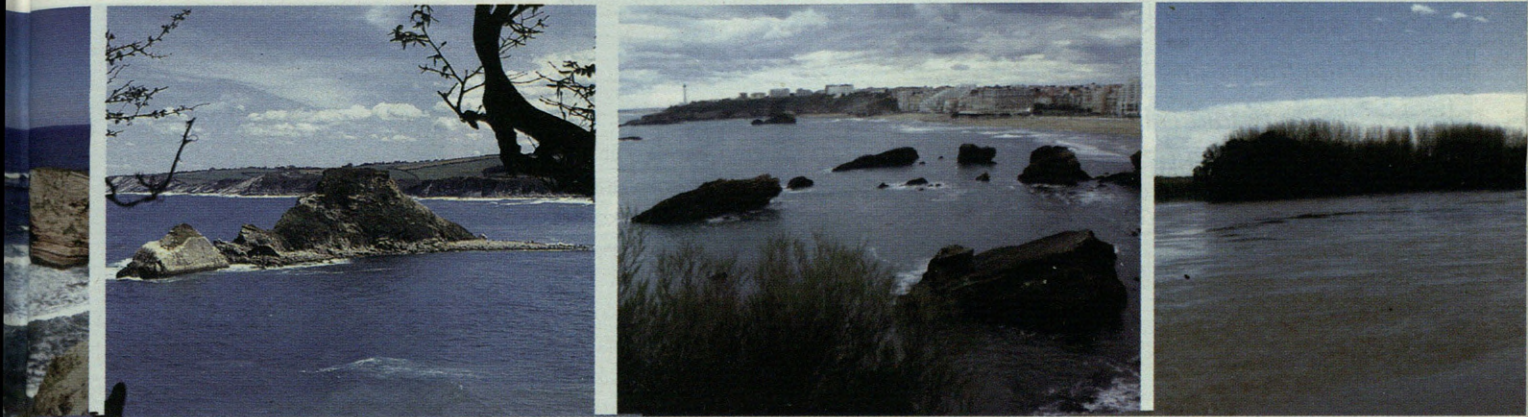
Harri-irlen eraketa-prozesua hobeto ulertzeko itsaslabarren higadura nola gertatzen den azaldu behar da lehenago: uhinak itsaslabarren oinarriaren aurka etengabe jotzen ari direnez, denborarekin oinarrietan zuloak irekitzen hasten dira. Zulo hauek handiak egiten direnean, oinarriak ezin du itsaslabarra eutsi eta erori egiten da, kosta-lerroak atzera egiten duelarik. Higadura-prozesu honetan zehar, tirinak inguruko materialak baino gogorragoak diren itsaslabar zatiak aurkitzen baditu, hauek motelago higatuko ditu eta honen ondorioz agertuko dira harri-irlak eta itsas harkaitzak. Itsaslabarren higadurak hondarra edo legar kantitate handiak sortu dituen aldeetan edo material hauek etengabe garraiatzen dituzten ibaien bokaletan, hondar eta legarrak itsas korranteetatik babes-tuen dauden aldeetan, jalgi egiten dira hondartzak sortuz. Toki horietan irla bat badago, materialak irlaren atzealdean jalgi egingo

dira, irla eta lehorra lotzen duen tonbolo izenez ezagunak diren hondartzak eratzen direlarik.

Harri-irla hauek, bertan bizitzera ausartzen diren landare eta animaliei eskaintzen dizkieten baldintzak oso gogorrak dira, izan ere, etengabeko higadura eragiten duen tiraina, hormen bertikal-tasuna, gazitasun handiko urez ziprztintzeak eta haize gogorra jasanezinezkoak dira bizidun gehienentzat. Hale ere, badira baldintza gogor hauetan bizitzera moldatu diren landare eta animaliak. Landareen artean aipagarriak dira harri-hormetako arteka eta arrailduretan agertzen diren itsas mihilua, itsas plantaina edo *Asplenium maritimum* iratzeta. Hedadura handiagoa duten irlen kasuan, hormen gainaldeetan lurzorua eraketak ez du hainbesteko zailtasunik aurkitzen eta honek itsas azenarioaz, betibizi horiaz, zauribelarraz, *Festuca rubra* gramineoaz... osatutako soropil txikiak agertzea ahalbidetzen du.

Animalien kasuan, irla eta itsas harkaitzen isolamendu-baldintzei esker hainbat hegazi-espezie labartar eta itsastarrak aukeratzen ditu inguruneok habia egiteko, hala nola, ekaitz-txori txiki, ubarroi motto-dun, kaio hankahori, kaio ilun, belatz handi, harkaitz-zozo urdinek... □

enipadura, Hendaiaiko Dunbarriak, Loia irla, Miarritzeko irlak eta Atturriko irlen artean Broc irla ikus daiteke.

Natura-ikuspegitik, ingurune honek aparteko ezaugarriak azaltzen ez badu ere, geologiaren aldetik, Euskal Herriko kostaldearen txokorik interesgarrienetakoa da. Bertan inon baino hobe aztertu daiteke itsas harkaitzen eta harri-irlen eraketa.

MIARRITZEKO IRLAK. LA FRÉGATE, ROCHE RONDE, ROCHE PLATE, ROCHER DE LA VIERGE...

Miarritzeko kostaldean ugari dira itsas harkaitzak eta harri-irlak. Hauek batzuk (Rocher de la Vierge, kaiaren ingurukoak...) gaur egun, gizakiaren eraginez, lehorrarekin loturik agertzen zaizkigu. Beste batzuek (La frégate, Roche Ronde, Roche Plate...), ordea, irlen ohiko isolamendu-baldintzak mantentzen dituzte eta horri esker bertan ekaitez xori txikiaren kolonia habigile

garrantzitsu bat dago. Kolonia hau dela eta, Frantziako Ingurugiro Ministerioak irlatxo hauek ZICO (Zone Importante pour la Conservation des Oiseaux) izendatu ditu.

ATTURRIKO IRLAK: LEHUNTZE, BROC, BERENX...

Atturriko itsasadarrean ere zenbait limo-irla mantentzen da. Handiena Lehuntze herriaren aurrean kokatuta da eta gaur egun laborantzaz beteta agertzen zaigunez, ikuspegi naturaletik ez du aparteko garrantziarik. Itsasadarrean gorago joanez gero, Broc eta Berenx izenez ezagunak diren limo-irlak aurkituko ditugu. Hauek Lehuntzekoa baino txikiagoak dira eta itsasadarraren erdi-erdian kokatuta daude eta horregatik, bertan gizakiaren eragina txikiagoa izan da.

Natura ikuspegitik, Berenx irla da interesgarriena, honen atzealdeko

zuhaitzen adarretan amiltxorien, lertxuntxo txikien eta lertxuntxo itzainen Euskal Herriko kolonia habigile garrantzitsuenetakoa agertzen baita.

Artikulu honetan argi gelditu denez, Euskal Herrian ez dugu hedadura handiko irlarik. Métro karratu gutxi batzuk baino betetzen ez dituzten irla txiki ugari baizik. Kostaldeak azken hamarkadetan ezagutu duen hazkunde demografiko itzelaren ondorioz, irla hauek kostaldeko fauna eta floraren hainbat espezie garrantzitsuenen azken gordelekuak bilakatu diren heinean, hauek gehienak neurri zorrotza goekin babestu beharko liratekelakoan gaude. Bitartean, heziketa eta dibulgazioa dira gure ondare naturalaren zati garrantzitsua osatzen duten lur-zati hauek babesteko eta mantentzeko ditugun arma baka-rrak □

ITSAS MENDI Karabanak

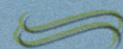
- Autokarabanak
HYMER, KNAUS, BENIMAR, RIMOR.
- Karabanak
KNAUS, ROLLER.
- Erremolkeak
- Furgonetan eraldaketa

Tel.: 943 59 32 90 • 20140 ANDOAIN -Autobide ondoan

GETARIAKO UDALA Gipuzkoa

UDALA .....Tel.: 943 14 01 03 / Faxe: 943 14 01 90
 TURISMO BULEGOA Tel.: 943 14 09 57 / 943 27 77 33 / Faxe: 943 27 02 48
 SAHATSAGA KIROLDEGIA .....Tel.: 943 14 04 32
 ANBULATEGIA .....Tel.: 943 14 06 53
 TAXI GELTOKIA.....Tel.: 943 14 04 56
 ASKIZU UDAL ATERPETXEA Tel.: 943 83 36 41 / Faxe: 943 83 30 98
 E.mail: getaria@udal.gipuzkoa.net

Bizkaiko azken bazterretik
Lapurdiko muturreraino
uhartez uharte bidaia egin
berri dugu aurreko artiku-
luan. Oraingoan, patxadaz
hartuta, Euskal Herriko lau
"irla" aukeratu ditugu.
Komatxo artean diogu,
Gaztelugatxera joateko
"Txinako harresia" oinez
igaro behar baita. Zuhatza
berriz, urtegiaren erdian
geratutako lur puska da eta
Valderejok ez du urik ingu-
ruan. Hori bai, hormatzar
galantek biltzen dute natur
parkea. Santa Klarak
uhartea dirudi... baina irai-
leko marea bizietan, itsas-
beheran, prakak jasoz gero,
oinetz pasatzerik ba ote?

Testuak: Nerea Pikabea eta
Katixa Garate

Santa Klara

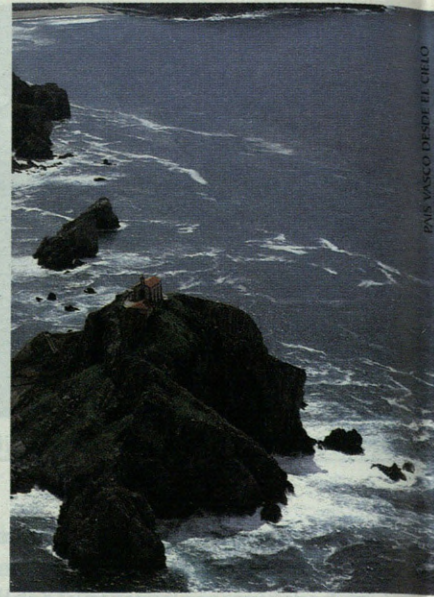
Donostiako Urgull (irla izan zen, aurreko artikuluan ikasi dugunez) eta Igeldo mendien artean kokatuta dago Santa Klara irla. 48 metroko altuera eta 400 metroko zabalera du uharteak. Jende guztiarentzako irekita dago irla, baina soilik udan daude bidaiatxoak antolatuta. Egunean 1.000 inguru pertsonak bisitatu du uda aldean. Irailean, Kontxako Bandera jokatzeko den egunean, egun osoko lana izaten dute txalupa-gidariak jendea irlara eramaten. Bertako arduradunen ustez, garai batean jende gehiago joaten omen zen.

Donostiak jasan dituen aldaketa guztien lekuko izan da irla, gerrateen lekuko ere bai. Militarrek hainbat aldiz beraien esku hartu dute irla eta armaz bete ere bai. Kristo aurreko idazleen arabera, Santa Klara irla bere berdetasunagatik ikusten omen zen itsaso urrunetik. Bertan apaiz pagano batzuk bizi omen ziren eta Saturno gurtzen omen zuten. Hainbat zeremonia ospatzen zen bertan. Milurtekoaren hasieran, berriz, baserritarrek eta nekazariak ganaduari jana emateko erabiltzen zela uste da. 1200. urte inguruan, garai hartako agiri urriek erakusten dutenaren arabera, Asisko San Frantzisko arrantzale herri honetan egon zen Ebanjelioa predikatuz. Afrika aldera joateko itsasontzia bertan hartu behar zuen. Baina pneumonia harrapatu eta bi hilabetez gaixo egon zen. Egonaldia irlan bertan egin zuen. Gerora, beste emakume bat, Santa Clara alegia, heldu zen irlara Asisko San Frantziskoren urratsak jarraitzeko asmoz. Hortik hartu zuen irlak Santa Klara izena.

San Bartolomeko mojek irlara joateko ohitura zuten abuztuaren 12an, Asisko Santa Klararen egunean, alegia. Bertan meza eta ospakizun bereziak egiten zituzten. XV. mendeko udal-agiri batzuen arabera, ermita bat zegoen uhartean; San Bartolome komentuararena zen. XVIII. mendean eskale bat ere bazegoen irlan. Ondasun guztiak kendutako gizon eraldun bat omen zen eta istorio ugari kontatzen omen zuen. Agiri zaharrek diotenez, herejeak ere irlan lurperatzen zituzten.

Egunpasa egiteko leku zoragarria da Santa Klara. Bertan paisaia eta bista polita izateaz gain, oinarritzko zerbitzuak ere badaude. Bi taberna daude; mahaiak eta zuhaitzak ere bai. Itsasbehera dagoenean hondartzak txiki bat sortzen da eta bertan bainua hartzea badago. Dutzak, komunak eta Gurutze Gorriaren eraikin bat ere badago. 1864an estreinatutako itsas-argia dauka.

Bertaratu nahiz gero, ekainaren 1a arte itxaron beharra dago, orduan hasten baita txalupen zerbitzua. Irailaren 30a arte bisitatu daiteke irla, ordutegi honen barruan: 10:00etatik 20:30ak arte. Ordu erdiro irteten dira txalupak irlarantz eta zazpi minutuko iraupena du ibilbideak. Normalean 3 txalupa ibiltzen dira. Txalupa bakoitzean 70 pertsona inguru sartzen da. Interesatuta egonez gero, Donostiako kaira inguratu eta bertan dagoen erai-
kinean txalupako bidaia ordaindu behar da. Txangoaren joan-etorriak 300 pezeta (12 libera) balio du helduen-
tzat; 8 urte arteko haurrentzat, berriz, 150 pezeta. Hiru pertsona arduratzen dira jendea irlara eramateaz. Aita-
rengandik jaso dute lanbide hau □

LURRARI LOTUA. Gaztelugatxe irla.

XIX. MENDEA. Santa Klara irla, Igeldo eta Loreto ermita.

Gaztelugatxeko 365 eskailerak

Bi begiko harrizko zubi baten bidez lurrari artifizialki lotuta dago. Zubi honetan hasten da gailurreraino, hau da, San Joan ermita dagoen lekuraino doan bidea. 230 eskailera igo behar dira. Tradizioak dioenez, lehen 365 eskailera zeuden, urteko egunak bezainbeste. Lehen eta azken eskaileretan oin baten aztarna nabarmentzen da. Herriko kondaira baten arabera, San Joanen oinaren aztarnak lirakeke.

XI. mendearen erdialdeko agiritan agertzen dira lehenengo aldiz irla honen inguruko datuak. Ermita XI. mendean gaztelu funtzioa bete zezan, eraiki zela uste da, data zehatzik ez bada ere. Historian zehar hainbat borrokaren lekuko izan da eta ez dago jatorrizko eraikuntzaren aztarnarik. XVI. mendean konpondu egin zen eta 1885ean berreraiki. 1978an jasandako sutearen ondorioz erabat berritu behar izan zen, baina lehengo itxurari atxikirik.

Bretainiara zihoazten itsasontzi erromatarrentzat erreferentzia-puntua izan zen eta seguru asko normandiar gerrarien "bisita"ri aurre egiteko harresi bat izango zuen.

Erdi Aroaren amaieratik aurrera bertara heltzen ziren erromesentzat aterpetxea izan zen. Bertan bizi zen sakristauak komentua zaindu eta erromesei beharrezko gauzak ematen zizkien.

ARRANTZA ONAREN ESKE

San Joan egunean bermeotarrak Gaztelugatxera joaten dira erromesaldian meza entzutera. Arratsaldean, inguruan erromeria izaten da. Horrez gain, arrantzaileak atunetara atera aurretik euren senide asko joaten dira santuari arrantza ona izan dezaten eskatzera. Itsasontzi berriak ere irlaren inguruan bataiatzen dituzte. Donieneko Santutegiko Zaintzaile taldea ardura-tzen da gaur egun ermitaren garbiketaz eta mantenuaz. Santutegia bisitatzeko Bermeoko Turismo Bulegora deitu behar da: 94-6179154 □

www.viajes.eroski.es

Astebeteko Oporrak 29.000

Pta
Pertsonako

174.29 EUROS € **

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

VIAJES EROSKI
BIDAIAK

► Precio Onak baino gehiago

LARUNBAT ARRATSALDETAN, EROSKI hipermerkatuetako bulegoak zabalik

IRLA ARTIFIZIALA. Zuhatza Uribarri Ganboako urtegi dago.

JOSEBA OLAIDE

Zuhatza irla

Uribarri-Ganboako urtegi dago Zuhatza irla. Ganboako Zuazo izeneko herrixka bat zegoen leku honetan garai batean. Gaur egun, "Untxien irla" bezala ere ezagutzen da. Bi kilometroko urtegi hau Zadorrako ur biltegi nagusiari dagokio. Gasteiz landarekin lotzen duen A-3002 errepidea hartuz gero, 15 kilometrora dago arabar hiriburutik. 50 hektarea dituen lur zati hau inguruko irlarik handiena da. Urtegia urez lepo beteta dagoenean, apirilean eta maiatzean alegia, 28 metroko sakonera izan dezake. Albetia, Jarindo eta Usokoaitza mendiez inguratuta dago uhartea. Bertara heltzeko Langara-Ganboa herriaren inguruan dagoen kaian hartu behar da txalupa. Zazpi minutu inguruko iraupena du ibilbideak eta 62 pertsonentzako lekua du itsasontzi txiki honek.

Foru Erakundeak kudeatzen du uhartea. Irlako zuzendaria, Koldo Gerrikaetxeberria, eta bi langile arduratzen dira urte osoan uhartea zaintzeaz eta garbi mantentzeaz. Uda iristean, langileen kopurua 26ra heltzen da. Maiatzaren 1ean irekitzen da aterpetxea. Bere irekieratik 500 pertsona inguru pasatzen dira irailaren 30ean ixten den arte. Irla gazteentzat bideratuta dagoen neurrian, ez dago guztientzat irekita. Erreserbak aldeztu aurretik egin behar dira.

Uztailaren eta abuztuaren lehenengo hamabostaldian euskarazko udalekuak egiten dira. 14 egun egiten dituzte jarraian eta 14 urtetik beherako haurrak joaten dira, txanda ezberdinetan banatuta noski. Gainontzeko hilabeteetan, astean zehar, eskolarteko neska-mutilak joaten dira. Asteburuetan, berriz, kirol, kultur, aisialdi, guraso eta gazte-taldeetakoak etortzen dira. Taldeek gutxienez hamabikoak izan behar dute eta 18 urtetik gorako pertsona batek arduratu behar du taldeaz. Hiru zati ditu aterpetxeak: logelak, zerbitzu orokorra eta igerilekua. Bertako azpiegitura, gehiena egurrezkoa, honako hau da: jantokiak, sukaldeak, langileen etxeak eta kanpamenduak. Bezeroentzako lonazko 10 kanpamendu daude. Kanpamendu bakoitzak 50 lagunentzako literak ditu. Horrez gain, areto bat ere bai. Panelen bidez jasotako eguzki-indarrarekin funtzionatzen dute.

Gaztetxoek naturarekin harreman zuzena izateko leku aproposa da uharte hau. Leku lasaia eta atsegina. Zelaia, zuhaitzak eta berdegunea izateaz gain, 500 metro karratuko frontoi itxia egin berria du irlak. Gainera ekintza ezberdinak antolatzen dituzte gaztetxoentzat. Uretako ekintzei dagokienez, piragua, wind-surf, arrauna, "optimist" a (belauntzi txikiak) eta pedaloiak dituzte. Noski, urtegiaren uretan igeri egin ahal izateko leku itxi bat prestatuta dute, tranpolin eta guzti. Garai batean pottokak ere eduki zituzten. Erreserbak egiteko honako telefono zenbakira deitu behar da: 945-181988. Urtebetara egiten dituzte erreserbak sarritan □

- TABERNA
- OSTATUA
- JATETXEA

Eskisaro

Tel.: 948 58 00 13 • 31700 ELIZONDO (Nafarroa)

ERROTA - EL MOLINO KANPINA

- Hesi mugatutako partzelak saneamenduz hornituta.
- Argi-ondarra eta ur edangarria.
- Ur beroko zerbitzu zabalak.
- Bungalowak alkilerrean.
- Literak dituzten gelak taldeentzat.
- Supermerkatua. Taberna, jatetxea, self-service.
- Igerilekuak. Squasha. Minigolf.
- Haur parkea. Gazteentzako gela.
- Familia nahiz taldeentzat literadun gelak.

AZKEN BERRIKUNTZAK

- Telebista daukaten bungalowak
- Piraguak eta pedaloak erretrako kaian.
- Bizikletak alokairuan.
- Tenisa, saskibaloia, futbol zelaia eta petanka

Tel.: 948 34 06 04 - Faxe: 948 34 00 82 • 31150 MENDIGORRIA (Nafarroa)

Valderejo, Arabako uhartetxoa

Valderejo natur parkea Arabako mende-baldean kokatzen da, eta esan daiteke uhartetxo bat dela, Burgosek inguratzen baitu ia penintsula osoa. Eremuari dagokionez, 3.418 hektareako lurraldea hartzen du 1992an natur parke izendatu zuten penintsula horrek.

Valderejo hirigunetatik urrun dagoenez, mendearen erdialdean biztanle ugari Gas-teiz eta Mirandara alde egin zuen. Natur parke bihurtu zenetik, ordea, horietako batzuk itzuli egin dira eta etxeak konpondu dituzte paraje zoragarri hori ikustera hurbiltzen diren bisitariak hartzeko. Dena den, biztanle gutxi ditu, hogeitaz inguru, eta, oraindik ere, ustiari gabeko lurrez gozatzeko parada eskaintzen du.

AITZOL GOKOETXEA

ERAKARGARRIA. Natur parke izendatu dutenetik bisitariak asko ugaltu dira.

JOSU ETXANIZ

INGURATUTA. Kare-harrizko hormatzarrak biltzen du bailara zabala.

Lau herri daude parkearen barnean, baina horietako bi hutsik daude, emigrazioaren ondorioz. Lalastra eta Lahoz dira populazioa dutenak eta bertako biztanleek nekazaritzatik eta abeltzaintzatik ateratzen dute bizimodua.

Bailara kare-harrizko hormek inguratzen dute, eta bertan pinudi, pagadi, artadi eta ameztiak dira nagusi. 1992an izendatutako natur parkea aberatsa da, halaber, fauna; besteak beste, sai arreak, basurdeak, azeriak eta arrano beltzak ikus daitezke. Dударik gabe, bisitatzea merezi duen uhartetxoa □

Mila izarreko
Hotela ireki da
Valdegobian

4 BUNGALOW ALOKAIRUAN

Ipar-txabola tankera, era guztietako aukerak: sukaldea, bainugela dutxak, berogailu aparta, ur beroa, teilatondoa, 6 pertsonentzako toki eta aparkalekua bertan.

VALDEREJO PARKE NATURALAREN INGURUAN KOKATUA EUSKAL HERRIKO TOKI EZEZAGUNETARIKO BATEAN

• ZERBITZUAK •

Taberna - Jatetxea - Jolastokia - Supermerkatua
- Erizaindegia - Bungalowak - Ur beroa dohainik
- 240 toki - 71 partzela - Erreka

• IHARDUERAK •

Tirolina - Puenting-a - Rapela - Mendi Bizikleta
- Piragua - Valderejon txangoak - Mendi irteerak
- Zaldian ibilaldiak - Igerilekua

CAMPING ANGOSTO
Villanañe (Araba) 947 35 32 71 / 69

E Z P A

PRINTZA

ENERGIA
XAHUTZEN

Benito Lertxundi honela mintzo zen "Irutxulo" aldizkarian euskal kulturaz orokorrean eta kantugintzaz:

"Kursaal, Guggenheim eta Euskalduna bezalako azpiegiturak ikurra dira. Aspal-ditik mezu bat zabaltzen ari da, euskaldunak modernoak garena, alegia. Kursaal bezalako auditorio bat behar al dugu? Agian bai. Orain arte erabilitako azpiegiturak, Victoria Eugenia esaterako, zaharkituta daude. Dena den, lehentasun kontua da. Ez dago gaizki, baina gaizki egon liteke hori egiteagatik lehentasun handiagoko gauzak alde batera uztea. Ez dakit kulturagintza babesteko guneak diren ala ez, baina kultura Kursaaletan egin daiteke eta baita Kursaaletik kanpora ere. (...)

Estilo ezberdinak jorratzea onuragarria iruditzen zait. Tamalgarria izango litzateke denok molde berak errepikatzea. Euskaldunok ikasten ari gara horretan ere. Oso baldintza neketsuak izan ditugu gure produkzioa aurrera eraman ahal izateko. Inguru politiko eta sozialak eragina du kulturagintzan, energia asko erabili behar dugu errebindikazioetan. Ez gara herri normal bat. Herri bezala onespenez ez dugu munduan eta horrek baldintzatzen gaitu. Hala ere, oso bizkor ikusten dut herri hau. Euskal kantugintza dagoen moduan ez dago gaizki. Hobetu daitekeela? Noski, eta batzuk horretan ari dira buru belarri. Gure egoera ezberdina da eta zama hori beti izango dugu gainean".

FILMEN GORDAILUA NAFARROAN

NAFARROAKO filmategia legegintzaldi honetan bertan jarriko da abian. Nafarroako Gobernuak eta Iruñeko Udalak filmategia Nafarroako Liburutegi Nagusiaren egoitza berrian integratzeko akordioa dute. Liburutegi Nagusia egungo San Frantziskoko eskolaren eraikinean egingo da. Nafarroako gizartearen eskakizuna da aspalditik egun Nafarroako Museoan gordezen diren fondoak eta eskura daitezkeenak behar bezala gorde eta erakustea.

ARRASTOEN ATZETIK

HATZEN Bidea gunea izango da ikusgai uztailearen 3tik aurrera urte osoan zehar Hazparneko Ary lantegi ohian. Lekua bereziki egokitu dute haitzulo batetik bestera, orain 13.000 urte gure arbasoak nola bizi ziren ikusteko. Guneak ordea erakutsi baino gehiago, ikasteko eta jolasteko aukera eskaintzen du, bertan sortuko den arkeologi laborategian, egungo arkeologoei nola lan egiten duten ikusi ahal izango baita.

EGO, ERABAT GAZTETUTA

UZTAILAREN 6tik aurrera bilduko dira Euskal Herriko Gazte Orkestra osatzen duten

95 musikari gazteak Gasteizko Jesus Guridi kontserbatorioan. Bertan udako programazioa entseaturiko dute. Guztira, lau kontzertu eskainiko ditu uda honetan Euskal Herrian: uztailearen 20an Bilboko Euskalduna jauregian hasiko dute bira. Ondoren, 22an Balmasedako Ateneo antzokian, 24an Gasteizko Printzipal Antzokian eta 28an Donostiako Kursaal jauregian izango da. Aurtengo udako denboraldiak

gainera bi berrikuntza ditu: Juan Jose Ocon donostiarrak zuzenduko duela EGO, eta Mikel Mate pasaitar gaztearen "Urraketak" obra estreinatuko duela.

GETXOKO JAZZ EUOPARRA

INOIZ burutu den jazzaldirik gazteena eta europarrena izango dela diote Getxoko XXIV. Jazzaldiaren antolatzaileek. Guztira, uztailearen 5etik 9ra hamabost talde izango dira Getxoko eszenatokian. Horietatik hamaika gazteak dira. Beste laurak nazioartean oso ezagunak. Aurtengo jazzaldiak gainera, Hirugarren Milurtekoa izeneko atal berria izan-

EUSKALDUNON EGUNKARIA

■ EGOK zuzendari gaztea izango du udako biran.

H I T Z B I T A N

- Xavier Erdoziak honela zioen "Bai Euskarari" Ziurtagiriaz "Euskaldunon Egunkaria"-n: "Kalitatearekin dago lotuta erronka hau, etorkizunari begira jarrita gaudelako, eta etorkizunean are nabariagoa izango delako euskara eta kalitatearen arteko uztardura".
- Francis Jauregiberri honela mintzo zen egunkari berean Interneti buruz: "(...) Ez dugu pentsatu behar euskaraz izateagatik Interneten sartzen dugun guztia interesgarria denik. Askok zaindu behar dugu sarean sartzen duguna, eta inoiz ez galdu ikuspegi kritikoa".

L A K

go du. Bertan, Madrilgo, Bartzelonako, Valen-
tziako eta Finlandiako bost talde izango dira
oholtza gainean.

PEÑALVERREN HIPOTESI BERRIA

ORAIN arte Gipuzkoako eta Bizkaiko
herrixketan bizi zirenak eta Pirinioetan aurkitu
diren ehunka harrespilen egileak pertsona ber-
berak zirela uste izan da. Aranzadi elkarte-
ko Xabier Peñalver arkeologoaren doktore tesia-
ren arabera ordea, garai berean kultur ezauga-
rri eta bizimodu ezberdinak zituzten bi popula-
zio multzo bizi izan ziren bi lurraldeetan.
Horretarako zera hartu du kontuan: Leitzaran
ibaitik mendebalera 72 herrixka gotortu aurki-
tu diren bitartean, ekialdera eta Andorrraraino,

KLASIKOAK ANTZEZTEN

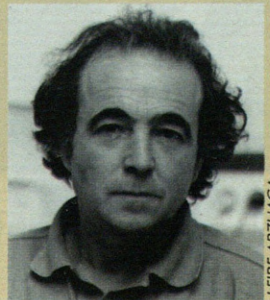
Hiriberriko Gaztelua eta San
Pedro elizako klaustro
erromanikoa izango dira
abuztuaren 4tik 29ra antzerki kla-
sikoaren eszenatoki. Nafarroako
Gobernuak Hiriberri Nafarroako
Jaialdietako egoitza izatea
proposatu ondoren, Udalak
Antzerki Klasikoaren Jaialdia
antolatu du. Hiru antzerki talde
handien lanak, talde txikienak eta
musika klasiko kontzertuak
ikusi ahal izango dira. Jaialdia,
Producciones Andrea D'Odorico
taldeak antzeztutako "Mañanas
de abril y mayo" lanak irekiko du.
Ondoren La Estampa Teatrok "El
sueño de una noche de verano"
eta Marabad Producciones-ek
"De fuera vendrá quien de casa
os echará" lanak taularatuko
dituzte. Talde txikiagoen lanak
Klaustroan ikusi ahal izango dira.

mota bakarreko monumentu megalitiko ugari
daudela soilik.

■ Leitzaran bi populazioen muga zen.

- Xabier Amurizak euskararen iraupenaz hausnartu zuen "Gara"n: "Hizkuntzari gagoz-
kiola, ez-euskaldun bat gehien harritzen duena da nola herri batek hainbeste mendetan
gorde zezakeen hizkuntza, eusteko hain ahalegin gutxi eginda".
- Iñaki Lasak esanak dira hauek Nafarroako Gobernu-ko Hizkuntza Politikako Zuzenda-
ritza Nagusiko talde arduradunaren dimisioari buruz "Gara"n: "Dimisioa oso kontse-
kuentea da. Gaur egun esan diren eta egiten ari diren gauza guztiekin ez dago euskararen
alde lan egiterik Administrazioan, Administrazioa baita horri trabak jartzen dizkiona".

■ Jose Luis Zumeta.

IZENAK

Jose Luis Zumetaren berro-
geita hamar lan -hauen arte-
an, "Gernika"- daude ikus-
gai Bilboko Uribitarteko
gordailuan abuztuaren 15era
arte. Zumetak tamaina han-
diko koadroak pintatzeko
beharra adierazi zuen orain
bi urte La Brocha galerian
egin zuen erakusketaren
ondoren. Behar horri eran-
tzuteko 1.000 metro koadro-
ko gunea egokitu dute. Lan
guztiak bilduko dituen kata-
logoa ere egingo dute.

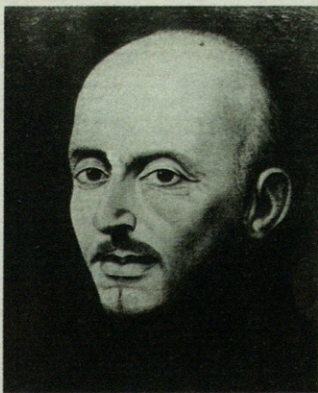
Iñaki Petxarroman kazeta-
riak "Nafarroa: iragana eta
geroa" liburua aurkeztu
zuen hilaren 14an eta 15ean
Iruñean, Txalapartaren
eskutik. Liburuan historiala-
ri eta politikari ugari parte
hartu du.

Alberto Iglesias-ek azken
hamar urteetan zinemarako
sortutako konposizioak
"Film Works 1900-2000"
CD bikoitzean bildu dira.

■ Alberto Iglesias.

HISTORIA

1999. urte amaieran Mark Kurlansky estatubatuarrak "The Basque History of the World" saiakera argitaratu zuen. 40.000 ale baino gehiago saldu dira dagoeneko. Estatu Batuetatik datozkigun laudorioak euskaraz irakurri ahal izango ditugu udazkenean.

ESTATU BATUETATIK MAITASUNEZ

Mark Kurlansky EEBBetatik irten eta Espainiara abiatu zen 70eko hamarkadaren erdialdera, kazetari moduan. Francoren erregimenaren amaieraren berri ematea zuen xede eta zeregin horretan, ustekabean, Euskal Herriarekin egin zuen topo. Ordutik hona, ia urtero egin du bisita.

Bere aurreko liburuan, "Cod: A Biography of the Fish That Changed the World" (Bakailaoa: mundua aldatu zuen arrainaren biografia), bakailaoak historian izan duen garrantzia zuen hizpide. Eta bakailaoaz ari zela, nola ez, euskaldunak ere tartean ziren. "The Basque History of the World" (Munduaren historia euskalduna) honetan oraindik eta sakonago aritu da euskaldunetaz. Sakon eta ikuspegi positiboa emanez gainera.

Esana dugu, Kurlansky sarritan egona dela gurean eta liburuetan ere aritu da informazio bila. Hortaz jabetzeko liburuaren amaieran erantsi duen bibliografia zabalari begiratzea besterik ez dago. Euskal pertsonaia ezagun eta ezezagunak ezagutu eta elkarriket-

tatzeko aukera izan du.

Eta, hala ere, emaitza ez da Euskal Herriko historiaren analisi zehatz eta

■ Nabigazioan eta untzigintzan euskaldunek izandako garrantzia ageri da liburuan.

zientifikoa. Bere bizikizunen kronika da gehiago eta bizikizun horien aitzakian euskaldunen historia, kultura, identitate eta hizkuntzari egiten die errepaso, baita sukaldaritzari ere. Datu eta gertakizun zehatzetan oinarrituta ere, kutsu literario (batzuetan, liriko) nabaria duen kontakizuna da, azkenean, liburu mardul hau.

HIZKUNTZA SEKRETUA.

Donibane-Lohizuneko ostatu batean lehenengoz euskara, "hizkuntza sekretu hura, euskaldunen galerazitako mintzaira zaharra", entzun zueneko kontakutuz eman dio hasiera liburuari egileak eta hortik abiatuta euskal nazioaren deskribapen orokorra eskaintzen dio irakurleari sarrera gisa. Liburuarentzako titulu hori aukeratu izana ere azaltzen du. Batzuetan mundua geu garela pentsatzen omen dugu, uharte bat omen gara eta, era berean, mundu zabalera lotzen gaituzten zubiak ugariak dira eta euskaldunak hain gutxi izanik ere, munduaren historiari ekarpen garrantzitsuak egin omen dizkiogu: nabigazioan, industrializazioan...

ITSAS AURREAN

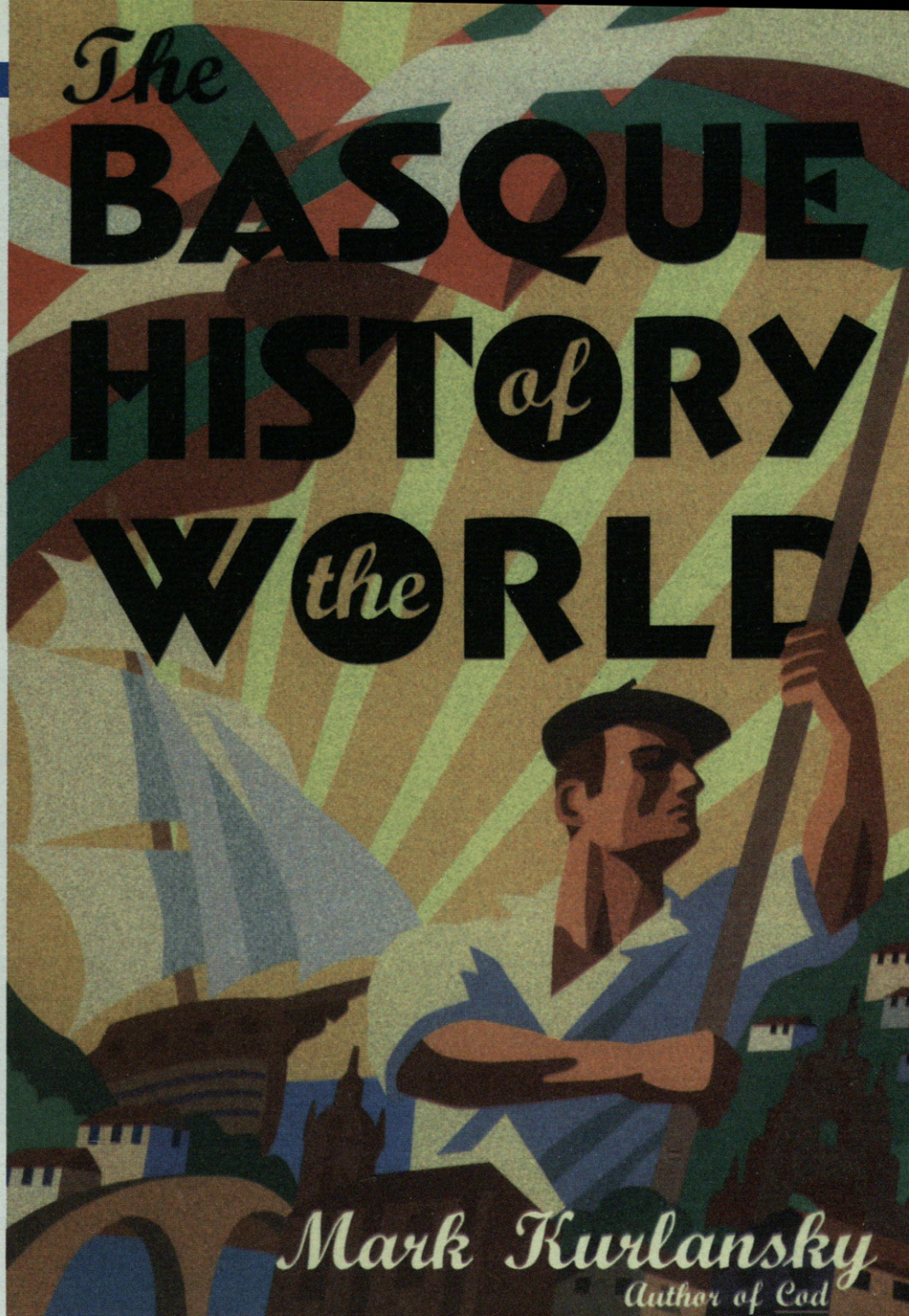

Mitikoak, "ia imajinatuak", misterio-tsuak... gara Kurlanskyren esanetan eta historian zehar gogor egin zaie aurre euskaldunak menperatzen saiatu diren atzeritarrei. Euskaldunak, ordea, ez bide dute inoiz besteen lurraldeak konkistatzeko ahaleginik egin. "Ausardia menperakaitza" erakutsi omen dugu geureari eusteko, baita gure "nazio kontzeptu berezi eta bakarra sustatzearren temati borrokatu" ere.

ERREZETAK. Liburuaren ia 400 orriko testuari 56 irudi, 6 mapa eta 10 errezeta erantsi dizkio egileak. Bakailaoari buruzko aurreko lanean ere errezeta ugari proposatzen zuen estatubatuarrek. Oraingoan, besteak beste, bisigua, bakailaoa pil-pilean, Lapurdiko ttoroa, Ezpeletako piperrak ahatearekin, Gernikako piperrak edo Tolosako babarrunak nola prestatu azaltzen du. Kurlansky bera sukaldari lanetan aritua da eta gaiaren inguruan asko idatzi du. Herri bateko sukaldaritzak herri baten kultura eta historia islatzen ditu bere esanetan eta, horregatik, liburu honetako errezeta eta aipamenek esparru zabalagoak lantzeko aitzakia ematen diote egileari. Arrain errezetek, esaterako, euskaldunek itsasoarekin izan duten harreman funtsezkoaz jarduteko bidea ematen diote.

Baina ez du, soilik, jakietara jotzen. Loiolako San Inaziorekin hasi eta erlijio zertan den azaltzen du eta akerraren aipamenarekin euskal sinesmen eta sineskeriak jorratzen ditu. Euskal txapela Gerra Karlisten inguruan aritzeko erabiltzen du eta euskal belarriari esker dotrina nazionalistaren loraldiraino joaten da. Gerra Zibilaren gordintasuna azaltzeko mundu guztiak identifikatuko duen titulua erabili du: "Gernika". Eta gerra osteko gosea azaltzerakoan, berriz ere, sukaldara jotzen du atalari titulu hau ipiniz: "The Potato Times".

Hiru zati nagusitan banatu du bere lana idazle eta kazetari estatubatuarrek. Lehenengoak, "The Survival of Euskal Herria" (Euskal Herriaren bizirautea), Gerra Karlista arteko errepasoa egiten du. "The Dawn of Euskadi" edo Euskadiren egunsentia izenez, Karlistadetatik Francoren heriotza bitarteko garaia du hizpide. Hala ere, egunsenti horren barruan, eta Atxagaren hitzak erabiliz, "gaua dator". Gauaren ondoren, nolabai-

■ Mark Kurlanskyren liburuaren azala. 40.000 aletik gora saldu dira iada.

teko egunsenti berria iragartzen du hiru-garren atalak "Euskadi Askatuta" euskarazko izenburuarekin. Trantsiziotik gaur egunerainoko bidea, hona etorri denean Kurlansky berak ezagutzeko parada izan duena, da mintzagai atal honetan. Baina, beti ere, gertakizun politikoak ingurumari zabalago batean txertatuz. Azken atal honen hasieran, esaterako, kapitulu oso bat dago txitxardinei eskainia.

Euskaldunen inguruan munduak duen irudi kaxkarra justiziaz hobetzea du xede Kurlanskyren lanak. Eta liburuan pilatzen den informazioa kontaki-

□ **"Ausardia menperakaitza" erakutsi omen dugu geureari eusteko, baita "euskaldunen nazio kontzeptu berezi eta bakarra sustatzearren temati borrokatu" ere**

■ Mark Kurlansky: "Mitoen herria da Euskal Herria"

Noiz etorri zinen lehenengoz Euskal Herrira eta zergatik erabaki zenuen ia urtero etortzea?

70eko hamarkadan joan nintzen lehenengoz, Francoren diktaduraren azken urteetan, kazetari gaztea nintzela, Europako Faxismo zaharraren heriotzaren inguruko istorioen bila. Judua eta II. Mundu Gerrako beteranoen biloba eta seme izanik, Francoren gainbehera mundu mailako afera baten azken unea iruditzen zitzaidan. Baina Espainian ez zen ezer berezirik gertatzen. Jendea Franco noiz hilko zain zegoen. Orduan ikasi nuen Euskal Herria eta Espainia ez direla gauza bera. Erresistentzia aktiboa Euskal Herrian baino ez nuen topatu. Horrek mires-tu ninduen, baina baita kultura zahar, aberats eta bereziak ere. Munduko tokirik ederrenetakoa zela pentsatu nuen eta hala pentsatzen dut oraindik.

Noiz eta zergatik erabaki zenuen liburua idaztea?

90eko hamarkadaren hasieran izan zen. Aurreko hamarkadan, 1982an, nire bisitek etenaldia izan zuten eta itzultzean aldaketek harritu egin ninduten. Gasteiztik Tolosara trenean nindoala, gogoan dut Benito Lertxundiren abesti bat jarri zutela. Haurrek isilean eta kontu handiz kantu hori bera abesten zuteneko garaiak etorri zitzaizkidan gogora. Eta une horretan garraio publiko batean entzuten nuen. Euskaldunak biziraupen eta pertseberantzia istorio ederraren protagonistak direla pentsatu nuen. Mundu guztian kultura nahastu

eta berdintzen ari dela dirudien honetan, istorio hori kontatu beharra zegoen.

Liburua idazterakoan zein iturri dokumental erabili duzu? Hainbat pertsonaia ezagun eta ezezagun ere elkarrizketatu omen duzu.

Topatu nituen liburu eta dokumentu guztiak erabili nituen, baita Euskal Herriko libu-

metako pintadak dira euskaraz ulertzen ditudan bakarrak.

Politikoak, artistak, negozio gizonak, pilotariak, nekazariak, sukaldariak... izan nituen solaskide. 1937ko beteranoekin hitz egin eta haien istorioak zuzenean entzutea hunkigarria izan zen. Eta harritu egin ninduen jende xehearekin solasean, zenbaitetan errepikatzen ziren Gabriel Aresti-ren hitzak: "Nire aitaren etxea defendituko dut". Euskal pastizaren errezeta saldu nahi ez zuen gozogi-lea, bere baserria jardunean mantentzen zuen nekazaria...

Liburua irakurrita, euskaldunetaz iritzi benetan positiboa duzula nabari da (agian iritzi negatiboetara ohituegiak gaudelako). Azterketa objektiboa egitea al zen zure asmoa?

Gauzak zuzen azaltzea zen nire asmoa. Euskaldunak sarritan difamatuak izaten dira eta nik euren benetako historia kontatu eta benetan zein diren erakutsi nahi nuen. Baina ahalegin handia egin dut justua izaten. Ez dut alde batera utzi ETak arrazoi politikoengatik jendea hiltzen duela. Hori izugarria iruditzen zait. Baina behingoz, esan beharra dago Espainiako Gobernuak gauza bera egiten duela eta hau berdin-berdin, ez gehiago eta ez gutxiago, izugarria dela. Eta munduak ulertu behar du ETak ez duela Euskal Herria errepresentatzen eta Espainiak bere krimenak espainiarren izenean burutzen dituela. Euskaldun gehienek bezala, nik ere hilketa hauen amaiera ikusi nahiko nuke, baina bi aldeetako krimenei buruz hitz egiten dugu-

■ Mark Kurlansky.

rutegi eta museoetakoak ere. Ingeleseztan izan zen gauza handirik, University of Nevada Press-en lan interesgarria salbu. Baina frantsesa eta gaztelera irakurtzen ditut. Zoriturrez, euskarazko iturriak ezin izan dit erabili. Hiztegia alboan izan gabe eta lerro bakoitza ulertzen ordubete pasa ezik, hor-

■ Egilearen ustez janariak eta sukaldaritzak garrantzia handia dute herri batean, horren bitartez herri horren kultura, historia eta izaera ezagutu baitaitezke. Liburuan hamar errezeta ezberdin bildu ditu.

zun bizi eta irakurgai atsegin moduan aurkeztu izanak xede horretan lagundu dio seguruenik. Liburuak harrera ona izan duenik ezin ukatu. Salmentetan 40.000 aleak gaindituak ditu eta zail da esaten gaur kopurua noraino iritsi den. New Yorken ez-fikziozko zerrendetan gora iritsi zen. Kanadan best-seller-a izan da eta Erresuma Batuan ere ari da apurka gora.

Kritika onak jaso ditu "The Basque History of the World"ek. Charles John-

nean soilik amaituko da hau. Jarrera hau ez dute gustuko euskal herritar zenbaitek eta espainiar askok. Badakit EAJko zenbait ez datorrela bat Sabino Aranaren arrazismoaren inguruan esaten ditudanekin. Arana pertsonaia garrantzitsua izan zen eta ekarpen esanguratsuak egin zituen, baina nazionalismoaren gehiegikeriak apurketa eta bidegabekeriara eraman gaitzakeela erakusten duen adibide bat ere bada. Bitxiena hainbatek niri terrorismoa sustatzea leporatu izana da, inoiz egin ez dudana. Eta hori guztia, besterik gabe, euskal historia eta kulturaren alde positiboak erakusten ditudalako. Espainiar amarru legal zaharra da: euskaldunen inguruan ezer positiboa esanez gero, "terrorismoaren apologia" egitea leporatuko dizute.

EEBBetan, ezagutzen al dituzte euskaldunak? Zein da euren ikuspegia?

Bada esamolde amerikar bat horrela dioena: "Egunkarietan irakurtzen dudana dakit". Beraz, amerikarrek euskaldunak jendea hiltzen dutela dakite eta museo berriren bat dutela Bilbon... edo Bartzelonan zen? Amerikarrek ez dakite ezer munduari lehen aldiz bira osoa eman zion euskaldunari buruz, eta ez dakite euskaldunak itsasgizon eta untzigile bikainak direnik. Biolentziaz dakite soilik. Dena den, Guggenheimek euskaldunen inguruko iritzi positiboa ekarri du, neurri batean. Baina, noski, hura museo amerikarra da, amerikar batek diseinatu eta amerikarrek, hori jakinik, euren buruak zoriontzen dituzte, eta zerga ordaintzaile euskaldunei esker eraikia dela ahazten dute. Behin, Guggenheimek bere atea zabaltzen zuten garaian, Bostonen hitzaldi bat eman behar nuela, entzule bat hurbildu eta zera esan zidan: "Entzun al duzu? Euskaldunak Guggenheim leherraraziko dutela mehatxatu omen dute". Nik, orduan: "Entzun

al duzu? Euskaldunak Guggenheim eraiki omen dute" Ez. Ez zuen horrelakorik entzun.

"Cod" zure aurreko lanean bezala, "The Basque History of the World" hone-tan ere errezetak eman eta sukaldaritzaz jarduten duzu. Nolako garrantzia du jana-riak herri batean?

Edozein kulturaren neurgailu garrantzi-tsuenetakoa da, are gehiago janariarekin hain identifikaturik sentitzen den euskal kul-turan. Behar biologiko unibertsala izanik ere, klimak, ekonomiak, historiak, merkataritzak

■ Egilearen profila

Hartford-en (Connecticut, EEBB) jaio zen 1948an. Bere ikasketak ordaintzeko New England-eko arrantzuntzi batean jardun zuen gaztetan. Antzerki ikasketak burutu eta antzezlanak idazten hasi zen ondoren. Sukaldari gisa ere aritu zen New York eta New England-en. Besteak beste, Paris eta Mexikon bizi izan da eta Europaz, Mendebal Afrikaz, Asiaz eta Hego Amerikaz (Karibe inguruaz, batez ere) ugari idatzi du. "New York Times Magazine", "Harpers", "International Herald Tribune", "Chicago Tribune", "Miami Herald" eta beste argitalpen batzuetan kolaboratu du azken 20 urteetan. Narrazio laburrak argitaratzeaz gain, lau liburu idatzi ditu Kurlanskyk: "A Continent of Islands: Searching for the Caribbean Destiny" (1992), "The Chosen Few: The Resurrection of European Jewry" (1994), "Cod: A Biography of a Fish That Changed the World" eta "The Basque History of the World". Gatzaren historiaren inguruko liburu batean ari da orain lanean, baina lehenago Karibe inguruko ipuin laburrak bilduko dituen liburu kaleratuko du ●

son idazlearen hitzetan, Mark Kurlanskyk "munduaren historia, hizkuntza eta kultura lehi argigarria zabaltzen du". Scott's Bookstore-ko Reid Thomson-ek aldiz, liburua irakurri ondoren "txapela jantzi, maletak egin eta euskal mendietara gauza berriak aurkitzera joateko gogo" sortu zitzaioela dio.

Columna argitaletxea liburuaren gatzelerazko, katalanezko eta euskarazko itzulpenak kudeatzen ari da eta datorren udazkenean itzulpen horiek kalean izan-

go dira. Liburua atzeritarrek Euskal Herria ezagutu dezaten idatzia dago. Neurri handiagoan edo txikiagoan, euskaldunari ezagunak gertatuko zaizkio liburuan aipatzen direnak.

Eta, hala ere, EEBBetatik etorritako

eta beste herriekiko harremanak mugatua dago. Sukaldaritzak tradizio bakoitza sakonki kodifikatua dago, baina aztertu eta kontuz dekodifikatuz gero, giza historia kontatzen digu, zuhaitzen eraztunek eta formazio geologikoen naturaren historia ulertzen laguntzen diguten bezala.

Horren mitiko, enigmatiko eta miste-riotsuak al gara benetan?

Mitikoak. Erabat. Mitoen herria da hura, batzuk benetako mitoak, besteak eraikiak. Aitorretik hasi eta Sabino, Agirre edo Monzoneraino, guztiak dimentsio mitikoa hartzen duela dirudi. Euskal intelektuaren inguruan bada zeozor berez erromantikoa dena. Mitoa errealitatetik bereizten saiatu nintzen eta, era berean, mitoen balioa onartzen, beti ere mitoak direla ahaztu gabe. Horregatik, ahalegin handia egin nuen Jose Antonio Agirreren alde txararen bila, baina ezer txarrik topatzeko gai ez nintzen izan. EEBBetan konfiantza gehiegi jarri zuela salbu. Baina hori bihotz ona zuen seinale da.

Euskaldunak taldean direnean soilik dira enigmatiko. Ez daude bi euskaldun ezertan ados jarriko direnik. Niri askotan galdetzen didate: "Zer nahi dute euskaldunak?". Imajina al dezakezu nolako kaosa sortuko litzatekeen euskaldun talde bat gela batean bildu eta galdera bera botaz gero?

Herri bati misteriotu esatea kanpotarra- ren juzku bat da beti. Osoki ulertzen ez dugunari jartzen diogu etiketa hori. Historian zehar euskaldunak sekretuarekin lotu izan dira kanpotarrek ulertzen ez zuten hizkuntzan mintzatzen zirelako. Baina zuek ez zenuten euskara hitz egiten sekretuak gordetzeko, zuek zuen hizkuntzan jarduten zenuten, besterik gabe. Nik ez dut ingelesez hitz egiten mundu guztiak esaten dudana uler dezan. Nire hizkuntza da.

bisitariak nola ikusten gaituen jakiteak ikusmira piz dezake. Udazkenean ikusiko dugu nolako harrera duen gurean. Baikortasun dosia hartu nahi duenak, bederen, gustura irakurriko du. Izan ere, baikortasuna da Kurlanskyren lanari falta ez zaiona. "Mila urte barru, edo akaso bostehun urte barru, baliteke Frantziarik edo Espainiarik ez izatea, baina euskaldunak hor izango dira oraindik" ●

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

New Yorkeko laguna, euskaldunon adiskide

Gizonkote handi bat azaldu zitzaigun orain bi urte Erein argitaletxera, gaztelaniaz halamoduz hitz eginez, idazle amerikarra zela esanez eta liburu bat galtzarbean: "Cod, A Biography of the Fish That Changed the World" (Bakailaoa: mundua aldatu zuen arrainaren historia) Gogoan dut argitaletxeko idazkaritzan nekez eman ahal izan zigutela zuzen bere izena. Mark Kurlansky genuen. Gaztelaniaz inkili-mankala, komunikazioa arrunt erraztu zen ingelesez ekin genionean. Hizkuntzaren muga hautsirik, arin bideratu zen gure harremana.

Gogoan dut bertan tokatu zela egun hartan Joan Mari Irigoien ere eta bi idazleek hitz batzuk egin zizkiotela elkarri. Markek galtzarbean zekarren izenburuak harritu ere gintuen Joan Mari eta biok. "Cod, A Biography of the Fish That Changed the World". Aski ikuspegi berezia behar zuen idazleak bakailaoa munduaren aldatzearen ardatz hartzeko. Interesgarri izan zitekeen ere duda handiko genuen. Liburua, dena den, aipu onak izana zen mundu anglosaxoian, milaka ale salduak zituen, eta hainbat hizkuntzataraz itzulua ere bazen. Euskarara itzultzeko zenbait saio eginagatik, ordea, ez genuen lortu asmoa gauzatzea. Eta haren galtzarbetik nirera, gurean gelditu zen "bakailaoa".

ORDURAKO, hala ere, beste liburu batean ari zen lanean Mark Kurlansky. Euskaldunen historia izan behar zuen aztergai eta zirenak eta ez zirenak elkarriketatuak zituen. Izen asko ageri ziren bere agendan: Xabier Arzalluz, Txillardegi, Ramon Labaien eta Bernardo Atxaga, askoren artean. EEBBetan bertan, Reno-Nevada Unibertsitateko Euskal Mintegiko arduradunekin ere mintzatu zen: William Douglass eta Joseba Zulaikarekin, alegia.

1970az gero Madriletik Euskal Herrira joan-etorrika sarri-sarri ibili zen Kurlansky, harremanak ere izan zituen eta aski hurretik ezagutu ahal izan zituen gure herriaren ezaugarriak: hizkuntza, kultura, politika... Bere begiz iku-

siak ez ezik, bibliografia handia erabili zuen oraingo liburu mardula oinarri sendoen gainean osatu arte: "The Basque History of the World".

Izenburutik beretik ageri denez, begi onez ikusten gaitu Mark Kurlanskyk. Euskaldunak -euskaraz ez dakien euskaldunak- egin lezakeen moduan idatzi digu liburua. Ez da debaldekoa liburuaren izenburutarako Gabriel Arestiren "Nire aitaren etxea" erabili nahi izatea, eta Iratzederren poemak ere ingelesera itzultzen jardutea, nahiz azke-
nean bestelako izenburua erabaki.

Miel Anjel Elustondo
Editorea

"Beti da interesgarri besteek nola ikusten gaituzten jakitea. Guk geure buruak hobeki ezagutzeko modua da. Horregatik ere irakurri beharrekoa da Mark Kurlanskyren 'The Basque History of the World'"

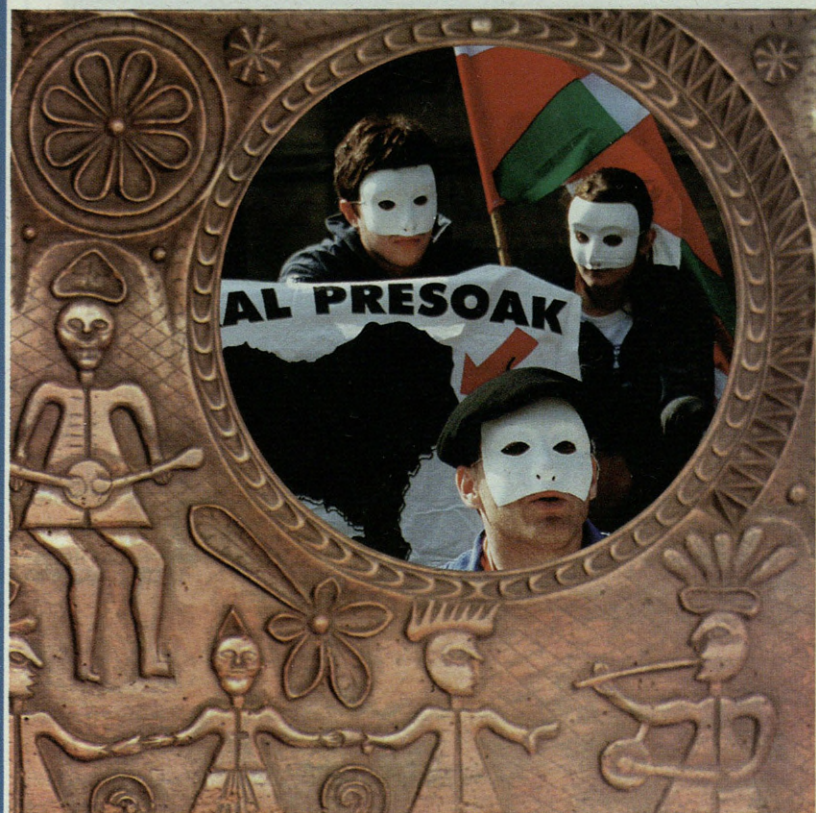
MAITASUNEZ ez ezik, zintzo idatzi du Kurlanskyk eta, beharbada, hortik ere heldu da liburuak izan duen harrera ona. Euskadi Irratiko New Yorkeko berriemaile Olatz Arrietak eman zigun berri ona Eguberrietan. Harrezkero, Vancouverreko euskaldunek ere albiste bera eman izan digute. "Euskaldunon Egunkaria" k ere zabaldu zuen hotsa. **ARGIA**ko hau baino lehen, berriz, "Ostiela" k ere jaso zuen liburuaren berria. Ingelesez dugu liburua baina gaztelaniaz eta euskaraz izango dugu udazkenean, okerrik ez bada. Orduan euskaldun gehiagok irakurri ahal izango du gu barrutik ikusi gaituen amerikarraren liburua. Atzerriarraz izanda ere Mark Kurlanskyk bertakook erabiliko genituzkeen erreferentziak erabiliz idatzi du gure iraganaz eta orainaz. Erbestekoa izanagatik, gure begiez idatzi du, handikeriarik gabe.

Hainbeste zabor botatzen diguten garaian estimatzekoa da Kurlanskyk digun maitasuna. Reno-Nevada Unibertsitateko euskal bildumako liburuak genituen lehen ingelesez gure herriaren ikuspegi aski orekatua ematen zutenak. "The Basque History of the World" honek, berriz, Renoko testuen mugak hautsi (EEBBetan baino ez dira zabaltzen) eta gure artean dibulgazioa izango duen liburua izatea lortu du. Beti da interesgarri besteek nola ikusten gaituzten jakitea. Guk geure buruak hobeki ezagutzeko modua da. Horregatik ere irakurri beharrekoa da Mark Kurlanskyren "The Basque History of the World" ●

**EUROPAKO HERRI ZAHARRENARENTZAT,
MUNDUKO NAZIOEN ARTEAN, BEREZKO
LEKUA ALDARRIKATZEN DUĞU !!!**

**BASANDERE
ARGITALETXEA**

ANTXON MENDIZABAL

Praktika sozial eta politiko aberatsa daraman Herri honi sintesi propioa eta pentsamendu sortzailea eskainiko dizkion argitaletxe berriari agurra ematen diot, itxaropenaz beterik.

Herri honen emantzipaziorako zutabea izango diren berezko kultura eta euskal nortasun ezaugarriak landu asmoz jaio den argitaletxe honen sorreraren lekuko izatea pribilegioa da niretzat.

Borondateak elkartu, energiak berpiztu, ilusioak suspertu eta kulturatik euskal proiektu propioa sortzeko jaio den Basandere Argitaletxeari bizitza luzea eta zorionekoa opa diot.

BASANDERE ARGITALETXEA

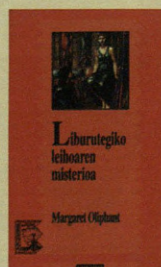

Birmingham 1 - Pral. eskubia
20002 Donostia
Tel. / faxa : 943 453852
Posta elektronikoa:
basandere@euskalnet.net

Astia Hartuta

LIBURUAK

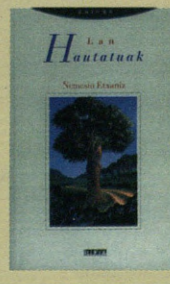
MOMOLO
*Antton Kazabon*Ibaizabal
85 orrialde
1.015 pta.**LIBURUTEGIKO
LEIHOAREN
MISTERIOA**
*Margaret Oliphant*Elkarlanean
104 orrialde
1.010 pta.

Mutil lotsatia eta beldurtia zen Joseba. Kosta egiten zitzaion eskolako azalpenak ulertzea. Gizona zegoela-eta ez zen soinketako kasetan iaioa, eta futbolearen beste mutilak baino txarragoa zen. Horregatik guztiatik eskolako beste mutilek barre egiten zioten. Momolo deitzen zioten, berezko izena Joseba zuenik gogoratu ere egin gabe. Seigarren mailaren hasieran ordea, erabat aldatu zen Momolo eta lagunek bere kontura barrik egin ez zezaten bihurrikeriak eta gaiztakeriak egiten hasi zen...

Matxinsalto bildumako istorio hau zortzi urtetik gorako haurrentzat idatzi du Antton Kazabonek eta Andoni Odriozolak marraztu. Kontakizunaz gain, ipuinak hiztegi labur bat eta oroimena neurtzeko ariketak ere baditu ●

Ehun liburu baino gehiago idatzi zituen Margaret Oliphant idazle eskoziarrak. Garai hartako gizartearen arazo ugari jorratu zituen bere lanetan. Hala nola, emakumeen eskubideak, zoritxarreko ezkontza, gurasoen eta seme-alaben arteko arazoak eta gizarte viktoriarreko hipokrisiaren kritika.

Beldurrezko nobela hau Oliphantek datzita-ko azkenetakoa da. 1895ean sortua, Eskoziako izebaren etxera uda igarotzera doan neska baten istorioa kontatzen du. Etxean, leihotik begira kalearen beste aldean dagoen leiho bati jartzen dio arreta. Egiatzkoa den edota paretan pintatua ote dagoen ezin asmatu ibiliko da. Pixkanaka obsesio bilakatuko da. Euskaraz argitaratutako bere lehen liburua da hau, Ana Isabel Morales euskal filologoak itzulia ●

**LAN
HAUTATUAK**
*Nemesio Etxaniz*Hiria & Egan
268 orrialde
2.050 pta.

Poeta liriko izan zen bereziki Nemesio Etxaniz. Baina horrez gain, hamaika lan ezberdin burutu zuen euskararen alde: antzerkiak, kanta, gutunak... Liburu honetan ezkutuan gelditu den Etxanizen alderdia plazaratu dute Mikel Atxagak, Guillermo Exeberriak eta Pako Sodupe, kazetari lana, alegia.

Itzulpenak, iritzi artikulak, elkarrizketak, kontakizunak... jaso dira bertan. Gehienak "Zeruko Argia"n burututakoak, bertan 1960tik 1970era arte jardun baitzuen. Horrez gain, Errepublikara garaian "El Día"n idatzitakoak eta baita "Karmel", "Goiz-Argi", "Euskera" edo "Gudari"n argitaratutakoak bildu dira. Hauetako asko ezizenez sinatu zituen, gogokoen zituen gaiak jorratu ahal izateko: euskara, ikastolak, Euskaltzaindia, gazteria, indarkeria... ●

**EGILE BERRI-
ENTZAKO
LITERATUR
LEHIAKETAK**
*Hainbaten artean*Iruñeko Udala
301 orrialde

Hamabost egile berriren lanak jaso dira liburu honetan. Iruñeko Udalak antolatu ohi dituen "Egile berrientzako literatura" eta "Umeei zuzendutako Antzerki Testuak" lehiaketen emaitzak dira bildutakoak.

Narrazio laburren atalean, Alberto Ladrón, Iñaki Irisarri eta Ander Izagirre lehenengo hiru saridunen lanez gain, akzesitak jaso zituzten lanak ere bildu dira, Daniel Martirena eta Iñaki Berzalerenak hain zuzen. Olerkian berriaz, Maria Castillo Suárez, Angel M. Erro, Nerea Balda eta Adriana Goikoetxearen idatziak argitaratu dira. Haurrentzako antzerki testuak Aitor Txarterinak eta Jose Ignazio Ansorenak eginak dira. Eta bertso-paperak berriaz, Xabier Silveirak, Julen Zelaietak, Asier Etxepeterek eta Jon Arregik sortuak dira ●

DISKOK

IBIL HADI

Joselu Anayak

Elkarlanean

2.160. pta.

Ruiz de Gordo familiako sei anaien zazpigarren diskoa da hau. Aitarengandik jasotako ondareak eta anaia nagusiak emandako solfeo eskolak bultzatuta, hogei urte daramatzate dantzaldien inguruan lanean.

Aurreko lanen ildo beretik, jai giroa du nagusi honek ere. Horrez

gain, estilo ugari jorratu dituzte: bole-roa, ska, folka... Aurreko diskoan abesti erdiak originalak eta beste erdiak bertsioak ziren. Oraingoaren hamabi kantuak Joselu Ruiz de Gordoak konposatuak dira. Letrak ohiko hiru kolaboratzaileek sortu dituzte: Ander Gorospek, Juan Ramon Gerrikok eta Xabier Olasok ●

Egileari Galdezka

“Gazteak gehiago lotsatzen dira dantzara ateratzeko”

Honakoa zuen zazpigarren diskoa da. Lehenengotik hona zer aldatu da, zer berrikuntza dago?

Hiru urte egon gara diskorik grabatu gabe. Denbora horretan Mugarik Gabeko Musikarientzat lanean jardun dugu eta Kantata bat ere burutu dugu Arabako eskolanientzat. Baina jendeak eskatzen zigun beste disko bat plazaratzea. Zazpigarren honek festa giroko estiloa jorratzen du beste seirek bezala. Disko honetan ordea, abesti berbeneroak, alaiak burutzeaz gain, soilik entzuteko direnak ere gehitu ditugu. Saiatu gara beraz, berrikuntzak sartzen, hala nola, folka, ska, reggaea, rantxerak eta bolero bat ere jorratu ditugu.

■ Diskoaren abestiak zuk konposatu dituzu. Orain arte ere zuk sortu dituzu?

Berbenako taldea garenez, besteek sortutako kanten bertsioak egiten ditugu. Dantzaldietan orduak betetzeko horrelakoak behar direlako eta jendeak eskatzen

dizkigulako. Baina orain arte beti saiatu gara besteetatik bereizten disko guztietan geure-geureak diren kantuak sortuz. Azken honetan aurrerapauso bat eman dugu, lan guztiak originalak baitira.

■ Hogei urte daramatzazue festaz festa. Gero eta jende gutxiago dabil berbenetan dantzari. Zergatik?

Oraindik ere egoten da jendea berbenetan, baina garai batean baino gazte gutxiago dabil. Gero eta gehiago gelditzen dira tabernetan, zerbait edan eta musika entzuten duten bitartean. Gero, berbenatik igarotzean ikusten dute ez dagoela girorik eta beste taberna batera joaten dira, han gelditu gabe. Gainera, gehiago lotsatzen dira plazara dantzara irteteko. Berbenetako taldeak saiatzen gara musika tradizionalaz gain, teknoa eta abar jotzen. Baina jendea tabernetan ibiltzen da. Nere ustez ordea, hau denboraldi bat da. Gero agian, berriro lehenagokora bueltatuko gara ●

Joselu Ruiz de Gordo
Joselu Anayak taldeko kidea

EZ EROSI ZURE
PROGRESIBOAK
ITSU ITSUAN

Urrutira eta hurbilera betaurreko berekin bikain ikusteko ez dira aski kristal progresibo onak. Hoberenak behar dira: VARILUX, oso ongi graduatuak eta aditu batek egokitua: MULTIOPTICAS.

Horregatik, VARILUX MULTIOPTICASekin fidatzen da eta MULTIOPTICASek VARILUX gomendatzen du.

Ez erosi itsu itsuan.

MULTIOPTICAS kreditu txartelarekin ordain ezazu nahi duzun moduan eta unean

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

VARILUX BEZALA,
FIDA ZANTEZ
MULTIOPTICASekin

Finalera iritsi da AITED 2000 lehiaketa ospetsuan "Erick eta erresuma magikoa" marrazki telesaila 3Dn, Pausoka ekoiztetxeak eta Dibulitoons animazio etxeak elkarlanean egina. Erick-en abenturak kontagai dituen proiektuak finantziazio bidea atzematea du orain helburu.

ERICK EUSKAL HEROIA FINALEAN

Ezustea izan da izendapena, hasiera batean proiektua ez bai-tzen heziketa arloko lehiaketa batean parte hartzeko sortu. Xabi Puerta Pausokako Garapen eta Proiektu zuzendaria Kanadako mendebalde kostaldean dagoen Vancouver hirira joan zen bertako "World Education Market" deritzon telebista azokan aipatu proiektuarekin lehiatzeko. Eta hara non, "Erick eta erresuma magikoa" bost finalisten artean hautatu zuten. Mundu mailan dagoen saririk handienetakoa dugu AITED 2000, telebistan edo multimedia arloan zabaltzen diren heziketa egitasmoak saritzeko. AITED -Association International des Télévisions d'Éducation et de Découverte- delakoak, bere egoitza Parisen duela, bost kontinentetako telebista kate andana ditu kide, esaterako, Estatu Batuak, Kanada, Brasil, Argentina, Mexico, Frantzia, Britainia

Handia, Japonia, Korea, Zeelanda Berria, Maroko, Tunisia eta Senegalekoak.

INGUMA ETA TROLL ARTEAN.

Pausokak telesailaren eduki eta hari narratiboaren ardura hartu duen bitartean, Dibulitoon Irungo animazio enpresak sormena eta garapen grafikoa egin du. Atal piloaren gidioa Beatriz Isok idatzi du eta Daniel Torresek, aldiz, gidioen

koordinaketa hartu du. Ekoizle exekutiboa Pausokako Joxe Portela da eta ekoizpen zuzendaria Itziar Lauzirika. Zuzendariak berriz, Alberto Gerrikabeitia eta Dibulitooneko Angel Alonso. Azkenik, animazioa Ricardo Ramonen esku izango da.

Hona hemen telesailaren sinopsia: Erick ume koskorrak, bere onginahia eta

en "Itxaropena"ren bila, beti ere Safimol maisuaren aholkuak jarraituz. Halaxe, heroien mitoak, maitagarri ipuinen izpirituak eta magiaren mundua euskarri gisa erabiliz, gaztetxoek irudimena hegan aise jarri dadin lortu nahi dute. Bestetik, umeen liluragarri izateaz gain, eurentzat ikasbide diren giza baloreak ere nabarmentzen dira telesailean, hala nola, amodioa, inbidia, berekoikeria, alferkeria, elkartasuna, arrazen integrazioa, nork bere burua onartzeko beharra, laguntasuna...

IKUSTEKO ITXOIN BEHAR.

Era berean, proiektu berbera "Forum Cartoons" sariketan lehiatzeko izan da aukeratua. MEDIA programak antolaturiko foro hau topaleku aparta da animazioan interesa duten Europako ekoizle, inbertitzaile eta programatzaileek lanak saleros ditzaten. Hain zuzen, 600 milioi bat pezeta (24 milioi libera) balio du 30 minutu-

ko 26 atal egiteak. Hori dela eta, TVE eta Antena 3 kateetara jo dute Pausokakoek egitasmoa eros diezaieten. Finantziazioa lortuz gero hortaz, "Erick eta erresuma magikoa" 2002. urtean izan liteke ikusgai. Bien bitartean, Dibulitoons-ekin egindako elkarlanaren emaitza ikusita, "Alex eta Alexis" eta "Maroons" animazio telesailak ekoizteari ekin diote ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ Ate zurian barrena doala, Erick-en gorabeherak ikasbide dira umeentzat.

botere magikoak alde dituela, indar gaiztoei aurre egin beharko die, alegia, gerra, gosea eta izurriteari, "garai ilunen" amaieratik giltzapeturik egon ondoren, kutxatik alde egin dutenak. Orain, indar gaiztoak inguma, maitagarri, troll eta trasgoen bizileku den "erreinu magiko"an sartu eta munduaren jabe bihurtu nahian dabiltzala, Erick-ek ate zurian barrena joan beharko du nonbait ezkututua dago-

Pakistanen daude dagoeneko Felix eta Alberto anaiak. Datozen bi hilabetetan Gasherburn I (8.047 metro) eta Gasherburn II (8.035 metro) mendien gailurra jo eta jaitsiz gero, Annapurna (8.091 metro) baino ez zaie faltako zortzimila metroko 14 tontorren gaina hartzeko.

ANNAPURNAK ITXARON DEZAKE

Iñurrategi anaiak lehenak izan dira oraingoan ere. Aurten Himalaiako zortzimila metrotik gorako mendi tontor batera igo den lehen espedizioa dira, hain zuzen, apirilaren 25eko goizaldean erdietsi zuten Manaslu gailurra (Nepal, 8.163 metro). Girora moldaturik, haien ondorengo asmoa Annapurna (Nepal, 8.091 metro) igotzea zen. Hartara, Manaslu azpiratu eta egun batzuk geroago helikopteroz mendi batetik bestera joan ziren. Haatik, Annapurna mendiaren inguruko eguraldi txarren ondorioz, "serac" lazgarriak -arroka eta izotzeko plaka handiak- erori zirelako eta bertan ziren gainerako espedizioek (EEBB, Frantzia eta Kataluniakoek) alde egin zutela ikusita, igoera ezinezkoa zela pentsatu eta etsi egin zuten. Itzulitakoan, Euskal Herrian egon diren asteotan, GI eta GII-ko abentura prestatzen aritu dira, aldeaz aurretik pentsatuta zuten bezalaxe. Prestaketa fisikoaz aparte, ibilbideak eta kanpamenduak zein garaieratan ezarriko dituzten zehaztu dute. Bi

mendiek leku berean izango dute kanpamendu nagusia eta lehen kanpamendua, 4.000 eta 6.000 metrora, hurrenez hurren. Helburua uztailean bi gailurretara iristea da.

Gasherburn I eta Gasherburn II Balto-ro glaziarrean daude, Pakistango Karako-

bera hartu beharko dituzte erabakiak, beti gertatzen den gisan. Nepaleko gailurretan egon ostean girora moldatuta iritsiko direnez, igoerak laster batean egin ahal izango dituzte. Hala ere, jakin badakite duela zenbait urtetik hona gutxitan igo ahal izan direla bi gailurrak elkarren segidan, Reinhold Messner Tiroleko mendigoizale aitzindari eta mitikoak egin zuen moduan.

Pakistanen egingo dituzten gailur hauen espedizioak arreta handiz jarraituko dituzte ETBk, Radio Euskadik eta Euskadi Irratiak. ETBk zuzenean eta diferituan emango ditu une erabakiorrenen irudiak. Handik bueltan, halaber, ordubeteko saio bereziak emango dira telebistaz, igobide eta jaitsieren nondik norakoak azalduz. Asier

Aranguren EITBko berriemaileak, gainera, zuzenean kontatuko du ETBn jazotako guztia, bai Pakistandik, bai etxeratutakoan. ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

Helburua eskura du BBK-k eta Euskaltelek babestu espedizioak..

rum mendilerroan. Txinako Xinjiang lurraldearekin daude mugan, munduko mendi behatokitik ederrenaren baitan.

Iñurrategi anaien asmoa baina, ez da bide zailenetik joatea. Eguraldiaren ara-

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ "URGENCIAS" TELESAILA LARRIALDI GELAN

Estreinatuta zenetik, Estatu Batuetan "E. R." -Emergency Room- izena duen telesailak etengabeko aldaketak izan ditu, "prime time"n ematetik ordu txikitara zokoratzeraino. George Clooney-k gorpuzten duten "Ross" doktorea azken ataletan ez agertzeak gainera, audientzia jaitsiarazi du. Hala ere, irailan atal berriak eskainiko dira. ●

■ BI AURKEZLE IZANGO DIRA "JAIK 2000" N

Uztailaren 3an hasita, Joxe Felipe Auzmendi eta Txetxu Altolagirrek aurkeztuko dute eraberritua datorren "Jaik 2000" saioa ETB-1en. Berrikuntza nagusia kaleko irudietan kazetarien aurpegia ez dela ikusiko izango da. Lehiaketa eta bideo ezkutua egongo dira eta betiko agendak eguraldi maparen tankera hartuko du. ●

■ EUSKARA TRABA DA TELEDONOSTI-N

Bagenekien "Diario Vasco"ren sukurtsala dirudien kate lokalak euskara baztertzen zuela, euskarazko saio bakarra Arantxa Kaltzadaren "Trikuaren bidean" izanik. Baina lehengo egunean, "Tio vivo" haur saioan Idoia Elso aurkezle euskaldunak Katalin Erauso ikastetxeko haurrak gaztelaraz mintzaraztea zeharo antinaturala izan zen. ●

Audientzia gorakadaren eraginez, Xiberoko Botza eta Irulegiko Irratiak egiten duten "etxez etxeko" kanpaina ere abiarazi du Lapurdiko irratiak barnealdeko entzuleak hunkitzeko.

ATEZ ATE LAPURDIKO HERRIETAN

Posta izan da beti entzuleen atxikimendua jasotzeko bidea.

Orain aldiz, bizi-ki zaila zaie ohiko moldea erabiltzea buxeta handitzeari aitzin egiteko, jasotako diru publikoa ere ez da aski. Hain zuzen, Mediametrie etxeak egindako neurketan ageri da audientzia gorakada ikusgarria izan duela Gure Irratiak Lapurdiko barnealdean, entzuleria fidelena 25 eta 35 urte bitarteko adin multzoa izanez. Azkenaldian halaber, gazte hatsa eman die bere emankizunei Baionako irratiak. Igoera haatik, ez da zerutik etorri, "programazioa askoz landuagoa da orain, jendea trebatua dago hiru urtez jardun ondotik. Era berean, Lapurdi barnealdeko herriein elkarla-

na indartzearen ondorioa da. Alta bada, Lapurdiko 20 herrietan diru bilketa bat

riak. "Laguntzaileak gainera, urririk ari dira lanean".

■ Audientzia gorakadak aurrekontua zabaltzea ekarri du.

eginen dugu etxez etxe ibiliz. 12 herri hilaren hondarrera arte, eta irailean beste 4, herriko bestak direla-eta", diosku Agus Hernan irratiko zuzenda-

Kanpainari so, kontuan izan dute Behe Nafarroa eta Zuberoaren artean 48.000 biztanle baino ez daudela, eta Lapurdin aldiz, 220.000, beti ere jakinki euskaldunen kopurua BABn -Biarritz, Anglet eta Baiona- %8koa dela. Bertan, 23 irrati entzungai dauden bitartean, barnealdean aukera murritzagoa da. "Kostaldeko sustengua aurreragorako utzi eta lehentasuna barnealdea da. Ohiturarik ez egotean, zaila izaten ari da etxez etxeko diru bilketa, baina denboraren poderioz eman-
kor izanen delakoan gaude". Kanpainaren kariaz, besta bat antolatu zuen Gure Irratiak hilaren 18an Zuraiden ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

Aurpegia

Marijo Oria

"Gazte gara gazte" eta "Kantoitik" egiten ditu Euskadi Gaztean.

"Lagungarri izan zait mikro aurrean jardutea pertsona gisa hazteko"

Belauntzan jaioa, Tolosara bizitzera joan zen bost urte zituela. Egun, Donostian bizi da eta aisialdian mendira joatea eta lagunekin solasean aritzea atsegin du. "Duela 10 urte hasi nintzen irratan. Oraindik ikasten nengoela, Euskadi Gaztea sortu eta geroztik nago bertan. Egia esan, oso lagungarri izan zait mikro aurrean jardutea eta entzutea pertsona gisa hazteko".

"Hi bizi haiz, hi" saioan bi urtez aritu ondoren, orain gaueko 21:00etatik 00:00ak arte "Kantoitik" musika berrikuntzen saioa egiten du, albisteak ere emanez: "Zerrenda bat jarraitu behar-rean neuk erabakitzen dut zein kanta jarri". Entzuleekin duen harremana ezberdina da lehengoaren ondoan: "Musika saioetara itzuli naizenetik entzuleek ez didate bonboi kaxarik oparitzen, diskoak baizik" ●

Bagak

■ EUSKAL AUZIA ALBISTEEN BAZKA

Berdin dio atentaturik ez egoteak, euskal gatazka albistegien lehen berria baita beti Espainiar Estatuko irrati-tan. Kale borroka dela, Arzalluzen edo Iturgaitzen adierazpenak direla, beti egongo da gertakariaren bat "Pais Vasco" delakoan Ebrotik beherako biztanleak beren benetako arazoez ahaztu daitezten. Irratian gainera, azken orduko berria den aitzakian eta irudien faltan, ez dago telebistan bezala disimulatu beharrik adierazpen "bero" batzuk sartzeko. Eta suekin nahikoa ez balitz, ondoren, tertuliak datoz, "japonesak" jaurtitzeko tenorea, eta entzuleak: ai ene! ●

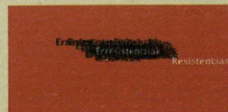

GETXO ekainak 22
Bertso saioa
Maialen Lujanbio eta Jesus Mari Irazu bertsolariak
"Balkoitik balkoira" arituko dira bertsotan.
Portu Zaharreko Etxetxu plaza
22:30

LASARTE-ORIA ekainak 23
Irakurtaldi antzeztua
"Ezpain jokoak" izeneko ekitaldian ipuin erotikoaren irakurtaldi antzeztua ikusteko abagunea.
Jalgi Kafe Antzokia
23:00

DONOSTIA irailaren 15a arte
Erakusketa
Kendell Geers, Shirin Neshat, Alma Suljevic eta beste hamar artistaren lanak biltzen ditu "Erresistentziak" erakusketak.
Koldo Mitxelena Kulturunea
10:30etatik - 14:00etara eta 16:00etatik - 20:00etara, astelehen eta igandetan ezik.

BAIONA ekainak 23
Bertso afaria
Txato, Aitor Sarasua, Ortzi Idoate, Amets Arzallus, Sustrai Kolina eta Eneritz Zabaleta izango dira bertsotan, eta ondoren poteoa Baiona-Ttipiko ostaruetan barnea.
Biltxoko
19:00

BILBO ekainak 22
Kontzertua
Kukka, Mikel Telleria, Morau eta Pettiren kontzertua. Ondoren Rythm & Blues gaba izango da Naco Goñi y los Bluescavidasen eskutik.
Kafe Antzokia
22:00

URRETxu ekainak 24
Dantza saioa
Urretxuko "Lurra" dantza taldeak emanaldia eskainiko du San Juan-jaietan.
Herriko plaza
12:15

HAZPARNE ekainak 24
Kontzertua
Skalariak taldearen doinuak entzuteko aukera izango da.
Herriko plaza
23:00

DURANGO ekainak 22
Kantaldia
Txuma Murugarrenen bakarko lehen diskoko abestiak kantatuko ditu.
Berbaro taberna
21:00

TOLOSA uztailaren 8a arte
Erakusketa
Elena Cajaravillen oihalak izango dira ikusgai "Yurta" izeneko erakusketan.
Aranburu Jauregia

IRUÑEA ekainak 24
Kontzertua
Freak XXI eta Jousilouli taldeek kontzertua emango dute Donibane auzoan.
Txosnak

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

Estepa bezala ezagutua izan da umanzelorea. Lur eskasetako basoak txaratzean ugaltzen da, eta apiril-maiatzetan hainbat modutan bildu daiteke isurtzen duen ladanoa.

UMANZIA

Estepaz galdetu zidan irratiko entzule batek aurreko batean. Larramendik estepa ospetatik datorrela diola dio Narbarteko botanikariak. Gaztelarak eta katalanak izen hau euskaratik hartu dutela idatzi du, berriz, Font i Quer botanikari katalan ospetsuak. Hartu eta guk baino gehiago erabili, batezaren pare baitarabilgu. Estepa txararen bestengusua da. Txara edo txaraska *Cistus lamifolius* da. Estepa *Cistus* jendeko beste espezie batzuei deitzen zaie, batez ere, *Cistus ladaniferus*-i. Lakoizketak umanzelorea eta umanzelorrria izenak ere jaso ditu. Lehenean inprentako bi akats daudenaren susmoa aitatzen du eta bigarrena ematen du on-

tzat. Umanzelorrria hitzak, jarioa duen elorria adierazten omen du. Hostoa zahartu ahala zekentzen zaio, bai, estepa-

ri eta elorri izan daiteke, baina benetako umanzia edo jarioa loretzera doazen begi-pipitten inguruan sortzen denez, umanzelorea ez ote da izen jatorrena? Lur eskasetako basoak estepatu, txaratu, egiten dira eta horrelakoetan ugaltzen da estepa edo umanzelorea. Apirila edo maiatzetan loretan distilatuz edo hede joaz biltzen da isurtzen duen ladanoa. Umanzelore artean larrean dabilztan ahuntzen bizarrak orraztuz ere jasotzen omen zen, garai batean, baina baita kexatu ere jendea honekin egindako ukendua eta perfumearen kiratsaz! ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Radar sistema bat baliatzen duen laserra da egun kornearen gainean egiten diren ebakisaioetan aurrerapauso handiena. Honekin eginiko ebakiak erabat zehatzak omen dira.

LASERRAREKIN BEGIA KONTROLATU

Operazio kirurgikoetan begiaren mugimenduak jarraitu eta kontrolatu ahal izateko radar sistema bat erabiltzen duen laserra da gaur egun aurrerapausorik handienetako bat oftalmologiaren munduan, Fernando Castanera doktoreak adierazi duen bezala.

Laser Excimer Autonomous berriak (izena ere ponposo samarra du), kornea laser batekin eskobatu edo ikortu ondoren bere kasa sortzen diren begiaren mugimenduak kontrolatzen ditu. Horretarako Golkoko gerran satellite bidezko misilen jarraipena egiteko erabili zen teknikaren oso antzekoa erabiltzen du. Castanera doktoreak esan zuenez, sistema

honekin kornearen kurbatura zuzendu eta ikusmenaren akats bat konpontzeko asmoz kornearen gainera egiten diren ebaki-saioak, "perfektuak" omen dira,

nahiz eta begia bere kasa mugitu, radar sistema berriari esker, betiere operatu beharreko zonara apuntatzen baita.

Orain artean, begi-mugimenduak bideo bidez kontrolatzen ziren -Excimer Autonomous berri honek daramana baino sistema askoz ere fidagarritasun txikiagoa duena-, eta ebakiak ez ziren hain zehatzak izaten. Begi-mugimendua jarraitzeaz gain, ebaki-saio bakoitzean zuzentzen den miopia, hipermetropia edo astigmatismoaren graduazioa kalkulatzeko, une bakoitzean berregokituz, zuzenketa -hau da kornearen ebakidurabeti nahi den mailakoa izan dadin, %100-eko zehaztasunarekin ●

◆ JABIER AGIRRE

Plentziako itsasadarra, bizitza itsasmareen eraginpean

MIKEL ESTONBA

■ **Andraka auzotik Plentziara doan errepidetik itsasadarraren ikuspegi panoramiko paregabeaz gozatzeko aukera izango duzue.**

Txangoaren abiapuntua, Bilbotik etorrita, Plentziara sartzeko duela urte batzuk eraiki zuten Zubi Barria

pasa eta berehala aurkituko duzuen biribilunean kokatuta dago. Autoa aparkatu eta biribilunetik eskuinean aurkituko duzuen Gandia Bidetik abiatu behar duzue. Duela gutxi arte, inguru honetan Bizkaiko baserri tipikoez eta bere landazabalek osatzen duten nekazaritza-paisajea nagusi bazen ere, azken urte hauetan, asteburu eta oporraldietarako etxetxo eta txaletez

bete da, paisajea nabarmen degradatu delarik.

Lehenengo bidegurutzera iristerakoan, eskuinerantz jo behar duzue. Irak-Biñe eta Junkera baserriak igaro bezain laster, itsasadarra agertuko da berriro zuen begi aurrean. Aurrera jarraitu eta hurrengo bidegurutzean berriro uretatik aldentzen den ezkerreko bidea hartu Mandanua auzora iristeko.

Errepidera aterata eta berehala, zuen eskuinean aurkituko duzuen bidetik jaitsi behar duzue, berriro itsasadarraren ondora iristeko.

MIKEL ESTONBA

■ **Mokozabala**

Duela 15.000 urte inguru, azken glaziazioaren bukaerak ekarritako itsasoko ur-mailaren igoerak, ordurarte lehorrean egondako lur-eremu zabalak ur azpian uzteaz gain, kostalde berriaren ondoan gelditu ziren ibai-zatiak itsasmareen eraginpean gelditzea eragin zuen, egungo itsasadar eta estuarioak agertu zirelarik. Itsasoko eta ibaietako urek elkar baskatzen duten leku hauetan, bere emankortasunarengatik eta bizidunen aldetik azaltzen duen oparotasunarengatik ezaguna den ekosistema interesgarria garatzen da: padura. Denok entzun dugu noizbait, gaur egun arte mantendu dituzten padura-eremu zabalen ondorioz, Urdaibaiko itsasadarra edo Txingudi badia balio ekologiko eta natural handiko lekua direla, baina inork gutxi daki ezaugarri berberak dituztela Donibane-Lohizune, Orio, Zumaia, Lekeitio, Plentzia edo Barbadungo itsasadarrek. Txango honetan zehar, orain arte ustekabean igaro den Plentziako itsasadarren barrena ibiliko gara, Bizkaiko paraje eder honen txoko izkutuek itsasadarren balio naturalak eta ekologikoak ezagutu eta ulertzeko aukera paregabea eskaintzen baitute.

Uretara hurbiltzerakoan padura-ekosistemarekin egingo duzue topo. Itsasgora eta itsasbeheraren artean garatzen den ekosistema berezi hau elikagaietan oso aberatsa izateagatik bereizten da nagusiki. Elikagai aberastasun honen ondorioz, itsasadarretan eratzen diren istil eta lokatzezeko hondartza eta lautadetan ornogabe-komunitate oparoak bizi dira.

■ *Itsasadarren padurak eta landazabalak era orekatuan nahasten dira balio natural handiko paisajea osatuz.*

Hauek dira, hain zuzen ere itsasadarren ezaugarri diren arrain eta hegaztien aniztasun eta aberastasun handiaren arrazoirik nagusienetakoa eta konkretuki, datorren orriko koadroan aztertu ditugun hegazti limikoloen janari-iturri nagusia.

Itsasadarretan eratzen diren istil eta lokatzezko hondartza eta lautadetan ornogabe-komunitate oparoak bizi dira. Hauek dira arrain eta hegazti aniztasun eta aberastasun handia bermatzen dutenak

Hemendik aurrera ur-ertzaren ondortik doan bidetik jarraitu behar duzue. Txango hau itsasbeheran egiten baduzue, bide honetan, itsasmareen gorabeherak eragindako ur- eta gazitasun-aldakortasun handiari aurre egiteko moldatu diren paduretako landare bereziak ere ezagutu ahal izango dituzue, zuen oinen ondoan landaredi interesgarri honen populazio joriak aurkituko baitituzue.

Beste ertzan, ordea, Plentziako abanikoa edo Isuskiza izenez ezagunak diren meandroa eta ibai-lurmena zabaltzen dira, egitura geologiko hauen sorrera eta bilakaera ulertu eta aztertzeke gaur egun aurki dezakezuen adibiderik argienetakoa izanik. Inguru honek ere, azken urte hauetan urbanizazio itzela ezagutu duen arren, uretatik hurbilen dauden aldeetan

aintzinako untziraleku bitxi bat ongi kontserbatu dagoela.

Ur bazterretik jarraitu behar duzue Palado baserrien inguruetara iritsi arte. Jabego pribatu hau igarotzeko hesiaren ondotik igotzen den bidea jarraitu behar duzue eta bertatik segi berriro uraren ondora jaitsi arte. Itsasadarrean iritsi baino piska bat lehenago, mendian gora abiatzen den bide bat ikusiko duzue. Hauxe da abialekura itzultzeko erabili behar duzun bidea, baina oraindik ur ondortik piska bat gehiago jarraitzeak merezi du.

■ *Halimione portulacoides.*

egitura naturala eta berezko landarediaren ordezkariak oparoa azaltzen duten padura-eremu zabalak mantendu dira. Bestaldetik, aipagarria da, inguru honetan

Toki honetatik aurrera padura eta ibaiertzetako basoen arteko piskanakako trantsizioa ikusteko aukera izango duzue. Itsasmareen eragina geroz eta txikiagoa den heinean, paduretako landaredia ibaiertzetan nagusi diren haltzez, sahatsez, urritzez, lizarrez... eta era honetako landareez ordezkaturia izaten da, baina trantsizio hau emeki-emeki gertatzen da. Hori da bide hau jarraituta ikusi ahal izango duzuen.

■ *Itsasadarrean gora egiten dugun heinean padurak ibaiertzeko basoari bidea ematen dio.*

Bi kotxe erabiltzeko aukera baduzue, oso alternatiba interesgarria izan daiteke Plentziara joan baino lehen, kotxe bat Gatikako Butroe gazteluan uztea eta guk proposatzen dugun txango zirkular hau egin beharrean, ibaian gora jarraitzea gazteluraino, Palado baserrietatik bi kilometro eta erdira baitago. Alternatiba honek gainera, Arbinako errota eta urtegia ezagutzeko aukera eskaintzen dizue.

Alternatiba hau burutzeko bitartekorik ez duzenok, ibaian gora egin duzun zati hori atzerantz errepikatu behar duzue eta lehen aipatu dugun Palado baserrien sarreratik hurbil dagoen bidetik gora abiatu behar duzue. Bide honetatik, gizakiak landatutako eukaliptoak eta pinuak, berez sortuak diren haritzak, lizarrak, gaztainondoak, astigarrek... nahastuak azaltzen dituen baso zoragarrien barrena, poliki-poliki altuera hartzen joango zarete.

Laster bidegurutze batera iritsiko zarete. Eskuinetik, bideak errekatxo bat zeharkatzen du eta Gatika aldera abiatzen da. Zuek ezkererantz jo behar duzue aldapa amaitu arte. Aldapa amaitzean, bidea errepide bihurtzen da. Errepide hau jarraitu eta Kukutxe mendiska inguratu ondoren, Lemoizko Andraka auzora iri-

tsiko zarete.

Auzo honetatik aurrera, txangoaren zatirik desatsegina aurkituko duzue, izan ere, tarte batez errepide nagusitik jarraitu behar baituzue. Hala ere, zati honetan zehar, duela gutxi zeharkatu duzuen Plentziako Itsasadarren ikuspegi panoramiko paregabea izango duzue.

Errepidetik jarraitu eta Gorlizko Udal Barrutian sartzen zaretela iragartzen duen seinalea baino pixka bat lehenago, ezkerretik beherantz abiatzen den bidea hartu. Bide honetatik lehen ezagutu duzuen Mandañu auzora jaitsiko zarete denbora laburrean. Auzo hau osatzen duten baserriek hasieran aipatu ditugun Bizkaiko baserri tipikoez eta bere inguruko landazabalen hainbat adibide dotore eta interesgarriez gozatzeko aukera emango dizuete. Puntu honetan, lehen Junkera baserrian barrena hartu duzuen bidea aukeratu beharrean, errepidetik jarrai dezakezue eta horrela, bide batez, bidean aurkituko duzuen Iratxiki izeneko iturrian ahoa eta gorputza pixka bat freskatu ahal izango dituzue kotxea utzi duzuen abialekura iritsi baino lehenago ●

◆ MIKEL ESTONBA

FITXA TEKNIKOA

OHARRAK

Padurako landaredia eta
hegaztiak ongi ikusi eta
ezagutu ahal izateko
txangoa itsasbehera
dagoenean egitea komeni
da.

Uraren ondotik doan bidez-
zatia putzuz beteta egon ohi
da. Beraz, botak eramatea
gomendagarria da.

LUZERA

9 Km

DENBORA

3-4 ordu

DESNIBELA

150 m

GARAI EGOKIA

Udaberria
Udazkena

ZAILTASUNA

BIBLIOGRAFIA

- Gorlizko gidalburu berdea. Gorliz Butroe. Gorlizko Elizateko Udaletxe txil gorena.
- Plentziako itsasadarraren inguruko interes gune zientifiko eta didaktikoak. Txipio Bai Elkarte Naturalista

■ Limikoloak: istil eta lokatzetako hegaztiak

Limikoloak edo zangaluze txikiak sakontasun txikiko uretan bizi eta substratu biguneko ornogabeek elikatzen diren hegazti txiki eta ertainak dira. Bizimodu honengatik, Euskal Herriko itsasadar eta estuarioetako ohiko hegaztiak dira, batez ere migrazio-garaitan (udazken eta udaberrian), Europako iparraldetik Iberiar penintsula edo Afrikanantz abiatzen den limikolo-andanak gure itsasadarak erabiltzen baititu elikatzeko eta atsedena hartzeko.

Inguru ezegonkor hauetan mugitu eta elikatu ahal izateko, limikoloek hainbat moldaera azaltzen dute, hala nola, hanka eta moko luze eta indartsuak edo ornogabeak istiletan antzemateko moko sentikorrak.

Euskal Herrian, 34 espezie desberdin azaltzen dituen talde zabal eta askotarikoa osatzen dute limikoloek. Hauen guztien tamaina eta itxuren aniztasuna, harrapakinak harrapatzeko garaian lehia ahalik eta txikiena izateko limikoloek azaltzen duten espezializazio handiaren adierazle dira. Substratu eta sakontasun desberdinetan aritzen direnez, eta espezie bakoitzak harrapakin zehatz batzuk harrapatzen dituenenez, espezieen arteko lehia hutsaren hurrengoa da. Tamaina txikiko limikoloak (txirriak, txirritxoak, harri-iraulariak...) uraren ertzean harrapatzen dituzten azaleko ornogabeek elikatzen dira batez ere. Tamaina ertaineko limikoloak (bernagorriak, kuliskak, itsas mikak...), ordea,

aldizka sakontasun txikiko uretan sartzen dira eta azaleko ornogabeak zein sakontasun txikiko hondeatzaileak harrapatzen dituzte. Tamaina handiko limikoloak (kurlintak, abozetak, zankaluzeak...), azkenik, beti uraren barruan elikatzen dira, harrapakinak galeria sakonak hondeatzen dituzten ornogabeak direlarik ●

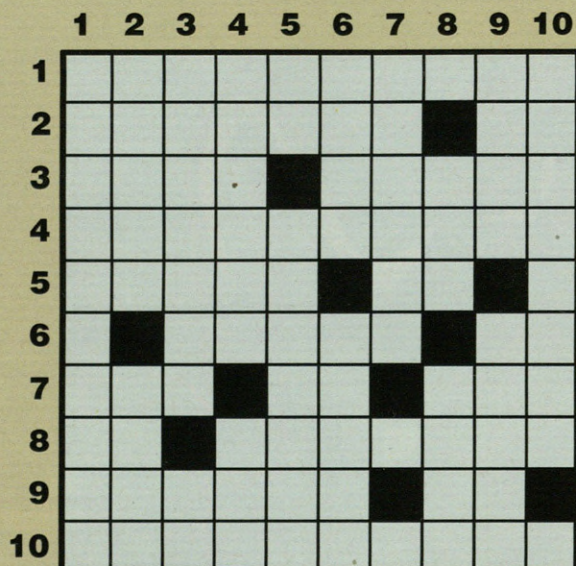

■ *Txirri kurlinta*

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Amesgaiztoak. 2.- Petatxu. Musika nota.
- 3.- Jateko gogo. Nahastura trinkoak. 4.- Ulertzeko modukoa.
- 5.- Bizkaieraz, larru. Bi. Tona. 6.- Kontsonantea.
- Enea. Omen. 7.- Edo. Ez eme. Burdinola.
- 8.- Gar. Hitzez adieraziak. 9.- Arkua. Bostehun eta bat.
- 10.- Ipuinak.

GOITIK BEHERA

- 1.- Laguntza. 2.- Zainetako isuri gorria.
- Infín., luzatu. 3.- Koartela. Turkia. 4.- Nazio. Eako.
- 5.- Masurioa. Nahia. 6.- Ukapena. Aise.
- 7.- Gogo bizia. Bokala. Iodoa. 8.- Sufrea. Gaixo. Ongi.
- 9.- Pozik. Bizkaieraz, enara.
- 10.- Beldurtiak. Potasioa.

Kikeren Umorea

ZUNDAKETA

Naparra eta Donosti egunkaria irakurtzen ari dira:

- Naparra, irakurri al duk hau? Hego Euskal Herrian egin den azken zundaketaren arabera %80 Iturgaitzen aurka zagok, %75 Redondo Terrerosen aurka, %70 Otegiren aurka, %65 Errastiren aurka eta %70 Ibarretxeren aurka.

- Donosti, ondorioa ezin litekek garbiagoa izan: euskaldunen %360 politikarien aurka zagok.

GALDERA

Zer alde dago babalore aberats baten eta babalore pobre baten artean?

- Babalore aberatsa, aberatsa da. Eta babalore pobrea, babalorea.

Letra Zopa

O	S	U	R	G	I	Z	R	O	S	R	A	T	E	K	A
F	A	A	L	I	H	I	H	U	A	R	R	U	G	E	L
A	K	E	B	O	A	K	A	A	D	I	I	A	B	O	K
G	D	K	O	J	A	N	A	N	L	Z	S	I	B	A	O
A	A	R	P	E	T	R	O	L	I	O	A	D	A	U	H
R	Z	A	E	O	A	R	R	I	L	L	O	B	I	M	O
E	P	T	K	S	G	M	P	I	T	Z	O	A	K	E	L
N	A	R	A	N	J	E	O	A	U	T	O	S	N	Z	A
P	N	G	A	K	U	A	H	A	Z	A	M	O	A	H	E
E	E	U	P	T	I	Z	I	T	I	B	A	L	A	G	I

Aurki itzazu letra zopa honetan 7 erregairen izenak. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalen azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

				*	L	*	S	*	L	*	U	*
					S	O	L	A	S	A	L	D
					*	G	A	R	A	B	I	A
*	M	*										
	R	A	V	E	L	*	A	R	R	A	U	N
*	U	*	S	E	I	*	O	*	T	X	O	
	T	R	A	T	A	M	E	N	D	U	A	*
*	I	R	A	*	A	L	A	I	*	T	E	
	M	C	I	*	E	N	E	*	Z	I	U	R
*	E	N	A	R	A	*	D	U	K	A	T	

Gurutzegrama

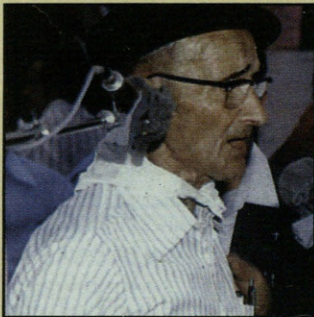
Ezker-eskuin: 1. Ikastetxea. 2. Malaisia. L. 3. Ilun. Arabia. 4. Ne. Din. On. 5. Tamal. Tiki. 6. Z. Elurra. 7. Irain. E. Zz. 8. Oi! Adindua. 9. Agi. Ura. eL. 10. Kaka. Okina.

Goitik-behera: 1. Imintzioak. 2. Kalea. Riga. 3. Alu. Mea. IK. 4. Sandalia. A. 5. Ti. Ilundu. 6. Esan. R. Iro. 7. TIR. Trenak. 8. Xaboa. D. I. 9. E. Ink. Zuen. 10. Ala. Itzala.

T	O	K	G	U	A	Z	E	N	P	T	I	G	N	U	F
X	F	E	H	K	R	S	K	E	N	A	Z	E	N	O	L
I	R	D	E	B	I	L	A	A	S	E	D	T	K	A	R
R	D	I	G	E	U	T	N	O	M	A	Z	U	R	S	A
R	S	E	A	U	T	O	M	O	B	I	L	A	G	A	L
I	A	G	Z	A	E	R	K	U	A	D	O	R	I	Z	L
N	R	O	K	O	N	I	E	R	M	O	O	I	F	S	P
D	E	B	I	R	R	H	A	N	I	S	P	R	A	R	U
A	K	A	N	K	E	U	D	K	A	U	L	T	E	K	A
E	T	H	A	R	A	T	E	L	K	I	Z	O	T	O	M

Hitz Gezidunak

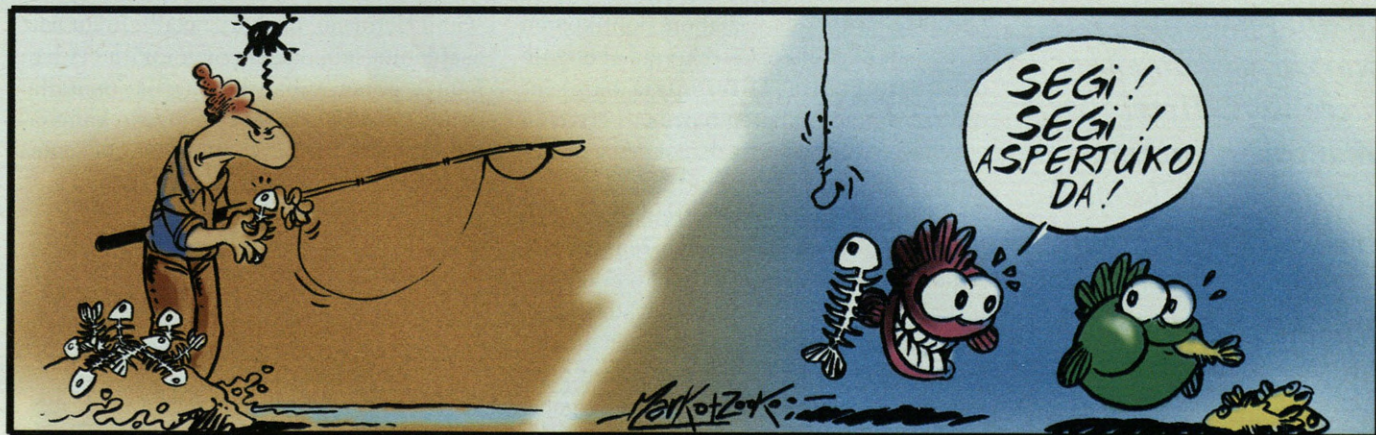
	Pribilegio-en jabea	▼	Egurats	▼	Egile atzizkia	▼	Musul-mana	▼	Zorrak ordaindu
	Bahiturak		Zati hiru		Errep., txori-mota		Ez on		
		▶		▼		▼		▼	
	Gizon izena	▶					12	▶	
	Zaletasuna duena						Ipar., sendo		
Deitura	▼	Herri baxe-nafarra	▶	▼		Zirt-..., erabaki!	▶	▼	
Ondasun		Jarraitzen du				Bor			
▶		▼			Ahate txikia	▶	▼		
					Sosa				
Izena	▶				▼			Kanpo	▶
Berarena								Koipe	
▶				Bide	▶			▼	Uranioa
				Azido-mota					Ardi, hitz elkarketan
Garoa	▶			Ez eme	▶	Burdinola	▶		▼
Juntagailua				Jupiterren satelitea		Nitrogenoa			Interjek-zioa
▶			Lepo	▶	▼		Ald., jardun	▶	
			Tona				50		▼
Aitaren aita	▶		▼			Lo asko egiten duena	▶	▼	

Pertsonaia: Bertsolari bizkaitarra (1906-1986)

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

ELIXABETE GARMENDIA

FORMAK

Lertxundiren baimenaz, eta berak kantan egiten duen aitoren sintzero hori alde batera utzita, beste zentzu batean egin nahi nuke formen aldarrikapena. Formak, ez eskaparetekoak, ezta "politesse"aren eskuliburuetan arautzen direnak ere. Formak, gizalegearen adierazpen diren horiek. Heziketak erakutsi baina batez ere sentiberatasunak moldatzen dituenak. Protokoloaz ezer jakin gabe ere, senak, baldin eta oso okertua ez badago, agintzen dituen horiek.

Izan ere, hondoan ez ezik, formetan behea jota dabil gure plaza publikoa. Ricardo Huesok Legebiltzarrean lehendakariari egindako iraina mutur batean. Bestean Madrilgo Gobernuaren ordezkariak, Enrique Villarrek Radio Euskadin bertan erabilitako hizkuntza ("hienas", "alimañas"...) eta CNN-Plusen egindako adierazpenak. Tarte-an Aznarrek Ibarretxerekiko hartutako jarra prepotente eta edukaziorik gabeko hori. Eta dena osatzeko, Sanzek, muturra berotu izanaren itxura osoz, Nafarroako Legebiltzarrean botatuko traukileriak. Formak talantearen ezaugarri eta adierazpide, gordin gordinean, inolako leungaririk gabe.

GURE ama aspaldiko hilabeteetan esaten hasita dago egungo jardun politikoak frankismoa dakarkiola gogora. Bere belau-naldiari gazte gaztetatik ekintza politiko eta kultural orotarako aukera birrindu zion diktadura. Ez da sentipen hori daukan bakarra. Nafar baten ahotik entzunda, gutxi gorabehera haxe: han, Nafarroan, frankismoan bezalaxe bazterketa sozial eta politikoaren arriskuan dagoela ezkerreko eta abertzale den joera guztia. Diferentzia batekin: orduan diktadura baten barruan gertatzen zela hori eta orain berriz demokraziaren ize-nean.

Badirudi Jaurilaritza erreakzionatzen hasi dela jasaten ari den erasoaren aurrean. Villarren aurka kereila sartzeko erabakia, justiziaren bideetan itxaropen handirik izan gabe ere, esanguratsua gertatzen da gutxienez maila sinbolikoan. Zaparradaren pean goardasola zabaltzea bezala, besterik gabe.

Baliteke ordea, kirtenkerien aurrean, goardasolaren kirtena erabiltzeko garaia iristea nahi baino lehen. Edo nahi ezta ere. Luzarogorako utzi ezin dena behintzat zera da, forma basati horiek adierazten duten autoritarismoa salatzea.

GAUZAK beltz ikusten jarrita, atsotitz zale ez den honi gogora datorkio zera dioen esaera hori: Herri bakoitzak dagozkion agintariak dauzkala. Alegia, "Gran Hermano"ren zaborraz elikatzen den gizarteak ez duela besterik merezi. Izan ere, jakin behar da Hegoaldean teleikusleen ehuneko 57 lortzera iritsi dela saio hori. Hau, baten batek zalantzarik baldin bazuen, saioaren egiazkotasuna, naturalidadea eta ausardia nondik nora doazen garbi geratu eta gero, Presoen Solidarioa sartu zenean. Telecincok zuzeneko eta benetakoa eta hori dena den emanaldia zapla moztu zuen besterik gabe. Señorita Pepisen etxean bizi diren gazte deshinibitu horiei berriz, urduri baino urdurriago, "seguridad", "seguridad" eskatzea besterik ez zitzaion bururatu. Esanguratsua oso Zumosoleko lehengusuen beharra.

Mercedes Milák ezin hobeto islatzen du saioaren egile eta bultzatzaileen hipokresia eta zinismoa. Liberalidadearen mugan jartzeko itxura egiten du, ñoñeriaren erreinutik irten gabe. Atzerakoikeriaren moral bikoi-tzak agintzean agintzen duen bezala. Izan ere, kontserbadurismoaren haizeak gogor astintzen ditu zirrikitu guztiak. Modak hortik jotzen du, batere konplejorik gabe.

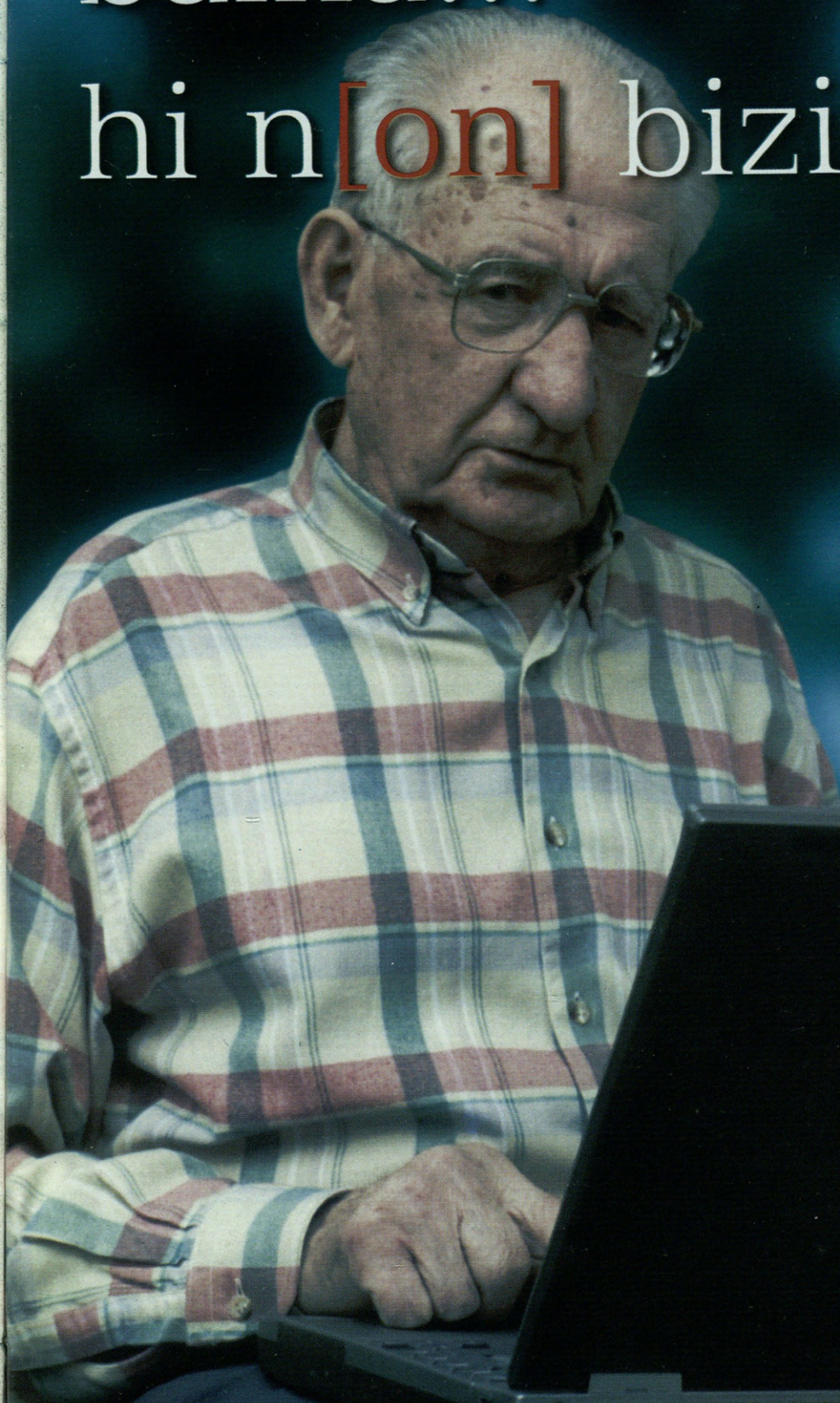
Ez al gaitu paranoiak harrapatuko, dena den. Gaur goizean, erosketak egin ohi ditudan dendako atean, non entzuten diodan neska bati saltzaileari esaten diola: "A! 'Gran Hermano' daukazue eta!". Jiratu naiz asaldatuta seinatlatzen zuen tokira eta bai, hantxe goian, sabaitik zintzilik, pantaila: denda barruko pasiloak zaintzeko kamara- ren irudiekin. Irrifarrea irten zait, inuxentea eta guzti iritiz kamara salatariari ●

"Gauzak beltz ikusten jarrita, atsotitz zale ez den honi gogora datorkio zera dioen esaera hori: Herri bakoitzak dagozkion agintariak dauzkala. Alegia, 'Gran Hermano'ren zaborraz elikatzen den gizarteak ez duela besterik merezi"

baina...

hi n[on] bizi haiz?

www.argia.com

- SAREKO ARGIAKO ALBISTEAK • KANALAK: euskal kultura (hari@, aurkibidea, gure mendea), sagardoa, umorea •
- GAI BEREZIAK: bake prozesua, larrun, hauteskundeak, argiaren gai nagusiak • ZERBITZUAK: bilatzaileak, kioskoa, euskara, atsoitizak • SAREKO HERRIAK • ARGIA ASTEKARIA ON LINE • BILAKETAK • ELKARRIZKETAK • GUREAZOKA •

ESKUAL HERRIKO
LEZE BISITATUENAK

SARA LAPYRDI

Aita Barandiaranen eta Axularren
LURRA

Donostiatik 40 Km-tara

SARAKO LEZEAK

- ❖ Ezagutu ezazu argi eta soinuuz Euskal Herriko historia, 45.000 urtetako aurrehistorian eta gure historiaren 2.000 urteetan barna.
- ❖ Bereziki egokitutako 950 metrotako ibilbidea lur azpiko erraietan barna.

**MUSEOA - PROIEKZIOAK
BISITALDI GIDATUAK
SOINU ETA ARGIA**

**URTE OSOAN ZABALIK
DOHAINEKO APARKALEKUA**

**Tel.: 00 - 33 5 59 54 21 88
Faxa: 00 - 33 5 59 54 20 69**

OSTATUA / OTORDU ARINAK / TERRAZA PANORAMIKOA / TELEFONOA